

MANAŽMENT ENVIRONMENTÁLNYCH ŠKÔD NA CHRÁNENÝCH DRUHOCH A CHRÁNENÝCH BIOTOPOCH EURÓPSKEHO VÝZNAMU V SIETI I MIMO SIETE NATURA 2000

Autori: Bačkor Peter, Galvánek Dobromil & Černecký Ján

METODICKÁ PRÍRUČKA K ZÁKONU Č. 359/2007 Z. Z. O PREVENCIÍ A NÁPRAVE ENVIRONMENTÁLNYCH ŠKÔD A O ZMENE A DOPLNENÍ NIEKTORÝCH ZÁKONOV V ZNENÍ NESKORŠÍCH PREDPISOV

Aktivita je realizovaná v rámci národného projektu
Zlepšovacie informovanosti a poskytovanie poradenstva v oblasti zlepšovania kvality životného prostredia na Slovensku.
Projekt je spolufinancovaný z Kohézneho fondu v rámci Operačného programu Kvalita životného prostredia.

MANAŽMENT ENVIRONMENTÁLNYCH ŠKÔD NA CHRÁNENÝCH DRUHOCH A CHRÁNENÝCH BIOTOPOCH EURÓPSKEHO VÝZNAMU V SIETI I MIMO SIETE NATURA 2000

Autori: Bačkor Peter, Galvánek Dobromil & Černecký Ján

METODICKÁ PRÍRUČKA K ZÁKONU Č. 359/2007 Z. Z. O PREVENCI A NÁPRAVE ENVIRONMENTÁLNYCH ŠKÔD A O ZMENE A DOPLNENÍ NIEKTORÝCH ZÁKONOV V ZNENÍ NESKORŠÍCH PREDPISOV

Zadávatel: Slovenská agentúra životného prostredia, Tajovského 28, Banská Bystrica, 975 90, www.sazp.sk

Autori: 2022© Peter Bačkor, Dobromil Galvánek, Ján Černecký

Všetky práva vyhradené. Pokiaľ nie je uvedené inak, nesmie byť žiadna časť tejto metodickéj príručky reprodukováaná alebo používaná v akejkoľvek forme bez písomného povolenia SAŽP a autorov.

Citácia: BAČKOR P., GALVÁNEK D. & ČERNECKÝ J., 2022: Manažment environmentálnych škôd na chránených druhoch a chránených biotopoch európskeho významu v sieti i mimo siete Natura 2000. Metodická príručka k zákonu č. 359/2007 Z. z. o prevencii a náprave environmentálnych škôd a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Slovenská agentúra životného prostredia, Banská Bystrica, 76 strán, vrátane príloh

Ilustrácie: www.freepic.com, www.pixabay.com

Banská Bystrica, máj 2022

ISBN 978-80-8213-064-8

OBSAH

ZOZNAM POUŽITÝCH SKRATIEK	5
ÚVOD	7
CIEĽ A ÚČEL	8
1. PRÁVNY RÁMEC	9
1.1 Právne predpisy (smernica a zákon a súvisiace predpisy a vzťahy medzi nimi)	9
1.1.1 Právne predpisy platné v EÚ	9
1.1.2 Právne predpisy na národnej úrovni	11
1.2 Terminológia a relevantné aspekty environmentálnej zodpovednosti v SR	13
1.2.1 Definícia environmentálnej škody a jej závažnosti	13
1.2.2 Zodpovednosť za environmentálnu škodu	15
1.2.3 Preventívne a nápravné opatrenia	16
1.2.4 Vyššia moc	18
2. ÚLOHY A ZODPOVEDNOSTI SUBJEKTOV V PROCESSE RIEŠENIA EŠ a BHEŠ	19
2.1 Prevádzkovateľ	19
2.2 Konajúci orgán	19
2.3 Dotknuté orgány	20
2.4 Odborníci a špecialisti	21
3. METODOLÓGIA URČOVANIA ZÁVAŽNOSTI PRE POSÚDENIE BEZPROSTREDNEJ HROZBY ENVIRONMENTÁLNEJ ŠKODY A ENVIRONMENTÁLNEJ ŠKODY (rozsah, typ, charakter a závažnosť škôd)	22
3.1 Stanovenie kritérií pre vznik BHEŠ/EŠ	22
3.2 Stanovenie prahových hodnôt pre určenie závažnosti	24
4. RIEŠENIE UDALOSTI PRI POŠKODENÍ A ZNIČENÍ BIOTOPOV A DRUHOV EURÓPSKEHO VÝZNAMU	26
4.1 Stanovenie postupu krokov pre prevádzkovateľa a pre príslušný orgán	26
4.1.1 Postup pri BHEŠ v prípade, že prevádzkovateľ je uvedomelý a plní si zákonné povinnosti	26
4.1.2 Postup pri BHEŠ v prípade, že prevádzkovateľ si neplní svoje povinnosti, prípadne zanikol	26
4.1.3 Postup pri EŠ v prípade, že prevádzkovateľ je uvedomelý a plní si zákonné povinnosti	27
4.1.4 Postup pri EŠ v prípade, že prevádzkovateľ si neplní svoje povinnosti, prípadne zanikol	27
4.1.5 Prípady BHEŠ a EŠ, ktoré sa riešia na základe oznámenia podľa § 26	27
5. ZISŤOVANIE ZÁKLADNÉHO STAVU CHRÁNENÝCH DRUHOV, CHRÁNENÝCH BIOTOPOV EURÓPSKEHO VÝZNAMU A SLUŽIEB PRÍRODNÝCH ZDROJOV	30
6. PROCES HODNOTENIA (POSTUP)	38
6.1 Opis udalosti a činnosti	38
6.2 Príčinná súvislosť a jej preukazovanie	39
6.2.1 Zabezpečenie dôkazového materiálu po vzniku environmentálnej škody	39
6.2.2 Postup pri bezprostrednej hrozbe environmentálnej škody (BHEŠ) a prevencia vzniku environmentálnej škody	40
6.3 Podrobné preskúmanie okolností prípadu	41
6.4 Sumarizácia odborných stanovísk (špecialistov a dotknutých orgánov)	42
6.5 Posúdenie udalosti vzniku BHEŠ/ EŠ a stanovenie závažnosti	43
6.6 Stanovenie preventívnych a nápravných opatrení	44
6.7 Určenie rozsahu nápravy	46
6.8 Stanovenie nápravy podľa typu škody	47
6.9 Návrh štruktúry projektu nápravy a realizácia opatrení	48
6.10 Monitorovacie správy o výsledku nápravy	50
7. ZHRNUTIE	51
8. RIEŠENIE MODELOVÝCH PRÍPADOV ENVIRONMENTÁLNEJ ŠKODY V PODMIENKACH SLOVENSKEJ REPUBLIKY	53
9. ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	60
PRÍLOHY	64

ZOZNAM TABULIEK

Tabuľka 1: Hlavné klasifikačné systémy ekosystémových služieb

Tabuľka 2: Prehľad nástrojov na hodnotenie ES

Tabuľka 3: Najčastejšie typy možných prípadov EŠ, spôsob opisu činnosti a metódy vymedzenia zasiahnutej zóny

Tabuľka 4: Rozlišovanie medzi poškodením a zničením biotopu

Tabuľka 5: Multikriteriálne bodové ohodnotenie ekosystémových služieb

Tabuľka 6: Výpočet potreby kompenzácie ekosystémových služieb

Tabuľka C1: Prahové hodnoty v Eurách pre posúdenie významnosti environmentálnej škody v prípade chránených biotopov

Tabuľka C2: Prahové hodnoty v Eurách pre posúdenie významnosti environmentálnej škody v prípade chránených druhov machorastov

Tabuľka C3: Prahové hodnoty v Eurách pre posúdenie významnosti environmentálnej škody v prípade chránených druhov cievnatých rastlín

Tabuľka C4: Prahové hodnoty v Eurách pre posúdenie významnosti environmentálnej škody v prípade chránených druhov živočíchov

ZOZNAM POUŽITÝCH SKRATIEK

- ADR – zákon č. 56/2012 Z. z. v znení z. č. 317/2012 Z. z. a z. č. 345/2012 Z. z. upravuje prepravu nebezpečných vecí podľa Európskej dohody o medzinárodnej cestnej preprave nebezpečných vecí
- BHEŠ – Bezprostredná hrozba environmentálnej škody
- EHS – Európske hospodárske spoločenstvo
- ES – Ekosystémové služby
- EŠ – Environmentálna škoda
- GPS – Global position system, Globálny lokalizačný systém
- IPBES – Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services, Medzivládna vedecko-politická platforma pre biodiverzitu a ekosystémové služby
- IS PaNEŠ – Informačný systém prevencie a nápravy environmentálnych škôd
- IPCC – Intergovernmental Panel on Climate Change, medzivládny panel pre klimatické zmeny
- KIMS – Komplexný informačný monitorovací systém ŠOP SR
- MŽP SR – Ministerstvo životného prostredia SR
- MPRV SR – Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR
- Natura 2000 – označenie siete chránených území v EÚ
- OPaK – zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny, resp. zákon o OPaK
- OSN – United Nations, Organizácia Spojených národov
- PH – prahová hodnota
- PO – preventívne opatrenia
- SIŽP – Slovenská inšpekcia životného prostredia
- SAŽP – Slovenská agentúra životného prostredia
- SHR – samostatne hospodáriaci roľník
- ŠOP SR – Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky
- SZČO – samostatne zárobkovo činná osoba
- TEEB – The Economics of Ecosystems and Biodiversity, ekosystémové služby a biodiverzita
- TML – trvalá monitorovacia lokalita
- TZ – zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon
- Vykonávacia vyhláška – vyhláška MŽP SR č. 170/2021, ktorou sa vykonáva zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny, resp. vykonávacia vyhláška zákona o OPaK
- WWF – World Wildlife Fund, Svetový fond na ochranu prírody

V poslednej dobe sa čoraz viac skloňuje pojem „ochrana životného prostredia“ a „zodpovednosť za ochranu životného prostredia“. Túto skutočnosť umocňujú veľmi dôležité odborné a vedecké fakty uznávaných medzinárodných autorít (napr. správa IPCC, WWF, OSN a pod.) o tom, že intenzita vplyvu človeka na súčasné životné prostredie je nesmierne deštruktívna a pravdepodobne niektoré zmeny sú už nezvratné. Vzhľadom k tomu, že človek je trvalá a neprehliadnuteľná súčasť ekosystému (v komplexnom chápaní), je o to viac zarážajúce, že tieto aktivity realizuje vedome. V správe Európskej environmentálnej agentúry¹ sa za hlavnú výzvu tohto storočia považuje zásadný prechod na udržateľný rozvoj základných systémov. Na prvom mieste sú systémy energie (nemyslí sa tým len elektrická energia), na ktoré ako ľudstvo vynakladáme pomerne vysoké zdroje, a ktoré poškodzujú životné prostredie najviac. V oblasti ochrany pred environmentálnymi rizikami (napr. vplyv znečistenia na vodu alebo chemické znečistenie) boli perspektívy a výhľady EÚ v roku 2020 prevažne negatívne a dominujú trendy zhoršenia. Ako je možné túto situáciu riešiť? Odpovede sú často jednoduché, avšak rozhodnutia o riešeníach pomerne zložité, najmä v politickom kontexte. Existuje pomerne široké spektrum návodov, vedeckých štúdií a odborných posolstiev ako tomu zabrániť, napr. posilnenie implementácie, integrácia a súdržnosti politík, podpora inovácií v celom spektre spoločnosti, zvýšenie investícií a presmerovanie financovania, prepájanie poznatkov s opatreniami a najmä riadenie rizík. Veľmi dôležité je aj rozloženie zodpovednosti za komplexnú ochranu životného prostredia smerom od spoločenskej (štátnych autorít) až po individuálnu zodpovednosť (občanov).

Jedným z rizík, ktoré môžu spôsobovať ohrozenie životného prostredia sú aj environmentálne škody (anglicky: environmental damages). Zaujímavú definíciu tohto pojmu ponúka online slovník Univerzity v Cambridge vo vzťahu k predikcii týchto škôd, ktorý uvádza, že údaje o predpokladaných environmentálnych škodách vyvolajú reakciu, ktorá zmiernuje skutočné environmentálne škody².

Vstupom do EÚ Slovensko prijalo na seba aj záväzok implementovať rôzne právne predpisy a smernice, ktorými sa riadia všetky členské štáty, na úseku ochrany životného prostredia nevynímajúc. V roku 2004 EÚ prijala Smernicu 2004/35/ES o environmentálnej zodpovednosti pri prevencii a odstraňovaní environ-

mentálnych škôd. EÚ zavádza nový komplexný režim zodpovednosti za škody spôsobené na životnom prostredí, podľa zásady „znečistovateľ platí“, pričom subjekty, ktoré environmentálnu škodu spôsobili, alebo ju môžu spôsobiť (predpoklad = prevencia) budú a sú zodpovedné za jej odstránenie. V roku 2007 Slovenská republika transponovala predmetnú smernicu do zákona č. 359/2007 Z. z. o prevencii a náprave environmentálnych škôd a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o prevencii a náprave environmentálnych škôd, resp. zákon o EŠ“). Zákon o EŠ definuje environmentálne škody spôsobené na vode, pôde alebo na chránených druhoch a chránených biotopoch európskeho významu. Ochrana druhov a biotopov európskeho významu na Slovensku sa vykonáva predovšetkým v zmysle dvoch Smerníc EÚ: Smernice EP a Rady č. 92/43/EHS o ochrane biotopov a voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín, ktorou sa vyhlasujú územia európskeho významu a Smernice EP a Rady 2009/147/EHS o ochrane voľne žijúceho vtáctva v znení smernice Rady 2013/17/EÚ, ktorou sa vyhlasujú chránené vtáčie územia, resp. zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov a vyhlášky MŽP SR č. 170/2021 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny. Obe predmetné kategórie chránených území sú známe aj pod označením Natura 2000. Je dôležité si pritom uvedomiť skutočnosť, že sa jedná aj o chránené druhy, biotopy chránených druhov a chránené biotopy európskeho významu, ktoré sa môžu vyskytovať a spravidla sa i vyskytujú mimo siete chránených území, napr. mimo národnej siete chránených území ako sú národný park, chránená krajinná oblasť, prírodná rezervácia alebo chránený areál.

Princíp uplatňovania zásady „znečistovateľ platí“ predpokladá, že prevádzkovateľ si zabezpečí dostatočné finančné krytie zodpovednosti za environmentálnu škodu. Táto finančná zodpovednosť sa v praxi premietla do finančnej zábezpeky prevádzkovateľov formou poistenia, bankovej záruky a účelovo viazaného účtu. V prípade zodpovednosti za spôsobenú environmentálnu škodu umožní prevádzkovateľovi uhradiť nepredvídateľné a zvýšené výdavky na ochranu životného prostredia (najmä na nápravu a kompenzáciu škody). Predmetné finančné krytie zodpovednosti za EŠ je povinné pre všetky pracovné činnosti uvedené v zákone o EŠ (§ 1 ods. 2). Na druhej strane ale nie je povinné pre prevádzkovateľov s činnosťami v krajine, napr. lesné hospodárstvo, poľnohospodárstvo a pod.

¹ EEA (2019)

² <https://dictionary.cambridge.org/>

CIEĽ A ÚČEL

Zákon o prevencii a náprave environmentálnych škôd platí už 15 rokov, Slovenská republika doteraz evidovala len jeden prípad uplatnenia predmetnej smernice o environmentálnej zodpovednosti pri prípadoch poškodenia chránených druhov a biotopov európskeho významu (marec 2022, zdroj: IS PaNEŠ). Vo verejnoprávnych médiách v poslednom období zaznievajú informácie o prípadoch závažných environmentálnych škôd, ktoré vznikajú na chránených druhoch alebo chránených biotopoch európskeho významu. Do popredia sa však dostávajú viac informácie o environmentálnych záťažiacich, ktoré sa nachádzajú po celom území Slovenska a sú zrkadlom minulej doby. Na druhej strane v posledných dvoch rokoch sa dostáva do popredia i tzv. „envirokriminalita“. Na Ministerstve vnútra SR a krajských riaditeľstvách Policajného zboru vznikli nové oddelenia, ktoré majú za úlohu odhaľovať a vyšetrovať trestné činy v súvislosti s poškodením životného prostredia. Slovenská inšpekcia životného prostredia alebo Policajný zbor Slovenskej republiky riešia každoročne viacero prípadov nelegálneho poškodenia, resp. ničenia životného prostredia a škôd na chránených druhoch a biotopoch. Časť týchto prípadov môže pravdepodobne spadať i do rámca Smernice o environmentálnej zodpovednosti. Je potrebné zdôrazniť, že v tomto smere chýba zodpovedajúca prax (najmä úradnícka) uplatňovania zákona o prevencii a náprave environmentálnych škôd. Taktiež väčšie environmentálne povedomie o konkrétnych povinnostiach štátnej správy, ako aj jasnejší metodický rámec, ktorý by pomohol dotknutým pracovníkom štátnej správy v oblasti životného prostredia riešiť tieto prípady podľa spomínaného zákona.

Táto obsiahlejšia publikácia si kladie za cieľ zlepšiť situáciu v oblasti informovanosti najmä z hľadiska oboznámenia relevantných inštitúcií (úradov, zodpovedných organizácií) a expertov s danou problematikou s právnymi predpismi, týkajúcich sa predovšetkým úseku ochrany prírody a krajiny. Publikácia sa ďalej zaoberá procesom posudzovania environmentálnej škody, uplatnením nápravných opatrení, náhradami nákladov ako aj inými dôležitými mechanizmami, ktoré môžu prispieť k dôslednejšiemu uplatňovaniu spomínanej Smernice, resp. zákona o EŠ na Slovensku.

Metodická príručka je určená predovšetkým odborným pracovníkom orgánov ochrany prírody a krajiny (MŽP SR, okresný úrad v sídle kraja, okresný úrad), ďalej pracovníkom kontrolných orgánov ako je Slovenská inšpekcia životného prostredia, ale aj vyšetrovateľom Policajného zboru SR a odbornej verejnosti a organizáciám podieľajúcim sa na ochrane prírody a krajiny (pracovníci Slovenskej agentúry životného prostredia, Štátnej ochrany prírody SR, Správ národných parkov a Chránených krajinných oblastí, Slovenského vodohospodárskeho podniku a pod.).

Bude pre nás potešením, ak táto metodika poslúži k správnej a účinnej prevencii vzniku a prípadnej náprave environmentálnych škôd, ktoré vzniknú na chránených druhoch, biotopoch druhov, a/alebo chránených biotopoch európskeho významu. Publikácia sa teda predovšetkým snaží prispieť k lepšej implementácii zákona o EŠ, čo je jedným z hlavných cieľov smernice o environmentálnej zodpovednosti.

1. PRÁVNÝ RÁMEC

1.1 PRÁVNE PREDPISY (SMERNICA A ZÁKON A SÚVISIACE PREDPISY A VZŤAHY MEDZI NIMI)

1.1.1 Právne predpisy platné v EÚ

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2004/35/ES o environmentálnej zodpovednosti pri prevencii a odstraňovaní environmentálnych škôd

V roku 2004 prijal Európsky parlament a Rada smernicu č. 2004/35/ES z 21. apríla 2004 o environmentálnej zodpovednosti pri prevencii a odstraňovaní environmentálnych škôd Environmental Liability Directive / ELD (ďalej len smernica ELD), ktorá reflektovala na aktuálne problémy environmentálnej politiky v Európskom spoločenstve. Riešila najmä problém kontaminovaných (znečistených, poškodených a zničených) lokalít, ktoré môžu predstavovať zdravotné riziká pre obyvateľov a zásadne vplývajú na faktory straty a ohrozenia biodiverzity na národnej úrovni a aj na úrovni Európskej únie³. Smernica pokrýva oblasti prevencie a odstraňovania týchto škôd. Dôležitým metodickým nástrojom je stanovenie spoločných postupov pre všetky členské štáty EÚ pri odstraňovaní environmentálnych škôd, ktoré môžu spôsobiť prevádzkovatelia svojimi činnosťami hlavne na vode, pôde, chránených druhoch a prirodzených biotopoch⁴.

Smernica Európskeho parlamentu a Rady č. 92/43/EHS z 21. mája 1992 o ochrane prirodzených biotopov a voľne žijúcich živočíchov a rastlín

Na základe ustanovení tejto smernice sú členské štáty EÚ povinné vyhlasovať chránené územia (na Slovensku označované ako územia európskeho významu), v ktorých zabezpečia ochranu prirodzených biotopov z prílohy I a voľne žijúcich druhov z prílohy II smernice. Tie sa stávajú súčasťou európskej sústavy chránených území pod označením Natura 2000. Smernica však do určitej miery definuje ochranu biotopov a druhov európskeho významu vyskytujúcich sa prirodzene aj mimo siete chránených území Natura 2000. Vo vzťahu k hodnoteniu environmentálnych škôd je významný predovšetkým článok 6, ktorý ukladá povinnosť primerane hodnotiť vplyv akýchkoľvek plánov alebo projektov (napr. investičná výstavba, líniové stavby, rekreačné strediská, ťažobné areály a iné) na predmety ochrany (biotopy a druhy európskeho významu) v územiach sústavy chránených území Natura 2000. Projekt s významným negatívnym vplyvom na územie sústavy Natura 2000 sa môže realizovať iba v prípade vyššieho verejného záujmu a iba za predpokladu, keď nie sú možné iné alternatívne riešenia⁵. Zároveň je potrebné vypracovať kompenzačné opatrenia. Tie sú svojím charakterom veľmi podobné nápravným opatreniam smernice o EZ.

V súčasnosti je na Slovensku do národného zoznamu zaradených 642 území európskeho významu (zdroj: ŠOP SR, september 2019).

Uznesením vlády Slovenskej republiky č. 239 zo 17. marca 2004 k národnému zoznamu navrhovaných území európskeho významu, resp. uznesením Vlády Slovenskej republiky č. 577 z 31. augusta 2011 k aktualizácii národného zoznamu území európskeho významu, resp. uznesením Vlády Slovenskej republiky č. 495 z 25. októbra 2017 k druhej aktualizácii národného zoznamu území európskeho významu, schválila Vláda SR národný zoznam území európskeho významu.

Zoznam území európskeho významu je možné nájsť vo Vestníku MŽP SR. Do roku 2022 boli publikované:

- Vestník MŽP SR, 2004, čiastka 3, roč. XII: Výnos Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 3/2004-5. 1 zo 14. júla 2004, ktorým sa vydáva národný zoznam území európskeho významu;
- Vestník MŽP SR, 2012, čiastka 3, roč. XX: Výnos Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 1/2012 z 3. októbra 2012, ktorým sa mení a dopĺňa výnos Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky zo 14. júla 2004 č. 3/2004-5.1, ktorým sa vydáva národný zoznam území európskeho významu;

³ Smernica ELD, zdôvodnenie (1)

⁴ Smernica ELD, článok 2

⁵ Zákon OPaK, § 28 ods. 13

- Vestník MŽP SR, 2017, čiastka 6, roč. XXV: Opatrenie Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky zo 7. decembra 2017 č. 1/2017, ktorým sa mení a dopĺňa výnos Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky zo 14. júla 2004 č. 3/2004-5.1, ktorým sa vydáva národný zoznam území európskeho významu;
- Vestník MŽP SR 2018, čiastka 6, roč. XXVI: Opatrenie Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky z 29. novembra 2018 č. 1/2018, ktorým sa mení a dopĺňa výnos Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky zo 14. júla 2004 č. 3/2004-5.1, ktorým sa vydáva národný zoznam území európskeho významu v znení opatrenia č. 1/2017.

Každých 6 rokov sú členské štáty povinné podávať správu o stave chránených druhov a biotopov európskeho významu podľa článku 17 v zmysle smernice o biotopoch (tzv. reporting). Správa vychádza predovšetkým z pravidelného monitoringu, ktorý zabezpečuje Štátna ochrana prírody SR a ňou zazmluvnené subjekty. Súčasťou prípravy správy sú aj mnohé ďalšie dielčie podklady týkajúce sa tejto problematiky, napr. spracovanie rozšírenia druhov a biotopov európskeho významu na základe publikovaných aj nepublikovaných dát. Hodnotenie biotopov a druhov európskeho významu v správe rešpektuje tzv. bioregióny prítomné na území Slovenska a správa je teda spracovaná pre každý druh a biotop samostatne pre alpský/panónsky bioregión.

Smernica o biotopoch bola na Slovensku transponovaná do zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov a implementuje sa najmä prostredníctvom jeho ustanovení.

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2009/147/EHS z 30. novembra 2009 o ochrane voľne žijúceho vtáctva v znení smernice Rady 2013/17/EÚ z 13. mája 2013.

Podobne ako v prípade smernice o biotopoch, na ochranu vybraných druhov vtákov z prílohy I smernice o vtácoch a vybraných sťahovavých druhoch vtákov (tzv. kritériové druhy – trigger species) sa vyhlasujú chránené vtáčie územia. Smernica však definuje ochranu všetkých prirodzene sa vyskytujúcich druhov vtákov na území Slovenska, aj pre druhy, ktoré nie sú kritériové a aj v oblasti mimo uvedených chránených vtáčích území. Environmentálna škoda spôsobená v miestach biotopov druhov vtákov (tie, ktoré sú predmetom ochrany v danom CHVÚ) je tiež predmetom záujmu smernice o EŠ. Medzi opatrenia na ochranu vtákov patrí aj obnova zničených a degradovaných biotopov⁶.

Uznesením Vlády Slovenskej republiky č. 636 z 9. júla 2003 k národnému zoznamu navrhovaných chránených vtáčích území, resp. uznesením Vlády Slovenskej republiky č. 345 z 25. mája 2010 k zmene a doplneniu národného zoznamu navrhovaných chránených vtáčích území, schválila Vláda Slovenskej republiky národný zoznam chránených vtáčích území. V súčasnosti je na Slovensku vyhlásených 41 chránených vtáčích území. Vo vzťahu k smernici o vtácoch sa chránené vtáčie územia vyhlasujú všeobecne záväznými právnymi predpismi (individuálne vyhlášky o konkrétnom chránenom vtáčom území) napríklad: Chránené vtáčie územie Horná Orava, bolo vyhlásené na základe vyhlášky MŽP SR č. 173/2005 zo dňa 6. apríla 2005.

Smernica o vtácoch sa podobne ako smernica o biotopoch transponovala najmä do zákona o OPaK a implementuje sa prostredníctvom jeho ustanovení.

Podobne ako pri smernici o biotopoch majú členské štáty povinnosť pravidelne podávať správy o implementácii smernice a o stave populácií chránených druhov vtákov v zmysle článku 12 smernice o vtácoch. Správy sa podávajú každých 6 rokov.

Ustanovenia článku 6 smernice o biotopoch (primerané posúdenie plánov a projektov s významným vplyvom na územia sústavy Natura 2000) platia v plnej miere aj pre chránené vtáčie územia vyhlasované na základe smernice o vtácoch⁷. Preto sa tzv. primerané posúdenie v zmysle § 28 zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny uplatňuje aj pri hodnotení vplyvov s dosahom na chránené vtáčie územia⁸.

Je potrebné zdôrazniť, že environmentálne škody podľa zákona o EŠ sa netýkajú len škôd v územiach európskeho významu a chránených vtáčích územiach (Natura 2000), ale vzťahujú sa aj na škody, ku ktorým dôjde mimo týchto území⁹.

⁶ Smernica o vtácoch, článok 3, ods. 2 písm. c)

⁷ Smernica o biotopoch, článok 7

⁸ Smernica o biotopoch, článok 6.3 a 6.4

⁹ Smernica ELD, článok 3

1.1.2 Právne predpisy na národnej úrovni

Zákon č. 359/2007 Z. z. o prevencii a náprave environmentálnych škôd a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

V Slovenskej republike bola smernica o ELD transponovaná do zákona č. 359/2007 Z. z. z 21. júna 2007 o prevencii a náprave environmentálnych škôd a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. V roku 2013 bol zákon o EŠ prvýkrát novelizovaný zákonom č. 39/2013 Z. z. o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia a o zmene a doplnení niektorých zákonov, kde došlo k úpravám a doplneniu v § 1 a § 13. V roku 2019 bol zákon o EŠ druhýkrát novelizovaný zákonom č. 210/2019 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 286/2009 Z. z. o fluórovaných skleníkových plynach a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 359/2007 Z. z. o prevencii a náprave environmentálnych škôd a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, kde došlo k úpravám a doplnkom v § 3, § 4 a § 21.

Obr. 1: Biotop európskeho významu Tr1 (6210) Suchomilné travinnobylinné a krovinové porasty na vápnitom podloží (*dôležité stanovišťa *Orchidaceae*) býva často ohrozený aj ťažbou nerastných surovín, foto: Dobromil Galvánek

Treba zdôrazniť, že zákon o EŠ nemá vykonávaciu vyhlášku, tak ako sme zvyknutí pri iných zákonoch, ktorá podrobnejšie upravuje jednotlivé ustanovenia zákonov pri výkone práva v životnom prostredí.

Zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov

Od roku 2003 platí na Slovensku zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny (ďalej len „zákon o OPaK“), v ktorom sú zakotvené základné princípy ochrany prírody a krajiny. Zákon bol viackrát novelizovaný, naposledy rozsiahlou novelou v decembri 2021, zákonom č. 6/2022 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov.

Neoddeliteľným právnym nástrojom zákona o OPaK je vykonávací vyhláška MŽP SR č. 170/2021 z 19. apríla 2021, ktorou sa uvedený zákon o OPaK (ďalej len „vykonávací vyhláška zákona o OPaK“). Jej súčasťou sú aj dôležité prílohy:

- Príloha č. 1A: Zoznam biotopov európskeho významu a ich spoločenská hodnota;
- Príloha č. 4A: Chránené rastliny, ktoré sa prirodzene vyskytujú na území Slovenskej republiky a ich spoločenská hodnota;
- Príloha č. 5A: Chránené živočíchy, ktoré sa prirodzene vyskytujú na území Slovenskej republiky a ich spoločenská hodnota;
- Príloha 7: Zoznam vybraných druhov živočíchov a ich spoločenská hodnota, vybrané podmienky druhovej ochrany a podrobnosti o nich.

V zákone o OPaK je, okrem iného, definovaná právomoc orgánov ochrany prírody a krajiny, ktoré sa vyjadrujú k rôznym koncepčným materiálom. Sú tiež účastníkmi územných a stavebných konaní. Orgány ochrany prírody a krajiny môžu vo svojom vyjadrení upozorniť na fakt, že navrhovaná činnosť môže spôsobiť poškodenie alebo zničenie biotopov európskeho alebo národného významu a v takom prípade je potrebný následný súhlas orgánu ochrany prírody a krajiny¹⁰. Z pohľadu hodnotenia environmentálnej škody je významným pojmom spoločenská hodnota druhov a biotopov¹¹, ktorá vyjadruje najmä ich biologickú, ekologickú a kultúrnu hodnotu, pričom sa určuje s prihliadnutím na ich vzácnosť, ohrozenosť a plnenie mimoprodukčných funkcií. Zákon o OPaK vyslovene uvádza, že spoločenská

¹⁰ Zákon o OPaK, § 6 ods. 2 a 3

¹¹ Zákon o OPaK, § 95, resp. vykonávací vyhláška, § 38, 39, 43

hodnota sa využíva pri stanovovaní ujmy z nepovoleného nakladania s chránenými druhmi a biotopmi a používa sa tiež pri vypracovávaní znaleckých posudkov v tejto oblasti. Spoločenská hodnota biotopov európskeho významu a druhov európskeho významu je uvedená vo vykonávacej vyhláške v prílohách 1A, 4A a 5A.

Zákon o OPaK definuje aj tzv. kompenzačné opatrenia¹². Ak hodnotenie vplyvov projektu predpokladá, či preukáže významný negatívny vplyv na integritu sústavy chránených území Natura 2000 a nie je možné alternatívne riešenie, ale projekt sa napriek tomu realizuje z dôvodu vyššieho verejného záujmu, je potrebné vypracovať a realizovať kompenzačné opatrenia. Podrobnosti o kompenzačných opatreniach uvádza vykonávacia vyhláška zákona o OPaK¹³. Kompenzačné opatrenia sa prednostne vykonávajú v dotknutom území a majú z nich profitovať negatívne ovplyvnené druhy a biotopy. Ak to nie je možné, môžu sa aplikovať aj v inom území, prednostne na rovnakých biotopoch a druhoch, ako sú tie, ktoré boli negatívne ovplyvnené. Ak porovnáme kompenzačné opatrenia ako ich definuje zákon o OPaK s nápravnými, resp. preventívnymi opatreniami v zákone o EŠ, je zjavné, že nie sú totožné. Kompenzačné opatrenia podľa zákona o OPaK sa na rozdiel od nápravných opatrení v zákone o EŠ nikdy nerealizujú priamo v mieste zásahu (primárna náprava), keďže poškodenie alebo zničenie biotopov sa akceptuje z dôvodu vyššieho verejného záujmu a je nezvratné. Pri kompenzačných opatreniach sa taktiež neuvažuje s kompenzáciou dočasných strát na prírodných zdrojoch (kompenzačná náprava). Navyše kompenzačné opatrenia riešia iba kompenzáciu negatívnych vplyvov v územiach sústavy Natura 2000, nevzťahujú sa napr. na zásah do chránených biotopov mimo území sústavy Natura 2000. Kompenzačné opatrenia môžu vypracovať len autorizované osoby, zatiaľ čo na spracovanie návrhu nápravných opatrení nie je potrebná autorizácia. Je však zároveň evidentné, že filozofia je veľmi podobná. V prvom rade v oboch prípadoch je potrebné snažiť sa kompenzovať dôsledky negatívneho vplyvu v mieste poškodenia, resp. v jeho blízkosti (kompenzačné opatrenia sa prednostne realizujú v dotknutom území sústavy Natura 2000). Ak to nie je možné, je potrebné kompenzovať straty na prírodných zdrojoch iným vhodným spôsobom.

Z pohľadu hodnotenia environmentálnej škody a navrhovania nápravných opatrení pre chránené biotopy je tiež dôležité mať vedomosť o tom, či došlo k poškodeniu alebo zničeniu biotopov. Vykonávacia vyhláška zákona o OPaK definuje **poškodenie biotopu**¹⁴ ako narušenie jeho špecifickej štruktúry, obmedzenie jeho funkcie/funkcií a obmedzenie existenčných podmienok jeho typických druhov, pričom je ešte možná jeho obnova. Za **zničenie biotopu** sa pokladá úplný zánik jeho špecifickej štruktúry, jeho funkcií a existenčných podmienok jeho typických druhov, pričom obnova už nie je možná. Podrobnejší výklad pojmov ako poškodenie a zničenie biotopu uvádzame v kapitole 6.3 v súvislosti s podrobným preskúmaním okolností vzniku environmentálnej škody.

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon

Ak dôjde k nepovolenému zásahu (poškodeniu, narušeniu, zničeniu, usmrteniu a pod.) do chránených biotopov, biotopov druhov alebo populácií chránených druhov, veľmi často takýto zásah vyšetruje Policajný zbor SR. Trestné konanie je nezávislé od správneho konania podľa zákona o EŠ, ciele oboch konaní sa však do značnej miery prekrývajú. **Pri trestnom konaní sa vyšetrovatelia policajného zboru snažia zistiť páchatela (prípadne páchatelov) činu, okolnosti, ktoré k činu viedli, aj škodu v zmysle Trestného zákona.** Ide teda o podobné postupy, ako pri konaní podľa zákona o EŠ, v rámci ktorého sa preukazuje príčinná súvislosť medzi činnosťou prevádzkovateľa a environmentálnou škodou. Obe konania majú však rozdielne ciele, ktoré sa vzájomne dopĺňajú. Cieľom trestného konania je objasnenie okolností prípadu, najmä zodpovednosti jednotlivých fyzických prípadne aj právnických osôb, aby následne súd mohol páchatela spravodlivo potrestať (ak je preukázaná vina). **Správne konanie podľa zákona o EŠ nerieši potrestanie páchatela, ale rieši nápravu škody, ktorú spôsobil prevádzkovateľ (pôvodca škody) svojim konaním.**

Z pohľadu trestnoprávnej zodpovednosti je dôležité uvedomiť si a poznať výšku (hodnotu) škody spôsobenej na chránených druhoch, biotopoch druhov a biotopoch. Trestný zákon (ďalej len „TZ“) presne definuje škodu na životnom prostredí ako: súhrn ekologickej ujmy (škody) a majetkovej škody, pričom majetková škoda v sebe zahŕňa aj náklady na uvedenie životného prostredia do predošlého stavu¹⁵. Ekologická ujma vychádza zo spoločenskej hodnoty poškodených alebo zničených chránených druhov živočíchov, rastlín a biotopov¹⁶. Pri stanovení majetkovej škody podľa TZ, sa škodou pre účely tohto zákona rozumie okrem nákladov na uvedenie životného prostredia do predošlého stavu aj ujma na majetku alebo reálny úbytok na majetku alebo na právach poškodeného alebo jeho iná ujma, ktorá

¹² Zákon o OPaK, § 28 ods. 11, 13 až 16

¹³ Vykonávacia vyhláška, § 20

¹⁴ Vykonávacia vyhláška, § 43

¹⁵ Trestný zákon, § 124 ods. 3

¹⁶ Trestný zákon, § 126 ods. 2

je v príčinnej súvislosti s trestným činom, bez ohľadu na to, či ide o škodu na veci alebo na právach¹⁷. Takisto škodou sa na účely TZ rozumie aj získanie prospechu v príčinnej súvislosti s trestným činom. **Škoda pri trestných činoch proti životnému prostrediu = ekologická ujma** (napr. spoločenská hodnota chránených druhov, biotopov alebo drevín) + **majetková škoda** [ujma na majetku (napr. hodnota pôdy, dreva, a pod.) + **náklady na uvedenie životného prostredia do predošlého stavu** (napr. použitie stavebných mechanizmov, cena práce a pod.)].

Podľa výšky škody definuje Trestný zákon závažnosť protiprávneho konania nasledovne¹⁸:

Škoda malého rozsahu: viac ako	266,00 Eur
Škoda väčšia (desať násobok):	2660,00 Eur
Škoda značná (sto násobok):	26 600,00 Eur
Škoda veľkého rozsahu (päťsto násobok):	133 000,00 Eur

Stanovovanie škody pri trestných činoch proti životnému prostrediu je zaužívaným postupom, ktorý sa v praxi využíva už veľmi dlho. Majú s ním skúsenosti aj pracoviská Štátnej ochrany prírody SR ako aj znalci. Aj preto navrhujeme využiť škodu, v tomto prípade iba **ekologickú ujmu** pre posudzovanie závažnosti environmentálnej škody. Jej výhodou je najmä to, že princíp výpočtu je univerzálne aplikovateľný v územiach sústavy Natura 2000 aj mimo nich. Pri výpočte ekologickej ujmy sa vždy vychádza z porovnania stavu chránených biotopov, resp. populácií chránených druhov pred zásahom (referenčný stav) a po zásahu. Ekologická ujma zohľadňuje zároveň aj rozsah zásahu a vzácnosť postihnutého biotopu alebo druhu. Je teda veľmi vhodným parametrom pre posúdenie závažnosti.

Je však potrebné brať do úvahy fakt, že environmentálna škoda podľa zákona o EŠ je definovaná odlišným spôsobom (pozri kap. 1.2) ako ekologická ujma v Trestnom zákone a nezahŕňa škodu na majetku ani škodu na zdraví a je čisto obmedzená len na škodu spôsobenú na prírodných zdrojoch.

V Trestnom zákone nie je všeobecne definovaný trestný čin, pri ktorom vzniká environmentálna škoda, ale sú v ňom definované trestné činy proti životnému prostrediu pre konkrétne zložky životného prostredia. Všeobecné trestné činy ako ohrozenie životného prostredia sú definované v § 300 a 301, z hľadiska chránených druhov a chránených biotopov sú tieto trestné činy považované za porušovanie druhovej ochrany rastlín a živočíchov (§ 305 TZ).

1.2 TERMINOLÓGIA A RELEVANTNÉ ASPEKTY ENVIRONMENTÁLNEJ ZODPOVEDNOSTI V SR

1.2.1 Definícia environmentálnej škody a jej závažnosti

V tejto kapitole sa obmedzíme len na terminológiu vo vzťahu k chráneným druhom a chráneným biotopom európskeho významu.

Environmentálna škoda (ďalej len „EŠ“) spôsobená na chránených druhoch a chránených biotopoch¹⁹ je taká škoda, ktorá má **závažné nepriaznivé účinky na dosahovanie alebo udržiavanie priaznivého stavu ochrany chránených druhov a chránených biotopov** s výnimkou už skôr identifikovaných nepriaznivých účinkov vzniknutých následkom konania prevádzkovateľa, na ktoré bol výslovne oprávnený v súlade s osobitným predpisom²⁰. Čo sa týka priaznivého stavu ochrany, ten je tak isto definovaný v zákone o EŠ. Pri chránených biotopoch sa jedná o súhrn vplyvov pôsobiacich na chránený biotop a jeho typické druhy, ktoré môžu ovplyvniť jeho dlhodobé prirodzené rozšírenie, štruktúru a funkcie, ako aj dlhodobé prežitie jeho typických druhov, v závislosti od konkrétneho prípadu, na území Slovenskej republiky alebo v jeho prirodzenom rozsahu výskytu.

Pri chránených druhoch sa jedná o súhrn vplyvov pôsobiacich na príslušný chránený druh, ktoré môžu ovplyvniť jeho dlhodobé rozšírenie a početnosť jeho populácie, v závislosti od konkrétneho prípadu, na území Slovenskej republiky alebo v jeho prirodzenom areáli²¹.

¹⁷ Trestný zákon, § 124 ods. 1

¹⁸ Trestný zákon, § 125

¹⁹ Zákon o EŠ, § 2 ods. 1 písm. a) bod 1

²⁰ Zákon o OPaK, § 12 písm. g), § 13 ods. 2 písm. a), § 14 ods. 2 písm. a), § 15 ods. 2 písm. a) a c), § 16 ods. 2, § 28, 28a, § 40 a § 67 písm. i)

²¹ Zákon o EŠ, § 2 ods. 1 písm. l)

Samotnou **škodou** sa podľa zákona o EŠ rozumie merateľná nepriaznivá zmena prírodného zdroja alebo merateľné zhoršenie funkcií prírodného zdroja, ku ktorým môže dôjsť priamo alebo nepriamo²².

Ako veľmi dôležité sa javí poznanie základného stavu prírodného zdroja (chránené druhy, chránené biotopy²³) a jeho funkcií (plní ich v prospech iného prírodného zdroja alebo verejnosti²⁴), ktorý je východiskom pre stanovenie stavu zdroja, ak by nedošlo k environmentálnej škode. Tento stav sa väčšinou odhaduje na základe dostupných informácií (verejne dostupné databázy Štátnej ochrany prírody SR, odborné a vedecké články zaoberajúce sa touto problematikou, správy z prieskumov, monitoringov, odborných posudkov a pod.). V prílohe č. 1 zákona o EŠ sú uvedené kritéria závažnosti nepriaznivých účinkov na chránené druhy alebo chránené biotopy. Na základe jednotlivých kritérií sa určuje a posudzuje závažnosť nepriaznivých účinkov na priaznivý stav ochrany druhov a biotopov, ktoré sa hodnotia a porovnávajú so základným stavom druhov a biotopov, t.j. so stavom v akom sa tieto nachádzali v čase vzniku škody (napr. počet jedincov chráneného druhu, ich hustota alebo rozloha územia ich výskytu, rozmnožovacia schopnosť druhu, životaschopnosť chráneného druhu, schopnosť prirodzenej obnovy chráneného biotopu a pod.).

Obf. 2: Biotop európskeho významu Ls3.6 (9190) Vlhko a kyslomilné brezovo-dubové lesy je ohrozený najmä zmenou vodného režimu (odvodnenie), foto: Ján Černecký

Zákon o EŠ je dôležitý najmä z hľadiska predikcie (predpovedania), resp. predchádzania vzniku environmentálnej škody, keďže definuje, okrem iného, aj bezprostrednú hrozbu environmentálnej škody (ďalej len „BHEŠ“) ako dostatočnú pravdepodobnosť, že v blízkej budúcnosti môže dôjsť k environmentálnej škode²⁵.

Pre účely EŠ spôsobenej na chránených druhoch a chránených biotopoch, je dôležité poznať, o ktoré druhy sa presne jedná, resp. kde je možné nájsť ich zoznamy. Za chránené druhy a chránené biotopy v zmysle zákona o EŠ sú považované nasledovné:

- **chránené druhy európskeho významu** (pozri vykonávaciu vyhlášku zákona o OPaK, Príloha č. 4A: Chránené rastliny, ktoré sa prirodzene vyskytujú na území Slovenskej republiky a ich spoločenská hodnota, Príloha č. 5A: Chránené živočíchy, ktoré sa prirodzene vyskytujú na území Slovenskej republiky a ich spoločenská hodnota), Príloha č. 7A: Zoznam vybraných druhov živočíchov a ich spoločenská hodnota, vybrané podmienky druhovej ochrany a podrobnosti o nich;
- **druhy európskeho významu a sťahovavé vtáky**, na ktorých ochranu sa vyhlasujú chránené územia a ich chránené biotopy (Príloha č. 5A: Chránené živočíchy, ktoré sa prirodzene vyskytujú na území Slovenskej republiky a ich spoločenská hodnota);
- **miesta na rozmnožovanie alebo na oddych chránených druhov európskeho významu** (Príloha 5A: Chránené živočíchy, ktoré sa prirodzene vyskytujú na území Slovenskej republiky a ich spoločenská hodnota);
- **chránené biotopy európskeho významu** (Príloha č. 1A: Zoznam biotopov európskeho významu a ich spoločenská hodnota).

²² Zákon o EŠ, § 2 ods. 1 písm. c)

²³ Zákon o EŠ, § 2 ods. 1 písm. f)

²⁴ Zákon o EŠ, § 2 ods. 1 písm. g)

²⁵ Zákon o EŠ, § 2 ods. 1 písm. b)

1.2.2 Zodpovednosť za environmentálnu škodu

Environmentálna škoda môže nastať v dôsledku zavineného aj nezavineného konania pracovnými činnosťami, ktoré predstavujú riziko pre zdravie ľudí alebo pre životné prostredie. Pri týchto činnostiach platí tzv. **objektívna zodpovednosť prevádzkovateľa**²⁶. To znamená, že prevádzkovateľ je zodpovedný za bezprostrednú hrozbu environmentálnej škody, ako aj za environmentálnu škodu a jej odvrátenie bez ohľadu na to, či ide o zavinené alebo nezavinené konanie – týka sa prevádzkovateľov vykonávajúcich činnosti uvedené v zákone o EŠ v § 1 ods. 2 písm. a) až m). Dôležitá a rozhodujúca je príčinná súvislosť medzi pracovnou činnosťou prevádzkovateľa a vznikom environmentálnej škody alebo bezprostrednej hrozby EŠ.

Druhým typom zodpovednosti je zodpovednosť, ktorá sa viaže na akúkoľvek inú pracovnú činnosť prevádzkovateľa, ktorou môže dôjsť k environmentálnej škode alebo jej hrozbe na chránených druhoch rastlín a živočíchov a chránených biotopoch zavineným konaním prevádzkovateľa²⁷, ide o tzv. **subjektívnu zodpovednosť**. Zavinené konanie znamená, že prevádzkovateľ buď vykonával nelegálnu činnosť (napr. nepovolené umiestnenie odpadu do chráneného biotopu, rozoranie trávneho porastu bez súhlasu orgánu ochrany prírody, výstavba bez stavebného povolenia) alebo úmyselne, či z nedbanlivosti porušil stanovené podmienky (napr. odstránenie chráneného krovinového biotopu nad rozsah povolený v rozhodnutí orgánu ochrany prírody, havária na malej vodnej elektrárni v dôsledku porušenia prevádzkového alebo manipulačného poriadku) a/alebo porušila legálnej činnosti vo vzťahu k chráneným biotopom a druhom (porušenie podmienok povolenia).

Režim tzv. „**objektívnej zodpovednosti**“ v zmysle zákona o EŠ sa vzťahuje na prevádzkovateľov, ktorí majú niektorú z uvedených činností povolenú, zaregistrovanú alebo majú oprávnenie na jej vykonávanie, prípadne vykonávajú viaceré z uvedených činností. Zoznam pracovných činností, pri ktorých platí objektívna zodpovednosť²⁸:

- a) prevádzkovanie zariadení podliehajúcich integrovanému povoleniu podľa osobitých predpisov, okrem zariadení alebo ich častí, ktoré sa používajú na výskum, vývoj a testovanie nových výrobkov a procesov;
- b) zber, preprava, zhodnocovanie a zneškodňovanie odpadov s výnimkou aplikácie čistiarenskeho kalu do pôdy v súlade s osobitným predpisom, ktoré vyžadujú súhlas podľa osobitného predpisu alebo registráciu podľa osobitného predpisu;
- c) cezhraničný pohyb odpadov, ktorý vyžaduje povolenie podľa osobitného predpisu;
- d) vypúšťanie odpadových vôd do povrchových vôd alebo do podzemných vôd, ktoré vyžaduje povolenie podľa osobitného predpisu vrátane povolenia s tým spojených vodných stavieb;
- e) vypúšťanie znečisťujúcich látok do povrchových vôd alebo do podzemných vôd alebo injektážou znečisťujúcich látok do podzemných vôd, ktoré vyžadujú povolenie podľa osobitného predpisu vrátane povolenia s tým spojených vodných stavieb;
- f) odber vody a vzdúvanie vody, ktoré vyžadujú povolenie podľa osobitného predpisu vrátane povolenia s tým spojených vodných stavieb;
- g) výroba, používanie, uskladňovanie, spracúvanie, plnenie, uvoľňovanie do životného prostredia a vnútropodnikovou prepravou nebezpečných chemických látok a nebezpečných chemických prípravkov podľa osobitného predpisu, ďalej prípravkov na ochranu rastlín vrátane ich uvádzania na trh podľa osobitného predpisu, ďalej biocídnych výrobkov vrátane ich uvádzania na trh podľa osobitného predpisu;
- h) preprava nebezpečného alebo znečisťujúceho tovaru cestnou dopravou, železničnou dopravou, vnútrozemskou vodnou dopravou, námornou dopravou alebo leteckou dopravou podľa osobitných predpisov;
- i) prevádzka veľkých zdrojov znečisťovania ovzdušia;
- j) používanie geneticky modifikovaných organizmov v uzavretých priestoroch vrátane ich prepravy podľa osobitného predpisu;
- k) zámerné uvoľňovanie geneticky modifikovaných organizmov podľa osobitného predpisu;
- l) nakladanie s ťažobným odpadom podľa osobitného predpisu;
- m) prevádzkovanie trvalého ukladania oxidu uhličitého do geologického prostredia podľa osobitného predpisu.

²⁶ Zákon o EŠ, § 1 ods. 2

²⁷ Zákon o EŠ, § 1 ods. 3

²⁸ Zákon o EŠ, § 1 ods. 2 písm. a) až m)

PRÍKLADY:

Objektívna zodpovednosť: Úhyn chránených druhov rýb ako napr. hlaváčka podunajská (*Hucho hucho*) v dôsledku prevádzkovej poruchy na čistiarni odpadových vôd a následného úniku nebezpečných a jedovatých látok do vodného toku.

Objektívna zodpovednosť: Poškodenie a strata biotopu európskeho významu Br4 Horské vodné toky a ich drevinová vegetácia so *Salix elaeagnos* na rozlohe 2,8 ha v dôsledku výstavby vodnej stavby a jej prevádzky na vodnom toku (MVE) pod priečnou bariérou.

Subjektívna zodpovednosť: Pokles početnosti populácie chránených druhov vtákov ako hlucháň hôrny (*Tetrao urogallus*) zapríčinený nepovolenou ťažbou dreva (prípadne akoukoľvek inou pracovnou činnosťou, tzn. zavineným konaním prevádzkovateľa spôsobený nedbanlivosťou, opomenutím povinností, nedodržaním povolenia, oprávnenia alebo vedomé konanie v rozpore s príslušnými právnymi predpismi).

Subjektívna zodpovednosť: Poškodenie biotopu európskeho významu Ls1.3 Jaseňovo-jelšové podhorské lužné lesy na rozlohe 150 ha v dôsledku zmeny vodného režimu zapríčinené odvodnením (melioráciou) a zmenou využívania pôdy na poľnohospodárske účely.

Subjektívna zodpovednosť: Zničené biotopu európskeho významu Tr1 Suchomilné travinno-bylinné a krovinové porasty na vápnitom substráte výstavbou skladovacích priestorov súkromnej firmy bez platného stavebného povolenia (opomenutie povinnosti získať súhlas na realizáciu stavby).

Prevádzkovateľ je právnická osoba alebo fyzická osoba – podnikateľ (SZČO, SHR), ktorá vykonáva alebo riadi pracovnú činnosť²⁹. Zákon sa nevzťahuje na súkromné fyzické osoby, ktoré nepodnikajú. Veľmi dôležité je, že prevádzkovateľ musí predchádzať vzniku EŠ a BHEŠ³⁰. Za posúdenie vzniku EŠ a BHEŠ zodpovedá prevádzkovateľ³¹.

Samozrejme zákon o EŠ pamätá aj na **výnimky**, na ktoré sa environmentálna škoda nevzťahuje. Ide o vojnu alebo vojnový stav, ďalej na prírodný jav výnimočnej, neovplyvniteľnej a neodvrátiteľnej povahy (napr. záplavy, zosuvy pôdy, búrky, a pod.), jadrové riziko, znečistenie difúzneho charakteru, pri ktorom nie je možné určiť príčinnú súvislosť medzi environmentálnou škodou a pracovnou činnosťou jednotlivých prevádzkovateľov³². Tak isto sa zákon nevzťahuje na činnosti, ktorých hlavným účelom je slúžiť obrane štátu alebo medzinárodnej bezpečnosti (napr. vojenské cvičenia a pod.) a výlučným účelom je ochrana pred živelnými pohromami³³.

Premlčacia doba je stanovená zákonom v dĺžke 30 rokov od vzniku environmentálnej škody. Zákon o EŠ sa nevzťahuje na škody (emisie, udalosti alebo havárie), ktoré vznikli pred viac ako 30 rokmi, nie však skôr ako 1.9.2007³⁴.

1.2.3 Preventívne a nápravné opatrenia

Preventívne opatrenie je také opatrenie, ktoré sa prijme ako reakcia na udalosť, konanie alebo opomenutie spôsobujúce bezprostrednú hrozbu environmentálnej škody a ktorého účelom je takejto škode predísť alebo ju minimalizovať³⁵.

Veľmi dôležitou, z hľadiska dodržania základných pravidiel pri posudzovaní fungujúcich ekosystémov, je schopnosť ich obnovy, resp. prirodzenej obnovy. Zákon ju pri EŠ na chránených druhoch a chránených biotopoch definuje ako: „návrat poškodených prírodných zdrojov alebo ich zhoršených funkcií do základného stavu.“ **Nápravné opatrenia** sú definované nasledovne: „akcia alebo kombinácia akcií vrátane opatrení na zmiernenie následkov alebo dočasných opatrení, ktorých účelom je obnova, regenerácia alebo nahradenie poškodených prírodných zdrojov alebo ich

²⁹ Zákon o EŠ, § 1 ods. 1 písm. e)

³⁰ Zákon o EŠ, § 3 ods. 1

³¹ Zákon o EŠ, § 3 ods. 2 a 3

³² Zákon o EŠ, § 1 ods. 4

³³ Zákon o EŠ, § 1 ods. 5

³⁴ Zákon o EŠ, § 1 ods. 6

³⁵ Zákon o EŠ, § 2 ods. 1 písm. r)

zhoršených funkcií alebo zabezpečenie rovnocennej náhrady za tieto zdroje alebo funkcie³⁶.

Zákon presne definuje **náklady**, ktoré sú spojené s environmentálnou škodou. Sú to náklady potrebné na zabezpečenie náležitej a účinnej prevencie a nápravy environmentálnej škody, vrátane nákladov na posúdenie environmentálnej škody, bezprostrednej hrozby environmentálnej škody a alternatívnych opatrení, nákladov na súvisiacu administratívu, právne služby a na vymáhanie náhrady nákladov, nákladov na zber údajov a ďalších všeobecných nákladov, ako aj nákladov na monitorovanie a kontrolu environmentálnou škodou dotknutého alebo ohrozeného miesta³⁷.

Preventívne opatrenia (ďalej len „PO“) majú za cieľ minimalizovať a predísť alebo zabrániť vzniku bezprostrednej hrozby environmentálnej škody. Pri bezprostrednej hrozbe environmentálnej škody je prevádzkovateľ povinný ich bezodkladne prijať a vykonať.

Ak k environmentálnej škode už dôjde, prevádzkovateľ je povinný zabezpečiť a **vykonať nápravné opatrenia**. Ich cieľom je obnova, regenerácia poškodených prírodných zdrojov alebo ich zhoršených funkcií do základného stavu, prípadne zabezpečenie rovnocennej náhrady (platí pre vodu, chránené druhy a chránené biotopy), pre pôdu je povinnosťou zabezpečiť odstránenie znečistenia pôdy tak, aby pôda nepredstavovala závažné riziko nepriaznivých účinkov na zdravie³⁸. V tomto prípade zákon meritórne ukladá možnosti nápravy environmentálnej škody, a to buď prostredníctvom primárnej, doplnkovej alebo kompenzačnej nápravy.

Pri definovaní nápravy - nápravných opatrení sa zohľadňuje viacero faktorov na zabezpečenie jej primeranosti. Konkrétne je to účinok na zdravie a bezpečnosť, náklady na realizáciu, pravdepodobnosť úspechu, rozsah, v akom sa zabráni budúcim environmentálnym škodám, rozsah prospechu pre všetky zložky prírodného zdroja a ich funkcie, rozsah zohľadnenia spoločenských, ekonomických a kultúrnych záujmov, čas potrebný na to, aby náprava bola účinná, rozsah obnovenia poškodeného miesta ako aj geografické prepojenie s poškodeným miestom³⁹.

Ako už bolo vyššie spomenuté rozoznávame **3 typy nápravy environmentálnej škody**:

- primárnu;
- doplnkovú;
- kompenzačnú.

Primárna náprava predstavuje obnovu chránených biotopov alebo populácií chránených druhov do základného stavu prípadne do takmer základného stavu a to na mieste, kde došlo k environmentálnej škode⁴⁰. V tejto náprave je dôležitá obnova prostredníctvom prirodzenej obnovy alebo riadenej obnovy a to v čo najkratšom čase. Ak sa tieto primárne nápravné opatrenia zvolia tak, že nevrátia poškodené chránené druhy a chránené biotopy alebo vodu do základného stavu alebo ich navrátia pomalšie, dočasné straty sa musia vykompenzovať rozsiahlejšími doplnkovými alebo kompenzačnými opatreniami tak, aby sa zabezpečila rovnaká úroveň akú mali pred poškodením⁴¹.

Doplnková náprava sa uplatňuje v situáciách, keď sa nedosiahla obnova poškodených prírodných zdrojov alebo ich funkcií primárnou nápravou⁴². Hlavným účelom je zabezpečiť podobnú úroveň/kvalitu prírodných zdrojov a ich funkcií (biotopov, biotopov druhov a ekosystémových služieb) aká by bola zabezpečená, ak by sa poškodené miesto vrátilo do základného stavu. Môže sa vykonať aj na inom mieste, ako je priestor, kde došlo k environmentálnej škode s prihliadnutím na záujmy verejnosti dotknuté EŠ⁴³.

Cieľom **kompenzačnej nápravy** je kompenzácia dočasných strát na prírodných zdrojoch a ich funkciách, kým nedôjde k obnove poškodených prírodných zdrojov do základného stavu⁴⁴. Dočasné straty sú straty spôsobené skutočnosťou, že prírodné zdroje a ich funkcie nemôžu plniť svoje ekologické funkcie alebo poskytovať služby pre iné prírodné zdroje (ekosystémové služby) dovtedy, kým primárne alebo doplnkové opatrenia nezačnú účinkovať. Kompenzačná náprava sa môže vykonať na mieste, kde došlo k environmentálnej škode, ale aj na inej vhodnej lokalite⁴⁵. Pri definovaní

³⁶ Zákon o EŠ, § 2 ods. 1 písm. s)

³⁷ Zákon o EŠ, § 2 ods. 1 písm. t)

³⁸ Zákon o EŠ, § 6 ods. 1 a 3)

³⁹ Zákon o EŠ, § 6 ods. 2

⁴⁰ Zákon o EŠ, § 7 ods. 1

⁴¹ Zákon o EŠ, § 7 ods. 3

⁴² Zákon o EŠ, § 8 ods. 1

⁴³ Zákon o EŠ, § 8 ods. 3

⁴⁴ Zákon o EŠ, § 9 ods. 1

⁴⁵ Zákon o EŠ, § 9 ods. 4

kompenzačných opatrení sa využíva princíp ekvivalencie, teda mali by sa zabezpečiť prírodné zdroje rovnakého typu, kvality a množstva, ako boli poškodené. Ak to nie je možné, akceptovateľná je aj kompenzácia cez náhradné prírodné zdroje a funkcie. Môže sa to udiť, napr. tak, že znížená kvalita prírodných zdrojov sa kompenzuje väčším počtom nápravných opatrení.

Smernica o ELD aj zákon o EŠ dôsledne uplatňujú princíp „znečisťovateľ platí“. Prevádzkovateľ činnosti, pri ktorej vznikla environmentálna škoda alebo je tam bezprostredné riziko jej vzniku, je povinný kryť náklady spojené so sanáciou škody. Netýka sa to iba samotných nákladov na obnovu, ale aj vedľajších súvisiacich nákladov, napr. na odborné posúdenie, projektovanie, následný monitoring a podobne.

Prevádzkovateľ nie vždy znáša náklady na preventívne a nápravné opatrenia. Napríklad z liberačných dôvodov,⁴⁶ to znamená, ak sa preukáže, že prevádzkovateľ EŠ nespôsobil, alebo nie je pôvodcom EŠ, alebo ak preukáže, že EŠ spôsobil niekto iný – tretia osoba, alebo ak konal v zmysle príkazu, povolenia a dodržal ho a zároveň, že EŠ nezavinil, ale aj napriek tomu EŠ vznikla, tento prevádzkovateľ nie je povinný znášať náklady na nápravné opatrenia.

Teda neplatí, že všetky náklady znáša prevádzkovateľ – znáša len tie náklady za EŠ, ktorú spôsobil a ktorú má napraviť, ak sú viacerí pôvodcovia – tak sa podieľajú na odstránení EŠ a nákladoch spoločne. Zákon o EŠ ukladá povinnosť pre prevádzkovateľa vybraných pracovných činností (viď strana 14) mať zabezpečené finančné krytie (napr. poisťovacia zmluva, banková záruka alebo účelovo viazaný účet) zodpovednosti za EŠ. Krytie zahŕňa náklady na nápravné opatrenia na odstránenie EŠ a musí byť zabezpečené nepretržite po celý čas prevádzkovania pracovnej činnosti⁴⁷. Výška finančného krytia musí zodpovedať výške predpokladaných nákladov na nápravnú činnosť, vrátane analýzy rizika a nákladov na nápravné opatrenia na odstránenie EŠ⁴⁸.

Obr. 3: Aplikácia chemických látok v blízkosti biotopu európskeho významu Lk8 (6440) Aluviálne lúky zväzu *Cnidion venosi* môže znamenať poškodenie alebo trvalý zánik chránených druhov, foto: Dobromil Galvánek

1.2.4 Vyššia moc

Zákon o EŠ vylučuje prípady tzv. vyššej moci, keď dôjde k takým rozsiahlym živelným pohromám, ktoré nie je možné ovplyvniť ani odvrátiť. Zákon o EŠ sa nevzťahuje na škody spôsobené prírodnými javmi výnimočnej, neovplyvniteľnej a neodvrátiteľnej povahy⁴⁹. V tom prípade prevádzkovateľ nezodpovedá za vzniknutú EŠ. Tu je však potrebné podotknúť, že by to mali byť skutočne výnimočné situácie, keď dôjde k tak rozsiahlym živelným pohromám, na ktoré sa nedá racionálne pripraviť (napr. vojna a pod.). Vyššia moc by nemala byť barličkou pre nezodpovedných prevádzkovateľov, ktorí podcenia riziká spojené s výkonom ich činnosti a nedostatočne sa pripravujú na nepredvídané situácie. Slovenský právny poriadok nepozná jednoznačnú definíciu vyššej moci, ide o pomerne zložitý právny problém, ktorý sa zvyčajne rieši ako prípad od prípadu, resp. aj na základe starších súdnych rozhodnutí⁵⁰.

⁴⁶ Zákon o EŠ, §11 ods. 3 a 4

⁴⁷ Zákon o EŠ, § 13 ods. 1

⁴⁸ Zákon o EŠ, § 13 ods. 2

⁴⁹ Zákon o EŠ, § 1 ods. 4 písm. b)

⁵⁰ ŠATKOVÁ (2012)

2. ÚLOHY A ZODPOVEDNOSTI SUBJEKTOV V PROCESSE RIEŠENIA EŠ A BHEŠ

2.1 PREVÁDZKOVATEĽ

Úlohy :	Zodpovednosť:
Plní povinnosti v zmysle preventívnych a nápravných opatrení	Je povinný predchádzať vzniku environmentálnej škody a bezprostrednej hrozby EŠ
Znáša náklady na preventívne a nápravné opatrenia	Je povinný oznámiť BHEŠ alebo EŠ na OÚ OSŽP, resp. SIŽP (prevádzkovatelia zariadení IPKZ)
	Je zodpovedný za posúdenie BHEŠ a EŠ
	Je povinný umožniť vstup (príslušnému orgánu alebo ním poverenej osobe) na nehnuteľnosť za účelom prijatia, vykonania preventívnych a nápravných opatrení

2.2 KONAJÚCI ORGÁN

Okresný úrad v sídle kraja (odvolací orgán)

Úlohy:	Zodpovednosť:
Vykonáva štátny dozor	Je druhostupňovým orgánom, ktorý rozhoduje o odvolaniach proti rozhodnutiam prvostupňových orgánov podľa tohto zákona
Rozhoduje o územnom určení správneho konania vo veci EŠ	

Okresný úrad

Slovenská inšpekcia životného prostredia

Ministerstvo životného prostredia SR

Úlohy:	Zodpovednosť:
Vykonáva štátny dozor	Okresný úrad je prvostupňový orgán štátnej správy vo veciach prevencie a nápravy environmentálnej škody
Ukladá pokuty	Slovenská inšpekcia životného prostredia je prvostupňovým orgánom pre prevádzky a zariadenia IPKZ
Rozhoduje pri pochybnostiach o rozsahu podielu EŠ jednotlivých prevádzkovateľov	Ministerstvo životného prostredia SR zabezpečuje medzinárodnú spoluprácu v prípade cezhraničnej EŠ
Rozhoduje o uložení povinnosti prevádzkovateľa prijať a vykonať preventívne opatrenia	
Rozhoduje o uložení povinnosti prevádzkovateľa vykonať nápravné opatrenia	
Rozhoduje na základe žiadosti prevádzkovateľa, že prevádzkovateľ nie je povinný znášať náklady na preventívne opatrenia v presne vymedzených prípadoch, ktoré definuje zákon o EŠ	
Rozhoduje na základe žiadosti prevádzkovateľa, že prevádzkovateľ nie je povinný znášať náklady na nápravné opatrenia v presne vymedzených prípadoch, ktoré definuje zákon o EŠ	

Úlohy:	Zodpovednosť:
Rozhoduje o výške náhrady nákladov za vykonané preventívne alebo nápravné opatrenia, realizované príslušným orgánom, ak ich nevykoná prevádzkovateľ (pôvodca)	
Prijíma a vykonáva preventívne a nápravné opatrenia, ak nekoná prevádzkovateľ, ak nie je povinný znášať náklady, ak prevádzkovateľ nemá právneho nástupcu alebo ak pôvodca je neznámy	
Schvaľuje návrh nápravných opatrení	
Prijíma a eviduje oznámenia o EŠ alebo o BHEŠ	
Prijíma informácie a kópie zmlúv o zabezpečení finančného krytia zodpovednosti za EŠ	
Vedie konzultáciu s prevádzkovateľom, ak má prevádzkovateľ pochybnosť o vzniku BHEŠ, resp. EŠ, ak o to požiadal	

2.3 DOTKNUTÉ ORGÁNY

Okresný úrad, odbor starostlivosti o životné prostredie – štátna správa OPaK, štátna vodná správa, štátna správa ochrany ovzdušia, odbor pozemkový a lesný.

Úrad verejného zdravotníctva

Úlohy:	Zodpovednosť:
Vydáva stanoviská na účely konaní podľa zákona o EŠ, stanovisko, súhlas, vyjadrenie alebo iný správny úkon dotknutého orgánu uplatňujúceho záujmy chránené osobitnými predpismi (napr. zákon o OPaK, zákon o ochrane a využívaní poľnohospodárskej pôdy, zákon o vodách, zákon o lesoch, zákon o verejnom zdravotníctve) ⁵¹ . Obsah stanoviska je pre príslušný orgán záväzný a bez zosúladenia stanoviska s inými stanoviskami nemôže rozhodnúť vo veci.	Dotknutý orgán je oprávnený uplatňovať požiadavky v rozsahu svojej pôsobnosti ustanovenej osobitným predpisom
	Dotknutý orgán je viazaný obsahom stanoviska, ktoré vo veci vydal ⁵²

Medzi ďalšie dotknuté inštitúcie môžu patriť:

- Štátna ochrana prírody SR – odborná organizácia ochrany prírody a krajiny (zriaďovateľ MŽP SR), sídlo v Banskej Bystrici, plus jednotlivé Správy národných parkov (NP) a Správy Chránených krajinných oblastí (CHKO);
- Výskumný ústav vodného hospodárstva – odborná organizácia na úseku vodného hospodárstva (zriaďovateľ MŽP SR), sídlo v Bratislave;
- Slovenský vodohospodársky podnik – odborná organizácia na úseku správy vodných tokov (zriaďovateľ MŽP SR), sídlo v Bratislave;
- Slovenský hydrometeorologický ústav, sídlo v Bratislave;
- Národné lesnícke centrum – odborná organizácia na úseku lesného hospodárstva (zriaďovateľ MPRV SR), sídlo vo Zvolene;
- Národné poľnohospodárske a potravinárske centrum – Výskumný ústav pôdoznalectva a ochrany pôdy – odborná organizácia na úseku ochrany pôdy (zriaďovateľ MPRV SR), sídlo v Bratislave;

⁵¹ Zákon o EŠ, § 32 ods. 1

⁵² Zákon o EŠ, § 32 ods. 2 a 3

- Slovenská akadémia vied SR – samosprávna vedecká inštitúcia zameraná na rozvoj vedy, vzdelanosti, kultúry a ekonomiky, sídlo v Bratislave;
- Štátny geologický ústav Dionýza Štúra, sídlo v Bratislave;
- Ústredný kontrolný a skúšobný ústav poľnohospodársky, sídlo v Bratislave;
- Vysoké školy a Univerzity, resp. iné odborné organizácie.

2.4 ODBORNÍCI A ŠPECIALISTI

V prvom rade sú to znalci zapísaní v zozname znalcov, tlmočníkov a prekladateľov⁵³ v odbore Ochrana životného prostredia č. 25 00 00, v odvetví ochrana prírody a krajiny pod číslom 25 08 02. Zoznam vedie Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky⁵⁴.

Ďalej to môžu byť odborníci a špecialisti, ktorí vyštudovali 2. alebo 3. stupeň vysokoškolského vzdelania v rôznych biologických a ekologických odboroch ako napr.: environmentálne a ekologické vedy, všeobecná ekológia, ekológia jedinca a populácií, botanika, zoológia, aplikovaná zoológia, biológia, ochrana životného prostredia, ochrana prírody a biodiverzity, ekológia a ochrana životného prostredia ale aj technické smery ako environmentalistika, geochemia, hydrogeológia a pod., predovšetkým so zameraním na ekológiu životného prostredia.

Ako odborne spôsobilé osoby (fyzické alebo právnické osoby) môžu mať oprávnenie na spracovanie dokumentov ochrany prírody a krajiny⁵⁵, a môžu byť zapísané v zozname, ktorý vedie Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky⁵⁶.

Úlohy:	Zodpovednosť:
Určujú závažnosť nepriaznivých účinkov v zmysle Prílohy č. 1 zákona o EŠ (zasiadnuté chránené druhy a biotopy, výška ekologickej škody ako podklad pre posúdenie závažnosti škody, rozsah poškodenia, trend, zhoršenie funkcií prírodného zdroja a pod.)	Správne určiť a determinovať funkcie a služby chránených druhov a chránených biotopov v prospech iných prírodných zdrojov a človeka
Môžu odporučiť a vypracovať návrh preventívnych opatrení	Vypracovať správny návrh preventívnych opatrení s ohľadom na ekológiu, funkciu a pod. chránených druhov a biotopov
Môžu vypracovať návrh nápravnej činnosti a návrh nápravných opatrení	Vypracovať správny návrh nápravných opatrení s ohľadom na ekológiu, funkciu, priaznivý stav ochrany druhov a biotopov európskeho významu, vrátane území Natura 2000
Vykonávajú monitoring a hodnotenie na porovnanie základného stavu chránených druhov a biotopov európskeho významu v lokalite a stavu po poškodení, t.j. napr. pri odstránení biotopov a pri ich fragmentácii, pri zabíjaní a poškodzovaní, rušení chránených druhov živočíchov, ničení, odstránení, poškodzovaní a vykopávaní chránených rastlinných druhov, kumulatívne vplyvy, krátkodobé, dlhodobé a kumulatívne účinky, zvrtné a nezvrtné poškodenie, stanovujú rozsah a významnosť environmentálnej škody v sieti Natura 2000 i mimo nej, najmä rozsah vplyvov, závažnosť vplyvov, potenciál obnovy (prirodzenej a riadenej), charakter významných účinkov na stav ochrany	
Môžu vypracovať analýzu rizík na posúdenie pravdepodobnosti rizika BHEŠ (nepovinné)	

⁵³ Zákon č. 382/2004 o znalcoch, tlmočnikoch a prekladateľoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov

⁵⁴ <https://obcan.justice.sk/infosud-registre/-/isu-registre/zoznam/znalec>

⁵⁵ Zákon o OPaK, § 55

⁵⁶ <https://www.minzp.sk/ochrana-prirody/odborne-sposobile-osoby/>

3. METODOLÓGIA URČOVANIA ZÁVAŽNOSTI PRE POSÚDENIE BEZPROSTREDNEJ HROZBY ENVIRONMENTÁLNEJ ŠKODY A ENVIRONMENTÁLNEJ ŠKODY (ROZSAH, TYP, CHARAKTER A ZÁVAŽNOSŤ ŠKÔD)

3.1 STANOVENIE KRITÉRIÍ PRE VZNIK BHEŠ/EŠ

Ak chceme posúdiť, či vzniknutá škoda na chránených biotopoch alebo druhoch prípadne jej bezprostredná hrozba vyhovuje vymedzeniu v zmysle zákona o EŠ, je potrebné ju posúdiť podľa ustanovení tohto zákona, najmä podľa § 1 až 3 (prevádzkovateľ, pracovná činnosť, príčinná súvislosť, relevantný prírodný zdroj atď.). Pri posudzovaní možnej environmentálnej škody alebo jej bezprostrednej hrozby je dôležitým bodom posúdenie závažnosti škody. **Postup pre posúdenie závažnosti uvádzame v kapitole 3.2. a 6.5.** Za environmentálnu škodu v zmysle zákona o EŠ a v zmysle cieľov tejto príručky sa pokladá iba škoda, ktorá má závažné nepriaznivé účinky na dosahovanie alebo udržiavanie priaznivého stavu chránených druhov a biotopov (pozri Tab. C). Samozrejme zákon rozoznáva aj EŠ na vode a pôde, ktoré ale nie sú predmetom tejto príručky.

Závažné nepriaznivé zmeny základného stavu chránených biotopov a druhov v zmysle prílohy č. 1 zákona o EŠ sa podľa možnosti posudzujú na základe merateľných údajov, ako sú:

- počet jedincov chráneného druhu; hustota ich populácie alebo rozloha územia ich výskytu;
- význam, resp. hodnota (biologická, ekologická, vedecká a pod.) konkrétnych jedincov alebo poškodeného územia vo vzťahu k ochrane chráneného druhu alebo chráneného biotopu, vzácnosť výskytu chráneného druhu alebo chráneného biotopu (posudzované na miestnej, regionálnej alebo vyššej úrovni vrátane úrovne Európskeho spoločenstva);
- rozmnožovacia schopnosť chráneného druhu (podľa dynamiky špecifickej pre konkrétny druh alebo konkrétnu populáciu) a jeho životaschopnosť alebo schopnosť prirodzenej obnovy chráneného biotopu (podľa dynamiky špecifickej pre jeho charakteristické chránené druhy alebo ich populácie);
- schopnosť chráneného druhu alebo chráneného biotopu po tom, ako došlo k jeho poškodeniu, zotaviť sa v krátkom čase bez akéhokoľvek iného zásahu s výnimkou opatrení na zvýšenú ochranu, a to iba v dôsledku jeho vlastnej dynamiky, do stavu, ktorý možno považovať za rovnocenný alebo lepší, ako bol základný stav.

Ako závažná škoda sa tiež musí posúdiť každá škoda s preukázateľnými negatívnymi vplyvmi na ľudské zdravie!

Zákon o EŠ ďalej uvádza v Prílohe č. 1 aj ďalšie situácie, keď sa škoda môže klasifikovať ako závažná. Ako závažnú škodu možno klasifikovať aj tieto škody:

- nepriaznivé odchýlky, ktoré sú menšie ako prirodzená fluktuácia chráneného druhu alebo chráneného biotopu považovaná za normálnu;
- nepriaznivé odchýlky spôsobené prirodzenými príčinami alebo vyplývajúce zo zásahov súvisiacich so zabezpečením starostlivosti o lokalitu, ako sú definované v záznamoch o chránených biotopoch alebo v cieľovej dokumentácii alebo ktoré boli predtým vykonané ich vlastníckmi alebo správcami (jedná sa o zásahy vykonané pred vznikom EŠ);
- škoda na chránených druhoch alebo chránených biotopoch, pri ktorých sa preukáže, že sa zotavia v krátkom čase bez potreby iného zásahu do takého stavu, ktorý má výhradne pôsobením dynamiky populácie chráneného druhu alebo chráneného biotopu za následok stav, ktorý sa považuje za rovnocenný alebo lepší, ako bol základný stav.

Zákon o EŠ sa implementuje v úzkej nadväznosti na zákon o OPaK, ktorý reflektuje požiadavky Smernice o biotopoch a Smernice o vtákoch. V územiach sústavy Natura 2000 existuje povinnosť posúdiť každý plán a projekt, ktorý by mohol mať sám alebo v nadväznosti na iné projekty negatívne vplyvy na integritu sústavy Natura 2000. Hodnotenie

prebieha podľa metodiky, ktorú vypracovala ŠOP SR⁵⁷. Súčasťou metodiky je, okrem iného, aj stanovenie postupu pre hodnotenie významnosti vplyvu plánu či projektu na sústavu Natura 2000. Významnosť (závažnosť) sa hodnotí z pohľadu viacerých kritérií. **Asi najčastejšie sa využíva podiel negatívne ovplyvneného biotopu/populácie druhu voči celkovej výmere biotopu/populácie druhu v území Natura 2000, pričom často sa používa prahová hodnota 1% z výmery biotopu, resp. populácie druhu v území Natura 2000.** Predmetná metodika však upozorňuje na to, že najmä pri prioritných biotopoch, ktoré sa nedajú obnoviť, resp. ich obnova je veľmi problematická (napr. slaniská, penovcové prameniská, piesky, klimaxové spoločenstvá, vysokohorské spoločenstvá, skalné biotopy, rašeliniská a slatiny), musí byť táto prahová hodnota oveľa nižšia, v niektorých prípadoch až úplne vylučujúca zásah do daného biotopu alebo biotopu druhu. Negatívnym ovplyvnením sa pritom nechápe iba likvidácia (zničenie) biotopu či populácie, ale aj negatívne ovplyvnenie stavu biotopu či populácie (poškodenie biotopu či druhu). Využiť sa však dajú aj ďalšie kritériá, ako napr. biogeografický, resp. geografický význam výskytu druhu/biotopu, kvalita biotopu/populácie a jej významnosť, významnosť biotopu z pohľadu biológie, resp. ekológie druhu alebo významnosť biotopu z pohľadu konektivity celého areálu. Od 1. septembra 2021 môžu hodnotenie vplyvu na územia európskeho významu Natura 2000 vypracovávať len autorizované osoby⁵⁸.

Bolo by určite vhodné, keby bolo posúdenie závažnosti environmentálnej škody totožné s primeraným posúdením vplyvu plánov a projektov na územia Natura 2000, je to však možné iba čiastočne. Primerané posúdenie vplyvov hodnotí projekt alebo plán vždy vzhľadom na konkrétne územia sústavy Natura 2000 a predmet ich ochrany. Zákon o EŠ sa však vzťahuje aj na škody mimo území tejto sústavy. Preto je filozofia stanovenia prahových hodnôt závažnosti podľa zákona o EŠ odlišná od postupu pri primeranom posúdení vplyvov. Nevychádza z posudzovania rozsahu zásahu voči územiu, v ktorom sa zásah vykonal, ale berie do úvahy absolútnu výšku ekologickej ujmy (škody) v zmysle definície v Trestnom zákone.

Pri stanovovaní ekologickej ujmy (škody) sa v zmysle Zákona o OPaK a TZ využíva spoločenská hodnota biotopov a druhov, ktorú definuje vykonávacia vyhláška zákona o OPaK. **Spoločenská hodnota biotopov a druhov zohľadňuje ich početnosť, resp. výmeru, taktiež stav zachovania (priaznivý alebo nepriaznivý, pozri metodiku⁵⁹) a významnosť lokality z pohľadu ochrany prírody. Sadzby za jednotlivé biotopy, či druhy zohľadňujú tiež ich biologickú, ekologickú a kultúrnu hodnotu a berú do úvahy aj ich vzácnosť, ohrozenosť či plnenie mimoprodukčných funkcií.**

Stanovovanie ekologickej ujmy (škody) v zmysle Trestného zákona je bežným krokom pri trestnom konaní, ktoré vedie policajný zbor prípadne prokuratúra, ale používa sa aj pri konaniach vedených Slovenskou inšpekciou životného prostredia alebo štátnou správou. **Výšku stanovenej ekologickej ujmy (škody) v zmysle Trestného zákona je preto vhodné využiť ako mieru závažnosti daného prípadu.** Umožní to lepšie prepojenie konaní podľa zákona o EŠ so súčasnou praxou. Zároveň je však potrebné si uvedomiť, že takáto **ekologická ujma (škoda) nie je totožná s environmentálnou škodou ako ju definuje zákon o EŠ a slúži len čisto na úvodné posúdenie závažnosti každého prípadu.**

Špecifická situácia nastáva pri BHEŠ. K EŠ ešte nedošlo, takže sa nedá stanoviť ekologická ujma (škoda). V takomto prípade je potrebné vychádzať z dostupných údajov o rozšírení a stave chránených biotopov a populácií chránených druhov v oblasti, ktorá môže byť zasiahnutá. Napomôcť môže aj orientačné stanovenie ich spoločenskej hodnoty ako aj orientačné posúdenie, do akej miery môže činnosť zhoršiť stav chránených biotopov a druhov.

V zmysle zákona o EŠ sa za environmentálnu škodu môžu, ale aj nemusia považovať prípady, keď je chránený druh alebo biotop schopný spontánne sa zotaviť do stavu rovnakého alebo lepšieho ako bol základný stav. Ak je spontánna regenerácia rýchla, nápravné opatrenia nemajú zmysel, lebo biotop alebo druh sa zregenerujú skôr, ako by sa nápravné opatrenia implementovali. Otázne sú kompenzačné opatrenia, lebo aj pri rýchlej regenerácii dochádza ku krátkodobému výpadku v poskytovaní služieb biotopmi alebo druhmi. **Tu odporúčame používať hranicu 2 rokov.** Ak je biotop alebo druh do 2 rokov schopný spontánne sa zregenerovať do pôvodného prípadne lepšieho stavu ako pred zásahom, škodu odporúčame nepokladať za závažnú, prípadne ju posúdiť ako závažnú iba v prípadoch, keď došlo k veľkému výpadku v poskytovaní ekosystémových služieb, ktoré je potrebné kompenzovať. Aj napriek rýchlej regenerácii je vhodné, aby sa takéto prípady pokladali za závažnú EŠ. Nie je nutné implementovať konkrétne nápravné opatrenia, otvára sa tým však možnosť, aby sa prevádzkovateľovi uložila aspoň povinnosť monitorovať stav poškodených biotopov alebo druhov. Monitoring môže potvrdiť alebo vyvrátiť predpokladanú rýchlu regeneráciu

⁵⁷ ŽIAČIKOVÁ et al. (2016)

⁵⁸ Zákon o OPaK, § 28a

⁵⁹ Polák & Saxa (2005)

poškodených biotopov alebo populácií druhov.

Na zodpovedanie otázky, či ide o závažnú environmentálnu škodu, ktorú je potrebné riešiť podľa zákona o EŠ, je možné využiť aj kontrolný zoznam otázok v prílohe A.

Obr. 4: Hluzovec Loeselov (*Liparis loeselii*) patrí medzi rastliny európskeho významu a na Slovensku v súčasnosti rastie len v dvoch územiach európskeho významu, foto: Peter Bačkor

3.2 STANOVENIE PRAHOVÝCH HODNÔT PRE URČENIE ZÁVAŽNOSTI

Pri stanovovaní prahových hodnôt vychádzame zo závažnosti škody, ako ju definuje Trestný zákon (pozri kapitolu 1). Postup pre stanovenie prahových hodnôt bol uvedený už v prvom manuáli hodnotenia environmentálnych škôd na biotopoch a druhoch európskeho významu⁶⁰. Vychádzal najmä z rozšírenia biotopov a druhov a veľkosti ich výmery, resp. veľkosti populácie. Pre limitovaný rozsah manuálu sme však uviedli iba metodické odporúčanie, ako stanoviť prahové hodnoty a manuál neobsahoval konkrétne hodnoty pre jednotlivé druhy a biotopy. V tejto metodike už v Prílohe C uvádzame konkrétne prahové hodnoty pre jednotlivé biotopy a druhy v duchu metodického postupu uvedeného v predošlom manuáli. Pre zohľadnenie biogeografických kritérií sú nastavené prahové hodnoty zvlášť pre alpský a pre panónsky biogeografický región. Prahové hodnoty sú nastavené v rozsahu od 2 660,00 po 26 600,00 Eur v závislosti od významnosti a vzácnosti biotopu či druhu ako aj jeho konkrétneho zasiahnutého výskytu. Prahové hodnoty pre biotopy, machorasty, vyššie rastliny a živočíchy sú prezentované v prílohe C.

Najnižšiu prahovú hodnotu 2660 € majú biotopy a druhy, ktoré sú v rámci Slovenska veľmi vzácne, majú obmedzený počet lokalít v danom bioregiónu, prípadne lokality sú geograficky obmedzené na malú časť územia Slovenska. Zaradili sme sem tiež niektoré biotopy obzvlášť zraniteľné voči environmentálnym škodám (napr. rašeliniská), ktorých ekologická obnova je veľmi problematická.

Hodnota 13 300 € sa použila pre biotopy a druhy, ktoré už nie sú hodnotené ako vzácne, ale zároveň nie sú bežne rozšírené. Nevyskytujú sa na celom území Slovenska, ale iba v niektorých regiónoch. Prípadne sú to biotopy, ktoré sa vyskytujú po celom území Slovenska, ale iba na malých plochách.

⁶⁰ GALVÁNEK & JANÁK (2016)

Najvyššia prahová hodnota 26 600 € je stanovená pre biotopy a druhy, ktoré sú v rámci Slovenska široko rozšírené, majú stovky plošne väčších lokalít, prípadne sú široko rozšírené po celom území Slovenska.

Pri stanovovaní prahovej hodnoty pre **závažnosť** škody platia nasledovné zásady:

- ak bolo zasiahnutých viacero chránených biotopov alebo druhov, porovnajú sa jednotlivé relevantné prahové hodnoty a ako výsledná sa vyberie najnižšia hodnota;
- do úvahy sa berie iba **ekologická ujma** (škoda) v danom prípade, pri stanovení závažnosti sa neprihliada na majetkovú škodu.

4. RIEŠENIE UDALOSTI PRI POŠKODENÍ A ZNIČENÍ BIOTOPOV A DRUHOV EURÓPSKEHO VÝZNAMU

4.1 STANOVENIE POSTUPU KROKOV PRE PREVÁDZKOVATEĽA A PRE PRÍSLUŠNÝ ORGÁN

V uvedenej kapitole rozoberáme postupy pri riešení BHEŠ a EŠ z pohľadu prevádzkovateľa a príslušného orgánu. Rozlišujeme prípady, keď si prevádzkovateľ plní povinnosti vyplývajúce zo zákona EŠ, ako aj prípady, keď sa plneniu povinností vyhýba. V prvom prípade príslušný orgán iba dohliada na proces a koriguje prípadné nedostatky. V druhom prípade musí často do procesu vstúpiť veľmi aktívne a suplovať aktivity prevádzkovateľa. Následne si nárokuje náhradu vynaložených nákladov.

4.1.1 Postup pri BHEŠ v prípade, že prevádzkovateľ je uvedomelý a plní si zákonné povinnosti

Prevádzkovateľ

- 1) zistí, že udalosťou došlo k poškodeniu prírodného zdroja alebo hrozí jeho poškodenie;
- 2) vykoná okamžité kroky, napr. na zabránenie šírenia znečisťujúcich látok do okolitého prostredia;
- 3) ak má pochybnosť, či došlo k BHEŠ, môže požiadať o konzultáciu príslušný orgán štátnej správy (orgán má 60 dní na stanovisko), žiadosť o konzultáciu ho však nezbaňuje povinnosti konať;
- 4) bez ohľadu na to, či prevádzkovateľ podal žiadosť o konzultácie alebo nie, je povinný bezodkladne prijať a vykonať preventívne opatrenia na vlastné náklady;
- 5) ak sú preventívne opatrenia účinné a k environmentálnej škode nedošlo, udalosť je možné pokladať za vyriešenú;
- 6) ak napriek prijatým a vykonaným preventívnym opatreniam dôjde k EŠ, bezodkladne to oznámi príslušnému orgánu, pričom uvedie všetky potrebné údaje a okolnosti prípadu a ďalej pokračuje v postupe pre EŠ (kap. 4.1.3.).

Príslušný orgán

- 1) do 60 dní odpovie na žiadosť o konzultáciu (§ 24) a najmä sa vyjadrí k tomu, či došlo k BHEŠ.

4.1.2 Postup pri BHEŠ v prípade, že prevádzkovateľ si neplní svoje povinnosti, prípadne zanikol

Prevádzkovateľ

- 1) na žiadosť príslušného orgánu poskytne požadované informácie o BHEŠ, ak tak neurobí, hrozí mu finančná sankcia;
- 2) prijme a vykoná preventívne opatrenia, ak mu túto povinnosť uloží príslušný orgán rozhodnutím; ak tak neurobí, hrozí mu finančná sankcia.

Príslušný orgán

- 1) je oprávnený vyžiadať si od prevádzkovateľa doplňujúce informácie o BHEŠ, prípadne informácie, ak má podozrenie, že jeho činnosťou môže dôjsť k EŠ;
- 2) rozhodnutím uloží prevádzkovateľovi povinnosť prijať a vykonať preventívne opatrenia, ak tak prevádzkovateľ neurobil a môže mu udeliť pokyny ako postupovať;
- 3) sám prijme a vykoná preventívne opatrenia, ak tak neurobil prevádzkovateľ, alebo ak nie je známy alebo zanikol, alebo ak prevádzkovateľ nemá povinnosť znášať náklady (dokáže, že za škodu zodpovedá tretia osoba, alebo preukáže, že škoda vznikla v dôsledku činnosti, ktorú prikázal alebo povolil orgán verejnej správy pred vznikom škody);
- 4) vynaložené náklady na preventívne opatrenia vymáha od prevádzkovateľa alebo jeho právneho nástupcu v konaní podľa § 12.

4.1.3 Postup pri EŠ v prípade, že prevádzkovateľ je uvedomelý a plní si zákonné povinnosti

Prevádzkovateľ

- 1) ak prevádzkovateľ pomocou vlastného zisťovania dospeje k záveru, že spôsobil EŠ, bezodkladne to oznámi príslušnému orgánu; ak ho orgán požiada o doplňujúce informácie o udalosti, doplní ich;
- 2) súbežne s tým je povinný okamžite na vlastné náklady prijať a vykonať zmierňujúce opatrenia, aby zabránil ďalšiemu zväčšovaniu rozsahu škody;
- 3) ak má pochybnosť, či došlo k EŠ, môže požiadať o konzultácie príslušný orgán štátnej správy (orgán má 60 dní na stanovisko), žiadosť o konzultácie ho však nezaväzuje povinnosti konať prijať a vykonať zmierňujúce opatrenia;
- 4) bezodkladne vypracuje na vlastné náklady návrh nápravných opatrení a podá žiadosť o schválenie návrhu príslušnému orgánu;
- 5) po schválení návrhu nápravných opatrení na vlastné náklady zabezpečí ich realizáciu vrátane pravidelného monitoringu dopadov vykonávaných opatrení; ak príslušný orgán projekt nápravných opatrení neschválí, prevádzkovateľ zabezpečí jeho dopracovanie v zmysle požiadaviek príslušného orgánu.

Príslušný orgán

- 1) prijme oznámenie o EŠ a má právo vyžiadať si od prevádzkovateľa doplňujúce informácie k prípadu;
- 2) do 60 dní odpovie na žiadosť o konzultácie a vyjadrí sa k tomu, či došlo k EŠ;
- 3) v konaní podľa § 28 schvaľuje návrh nápravných opatrení; v rámci konania prihliada na námietky účastníkov konania, ako aj na stanoviská dotknutých orgánov;
- 4) následne dohliada na implementáciu nápravných opatrení.

4.1.4 Postup pri EŠ v prípade, že prevádzkovateľ si neplní svoje povinnosti, prípadne zanikol

Prevádzkovateľ

- 1) bezodkladne oznámi vznik EŠ, akonáhle sa o ňom dozvedel; ak ho neoznámi, hrozí mu finančná sankcia;
- 2) bezodkladne po vzniku EŠ vykoná zmierňujúce opatrenia, ak tak neurobí, hrozí mu finančná sankcia;
- 3) na žiadosť správneho orgánu poskytne požadované informácie o EŠ, ak tak neurobí, hrozí mu finančná sankcia;
- 4) bezodkladne vypracuje návrh nápravných opatrení, ak tak neurobí, hrozí mu finančná sankcia;
- 5) prijme a vykoná nápravné opatrenia, ak mu túto povinnosť uloží správny orgán rozhodnutím; ak tak neurobí, hrozí mu finančná sankcia.

Príslušný orgán

- 1) má právo vyžiadať si od prevádzkovateľa informácie o EŠ, prípadne informácie k podozreniu, že k EŠ došlo činnosťou prevádzkovateľa;
- 2) rozhodnutím uloží povinnosť prijať a vykonať nápravné opatrenia, vrátane zmierňujúcich opatrení, ak prevádzkovateľ nevykoná zmierňujúce opatrenia alebo nepredložil návrh nápravných opatrení;
- 3) sám prijme a vykoná nápravné opatrenia, ak tak neurobil prevádzkovateľ, alebo, ak nie je známy alebo zanikol, alebo ak prevádzkovateľ nemá povinnosť znášať náklady (preukáže, že za škodu zodpovedá tretia osoba, alebo preukáže, že škoda vznikla v dôsledku činnosti, ktorú prikázal alebo povolil orgán verejnej správy pred vznikom škody);
- 4) vynaložené náklady na nápravné a zmierňujúce opatrenia vymáha od prevádzkovateľa alebo jeho právneho nástupcu v konaní podľa § 12.

4.1.5 Prípady BHEŠ a EŠ, ktoré sa riešia na základe oznámenia podľa § 26

BHEŠ alebo EŠ sa nemusí riešiť iba na základe iniciatívy prevádzkovateľa alebo príslušného orgánu, ale môže vychádzať aj z oznámenia podľa § 26. Oznamovateľom môže byť vlastník, správca, nájomca pozemku, mimovládna organizácia, ale aj právnická alebo fyzická osoba, ktorej práva sú škodou dotknuté.

Oznamovateľ

- 1) oznámi príslušnému orgánu, že podľa jeho znalostí došlo ku škode. V oznámení uvedie meno prevádzkovateľa, ktorý spôsobil škodu (ak je známy), miesto škody, opis zistených skutočností, dôkazy a personálne údaje oznamovateľa (fyzická osoba) alebo štatutárov (právnická osoba);
- 2) na výzvu správneho orgánu doplní svoje oznámenie o potrebné informácie.

Prevádzkovateľ

- 1) vyjadrí sa k oznámeniu, k predloženým údajom a stanoviskám;
- 2) ak sa potvrdí EŠ alebo BHEŠ, pristupuje ku krokom v zmysle štandardných postupov v kap. 4.1.1. – 4.1.4. (teda napr. vykoná zmierňujúce alebo preventívne opatrenia a vypracuje návrh nápravných opatrení).

Príslušný orgán

- 1) preskúma oznámenie a podľa potreby si vyžiada stanoviská od dotknutých orgánov, vyjadrenie prevádzkovateľa k oznámeniu, prípadne požiada oznamovateľa o doplnenie informácií;
- 2) ak sa pri preskúmaní oznámenia preukáže, že k BHEŠ, prípadne k EŠ nedošlo, orgán oznámenie odloží záznamom a upovedomí o tom oznamovateľa s uvedením dôvodov;
- 3) ak sa preukáže BHEŠ, prípadne EŠ, orgán o tom upovedomí oznamovateľa, pričom zdôvodní svoje rozhodnutie;
- 4) Správny orgán ďalej postupuje v intenciách postupov v kap. 4.1.1 – 4.1.4.

Orgán štátnej správy (príslušný orgán) koná podľa všeobecného predpisu, a to zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok), **okrem nasledovných postupov** uvedených v zákone o EŠ:

- § 4 ods. 3 písm. a), príslušný orgán je oprávnený požadovať od prevádzkovateľa, aby mu poskytol potrebné informácie o bezprostrednej hrozbe environmentálnej škody alebo o prípadoch, keď má podozrenie na možnosť vzniku bezprostrednej hrozby environmentálnej škody vyplývajúcej z jeho pracovnej činnosti § 4 ods. 3 písm. a),
- § 5 ods. 3 písm. a), príslušný orgán je oprávnený požadovať od prevádzkovateľa, aby mu poskytol doplňujúce informácie o environmentálnej škode, ku ktorej došlo § 5 ods. 3 písm. a),
- § 24, pokiaľ sa jedná o konzultácie a
- § 26, pokiaľ sa jedná o oznámenie EŠ.

Dôležitou súčasťou správneho konania je definovanie účastníkov konania, ktorí sú zodpovední za environmentálnu škodu, resp. ktorých práva môžu byť environmentálnou škodou dotknuté. Zákon o EŠ priamo vymedzuje účastníkov konania. Prvým účastníkom konania je prevádzkovateľ⁶¹. Potom v rámci konania o uložení preventívnych opatrení a o uložení nápravných opatrení, ďalej o schválení návrhu nápravných opatrení sú účastníkmi konania aj:

- vlastník, správca alebo nájomca nehnuteľnosti, ktorá je dotknutá environmentálnou škodou alebo na ktorej sa budú prijímať a vykonávať preventívne opatrenia alebo nápravné opatrenia;
- obec, ktorej územie je dotknuté environmentálnou škodou alebo na ktorej území sa budú prijímať a vykonávať preventívne opatrenia alebo nápravné opatrenia;
- fyzická osoba alebo právnická osoba, ktorej práva alebo právom chránené záujmy alebo povinnosti môžu byť environmentálnou škodou priamo dotknuté.

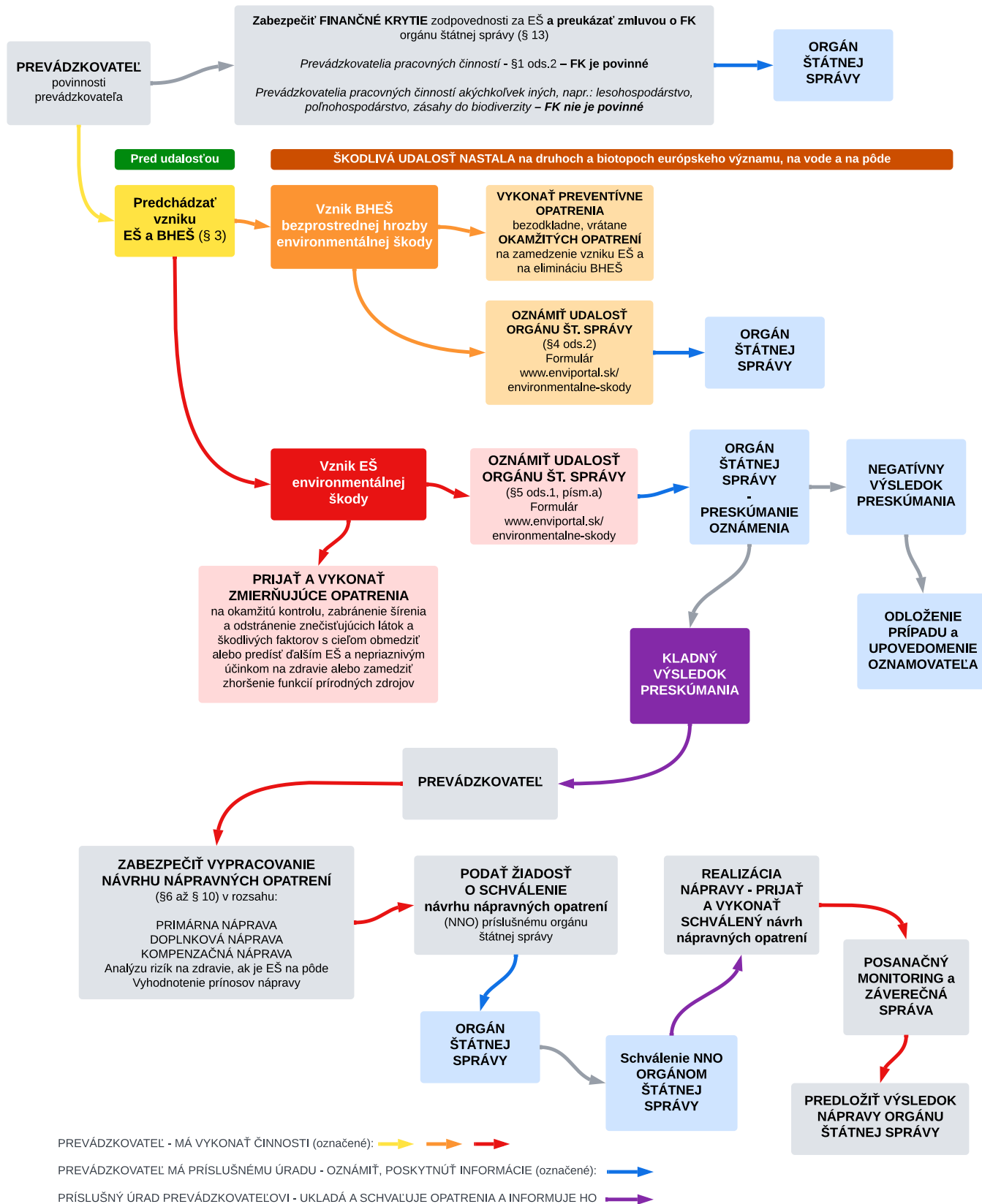
Účastníkom konania podľa zákona o EŠ môže byť aj občianske združenie „mimovládna organizácia“ (musí spĺňať kritérium, že podľa stanov, zriaďovacej listiny a pod. je najmenej jeden rok jej cieľom ochrana životného prostredia), ktorá podala oznámenie podľa § 26 ods. 1 zákona o EŠ pričom písomne oznámila svoj záujem byť účastníkom konania, a to najneskôr do siedmich dní od doručenia upovedomenia o vzniku EŠ, resp. BHEŠ (zaslaného príslušným úradom oznamovateľovi) podľa § 26 ods. 5.

Návrh nápravných opatrení v zmysle § 5 vždy obsahuje opatrenia primárnej, doplnkovej a kompenzačnej nápravy. Zákon o EŠ ustanovuje, že návrh nápravných opatrení je povinný vypracovať prevádzkovateľ, ktorý ho predloží na schválenie príslušnému orgánu. Zákon nedefinuje, kto je oprávnený takýto návrh pripraviť, ide však o vysoko

⁶¹ Zákon o EŠ, § 25 ods. 1

odbornú prácu, preto je vhodné osloviť buď Štátnu ochranu prírody SR, fyzické alebo právnické osoby oprávnené spracovávať dokumentáciu ochrany prírody a krajiny v zmysle zákona o OPaK alebo osoby autorizované na primerané hodnotenie vplyvov na územia Natura 2000 (§ 28a spomínaného zákona). Zoznam osôb oprávnených na vypracovanie dokumentácie ochrany prírody a krajiny ako aj zoznam autorizovaných osôb vedie a pravidelne aktualizuje Ministerstvo životného prostredia SR⁶².

Schéma procesov pri EŠ a BHEŠ

⁶² www.minzp.sk/postupy-ziadosti/ochrana-prirody-krajiny/registre-zoznamy/

5. ZISŤOVANIE ZÁKLADNÉHO STAVU CHRÁNENÝCH DRUHOV, CHRÁNENÝCH BIOTOPOV EURÓPSKEHO VÝZNAMU A SLUŽIEB PRÍRODNÝCH ZDROJOV

Základom pre posúdenie akejkoľvek environmentálnej škody je rekonštrukcia stavu pred udalosťou, ktorá ju spôsobila. Aj keď v posledných rokoch sa na Slovensku výrazne zlepšil stav a dostupnosť informačných systémov používaných v ochrane prírody, takáto rekonštrukcia je stále pomerne náročnou úlohou, ktorá si vyžaduje aj dostatočné expertné znalosti.

Zdroje informácií pre zisťovanie základného stavu

SAŽP prevádzkuje **Informačný systém prevencie a nápravy environmentálnych škôd**⁶³ (ďalej len „IS PaNEŠ“), kde sa dá zistiť základný stav prírodného zdroja. Vo vzťahu k chráneným biotopom, chráneným druhom rastlín, živočíchov a biotopov chránených druhov však odporúčame informácie a databázy, ktoré spravuje Štátna ochrany prírody SR (ŠOP SR). Najväčším a najkomplexnejším informačným systémom, ktorý v súčasnosti zhromažďuje údaje o biotopoch a druhoch na Slovensku je **KIMS (Komplexný informačný a monitorovací systém)**, ktorý prevádzkuje ŠOP SR. Systém primárne vznikol na zber údajov z pravidelného monitoringu biotopov a druhov európskeho významu na trvalých monitorovacích lokalitách (TML), ktorý sa vykonáva v súvislosti s požiadavkami Smernice o biotopoch a Smernice o vtákoch. Okrem zamestnancov ŠOP SR a externých expertov, ktorí do databázy KIMS zaznamenávajú komplexné údaje o biotopoch a druhoch v zmysle štandardizovaných metodík, môže prispievať nálezovými údajmi (chránených druhov) ktokoľvek, kto sa zaregistruje na stránke www.biomonitoring.sk a jeho záznamy prejdú schvaľovacím procesom zamestnancov ŠOP SR. Na stránke sú okrem výskytových údajov dostupné aj priebežné výsledky z monitoringu pre druhy a biotopy európskeho významu (početnosť, veľkosť populácie, vyhodnotenie stavu populácie, aktivity a vplyvy na lokalite druhu/biotope a i.) informácie o chránených územiach, publikácie o výsledkoch a metodikách monitoringu, atď.

Prehľad dostupných stránok s informáciami o rozšírení chránených biotopov a druhov uvádza aj Enviroportál⁶⁴.

Odhad populácií chránených druhov pred udalosťou (zásahom, resp. nečinnosťou)

Odhad rozšírenia a stavu chránených biotopov v zasiahnutom mieste

Pri odhade výskytu a stavu chránených biotopov na zasiahnutom mieste zvyčajne riešime veľmi podobné problémy, ako pri rekonštrukcii výskytu chránených druhov. Je potrebné získať údaje o výmere a stave chránených biotopov na zasiahnutom mieste.

Pokiaľ zásah spôsobil iba poškodenie biotopov (zhoršenie ich stavu), je možné mapovaním v teréne získať údaje o zastúpení biotopov v zasiahnutej oblasti. Pri mapovaní je potrebné zaznamenať nevyhnutné údaje na hodnotenie ich stavu (napr. floristické zloženie, pokryvnosť etáží a pod.) v zmysle štandardných metodík^{65 66}. Následne, ak sú k dispozícii údaje o stave biotopov pred zásahom, je možné porovnať stav pred a po zásahu a odhadnúť mieru poškodenia.

Ak došlo zásahom k úplnému zničeniu biotopu, jeho východiskový stav pred zničením môžeme získať iba z relevantných databázových a literárnych zdrojov, alebo extrapoláciou z okolitých plôch. Najaktuálnejšie údaje sú dostupné na stránke www.biomonitoring.sk (systém KIMS). V prípade biotopov európskeho významu, ktoré majú vysoké plošné zastúpenie v rámci územia Slovenska, môže byť sieť trvalých monitorovacích lokalít (TML) nedostačujúca a predstavuje iba reprezentatívny výber lokalít ich výskytu na úrovni niekoľkých percent z ich celkovej výmery na Slovensku. Pri vzácnejších biotopoch sieť TML zvyčajne pokrýva oveľa vyššie percento lokalít. V takýchto prípadoch je to najlepší zdroj pre rekonštrukciu výskytu a stavu biotopu na lokalite. Údaje z TML, dostupné na www.biomonitoring.sk, sú získavané a zaznamenávané od roku 2013, pričom sa pravidelne aktualizujú. Pre zistenie stavu pred zásahom môžu byť cenným podkladom aj rôzne mapovania biotopov, ktoré prebehli vo viacerých

⁶³ <https://enviskody.enviroportal.sk/uvod>

⁶⁴ <https://www.enviroportal.sk/uploads/files/PNES/2020/ZS-druhy-a-biotopy2014-2.docx>

⁶⁵ ŠOP SR (2013)

⁶⁶ ŠOP SR (2014)

územiach európskeho významu. Získali sa tak súvislé mapy biotopov, z ktorých je možné zistiť stav pred zásahom (napr. programy starostlivosti, programy záchrany, odborné publikácie a databázy ŠOP SR atď.).

Obr. 5: Ohniváčik veľký (*Licaena dispar*) patrí medzi živočíchy európskeho významu, ohrozený je najmä zmenou obhospodarovania vhodných travino-bylinných biotopov, foto: Ján Černeček

Inštitút aplikovanej ekológie v rokoch 1998 – 2007. Mapovanie pokrýva takmer celé územie Slovenska, mapovali sa však iba druhovo bohatšie travinno-bylinné porasty. Navyše, tieto údaje sú už pomerne staré a vzhľadom na dynamiku travinno-bylinných biotopov môžu byť v mnohých prípadoch už neaktuálne. Môžu byť využité na aproximáciu prítomnosti a stavu biotopov v kombinácii s analýzou historických ortofotomáp. Od roku 2003 prebieha v pravidelných intervaloch letecké meračské snímkovanie celého územia Slovenska a výsledky z neho sa spracovávajú do podoby digitálnych ortofotosnímkov, resp. ortofotomozaiky, ktoré veľmi presne prezentujú stav krajiny pokrývky. Z novších podkladov je možné využiť satelitné snímky zbierané v rámci projektu Copernicus, ktoré sú voľne dostupné a aktualizované na dennej báze⁶⁷. Problematické je však ich spracovanie, ktoré vyžaduje značnú odbornosť. Pokiaľ je z chronologického sledu ortofotomozaiky zjavné, že lokalita je pravidelne využívaná a nemení sa zásadne jej charakter, je vysoko pravdepodobné, že údaje o travinno-bylinných biotopoch mapované v minulosti sú stále relevantné.

Ortofotomozaika, resp. ortofotomapy sú k dispozícii v rámci viacerých webových aplikácií (napr. maps.google.sk, mapy.cz). V aplikácii Google Earth© je možné prehliadať si ich v chronologickom poradí (snímky sú presne datované) a porovnávať vývoj na jednej lokalite. Sú ale prezentované v horšom rozlíšení. Kvalitné ortofotomapy sú k dispozícii ako súčasť Štátneho mapového diela⁶⁸. Ako georeferencované súbory sa dajú priamo stiahnuť a využiť ako podklad v geografických informačných systémoch. Štátne mapové dielo ponúka okrem ortofotomozaiky aj ďalšie cenné podklady. Ide najmä o výsledky laserového skenovania terénu a povrchu, ktoré sa vykonalo na celom území Slovenska. Tieto údaje umožňujú napríklad vytvárať digitálny model terénu alebo rekonštruovať fyziognómiu vegetácie (výška vegetácie). Ide však o rozsiahle dátové súbory, ktorých spracovanie si vyžaduje špeciálne softvérové vybavenie a tiež potrebnú erudíciu pre prácu s takýmto typom dát.

Analýza sledu ortofotomáp sa dá využiť aj v prípadoch, keď došlo k zničeniu alebo vážnemu poškodeniu chránených biotopov a nie sú dostupné žiadne relevantné údaje o ich stave a lokalizácii pred zásahom. Použitie ortofotomáp pre identifikáciu biotopov, ich polohy a stavu pred zásahom, je možné v prípade fyziognomicky dobre identifikovateľných biotopov. Podľa doterajších skúseností takýto postup akceptujú vyšetrovacie orgány aj súdy. Pri hodnotení východiskového stavu chránených biotopov alebo druhov je dôležitý aj stav ich zachovania (tzv.

Ak došlo k zásahu mimo siete území Natura 2000, tak získanie postačujúcich údajov o rozšírení a stave biotopov môže byť náročnejšie. Pri lesných biotopoch je možné využiť informácie z Lesníckeho geografického informačného systému lesného hospodárstva⁶⁷. Každý lesný dielec obsahuje informácie o príslušnom lesnom type, drevinovom zložení porastov v dieleci či ich veku. Na základe týchto informácií je možné extrapolovať lesný biotop na zasiahnutom mieste a jeho stav. Je však potrebné brať do úvahy fakt, že **lesné typy uvedené v opise dielcov predstavujú potenciálnu prirodzenú vegetáciu, teda nie reálnu vegetáciu!** A opis porastov neobsahuje popis druhového zloženia bylinného a krovinného poschodia, ktoré môžu byť **dôležité pre určenie typu biotopu a jeho stavu.**

Pri nelesných biotopoch sú k dispozícii najmä údaje o travinno-bylinných biotopoch a rašeliniskách, ktoré pochádzajú z mapovaní, ktoré organizovala organizácia DAPHNE-

⁶⁷ <https://gis.nlcsk.org/islhp/>

⁶⁸ <https://www.copernicus.eu/sk>

⁶⁹ <http://www.skgeodesy.sk/sk/ugkk/geodezia-kartografia/statne-mapove-dielo/>

priaznivý, resp. nepriaznivý stav). Hodnotenie stavu biotopov alebo druhov významne ovplyvňuje aj závažnosť EŠ. V zmysle vykonávacej vyhlášky, ktorou sa vykonáva zákon o ochrane prírody a krajiny sa môže spoločenská hodnota biotopov znížiť až o 50%, ak sa poškodí biotop so zníženým stupňom zachovania jeho štruktúry a funkcií, resp. ak sú v nepriaznivom stave zachovania a možno ju zvýšiť dvojnásobne, ak sa biotopy nachádzajú v chránenom území⁷⁰.

Na Slovensku existuje obsiahla metodika pre hodnotenie priaznivého stavu biotopov aj druhov európskeho významu⁷¹. Obsahuje podrobné a veľmi sofistikované metodiky na hodnotenie stavu chránených biotopov a druhov na lokálnej aj celonárodnej úrovni. Pri biotopoch sa opiera najmä o fytoindikáciu (hodnotenie pomocou prítomnosti typických druhov biotopov). Zvažuje tiež fyziognómiu rôznych typov biotopov (napr. pokryvnosť jednotlivých etáží), prítomnosť expanzívnych či invázných taxónov. Pri druhoch hodnotenie stavu vychádza najmä z početnosti druhu, stavu jeho biotopu, fragmentácie biotopu, populačného trendu, prípadne niektorých ďalších parametrov.

Používanie spomínanej metodiky v praxi ukázalo aj jej viaceré slabiny. Výpočet stavu pomocou váženia rôznych parametrov je veľmi komplikovaný a jeho správna aplikácia je výzvou aj pre špecialistov. Navyše hodnotenie počíta s tým, že sú dostupné všetky potrebné dáta pre hodnotenie. V reálnych situáciách však často chýbajú informácie o niektorých parametroch (napr. nemáme dostatočné informácie o druhovom zložení biotopu alebo o početnosti druhu). Aj preto sa od používania spomínanej metodiky skôr upúšťa a často sa využíva iba hodnotenie pomocou expertného odhadu (napr. aj pri monitoringu biotopov európskeho významu⁷²) alebo sa metodika využíva iba čiastočne v zjednodušenej forme.

Žiadny spomínaný postup nie je v súčasnosti právne záväzný. Závisí teda od úsudku odborníka, zodpovedného za posúdenie, aký postup zvolí. Je však nutné, aby podrobne popísal spôsob hodnotenia a jeho kritéria. V prípade, že hodnotí stav biotopu alebo populácie druhu ako nepriaznivý, je potrebné presne vyšpecifikovať prečo (napr. prítomnosť expanzívneho taxónu v biotope vo vyššej početnosti, fragmentácia populácie druhu, nízka početnosť druhu, vysoká pokryvnosť drevín alebo krovín pri nelesných biotopoch).

Určenie východiskového stavu pred udalosťou – funkcie prírodného zdroja (ekosystémové služby)

Náprava EŠ sa na Slovensku uplatňovala už pred prijatím zákona o EŠ, avšak zďaleka nebola tak komplexne poňatá, ako je to pri zákone o EŠ. Zvyčajne sa obmedzila len na primárnu alebo doplnkovú nápravu do výšky spoločenskej hodnoty, neriešil sa však aspekt ušlých funkcií a služieb zasiahnutých ekosystémov. **Inštitút kompenzačnej nápravy** je z tohto pohľadu významné novum, lebo berie do úvahy časové hľadisko a fakt, že nestačí iba obnoviť poškodený ekosystém, prírodný zdroj (druh, populáciu, biotop), ale je potrebné aj **kompenzovať jeho dočasné straty a ušlé straty na neposkytnutých službách spoločnosti, a to po dobu, kým sa tieto navrátia do pôvodného stavu a plnia pôvodné funkcie**. Pre stanovovanie kompenzačnej náhrady sa ako ideálny koncept javia najmä tzv. ekosystémové služby. Preto v tejto metodike uvádzame aj ich základný popis a spôsoby ich mapovania a hodnotenia. Predpokladáme, že sa využijú najmä pri projektovaní kompenzačných náhrad.

Z hľadiska určenia východiskového stavu služieb a funkcií prírodných zdrojov, ekosystémových služieb (ES) sa jedná o pomerne náročnú a komplexnú záležitosť. Samotný proces hodnotenia funkcií prírodných zdrojov a ich služieb je pomerne novým prístupom a údajová báza dostupná pre túto problematiku je značne obmedzená. Základom pri hodnotení podľa súčasne dostupnej literatúry na Slovensku sú predovšetkým Katalóg ekosystémov a ich služieb Slovenska⁷³ a Hodnota ekosystémov a ich služieb na Slovensku⁷⁴. Pri vykonávaní hodnotenia je vhodné, aby experti v danej oblasti používali práve spomenuté publikácie, ktoré jednak sumarizujú rôzne metódy hodnotenia ekosystémových služieb a niektoré vybrané postupy aj aplikujú v rámci národného hodnotenia. Tieto princípy je možné v modifikovanej forme využiť prípadne aj na lokálne hodnotenie ekosystémových služieb. Pri vykonávaní hodnotenia ekosystémových služieb je žiadúce, aby sa na príprave a realizácii hodnotenia podieľali experti, ktorí už majú skúsenosti v tejto oblasti. V princípe, základom pre hodnotenie ekosystémových služieb je priestorové určenie biotopu alebo aspoň širšie určeného ekosystému v danom mieste a následne určenie stavu biotopu/ekosystému tak, ako sa určuje v predošlých kapitolách. Na základe zistených biotopov/ekosystémov, ich výmery a hodnotenia priaznivého stavu je možné následne priradiť jednotlivým biotopom/ekosystémom ekosystémové služby, ktoré poskytujú a na základe hodnotenia priaznivého stavu je možné hodnotiť aj kvalitu poskytovaných ekosystémových

⁷⁰ Vykonávacia vyhláška zákona o OPAK, § 43 ods. 2 a 3

⁷¹ POLÁK & SAXA (2005)

⁷² SAXA et al. (2015)

⁷³ MEDERLY et al. (2019)

⁷⁴ ČERNECKÝ et al. (2020)

služieb v danom mieste. Podľa ortofotomáp/satelitných snímok je taktiež možné spätne rekonštruovať krajinnú pokrývku, určiť ekosystémy a nimi poskytované ekosystémové služby pred samotným vznikom environmentálnej škody. Pri mapovaní ekosystémov je vhodné nezamerať sa len na botanické údaje, ale je vhodné získať aj údaje o živočíchoch prípadne o abiotických zložkách ekosystému.

Delenie ekosystémových služieb

V súčasnosti sú dostupné tri základné medzinárodné klasifikácie ES:

- Miléniové hodnotenie ekosystémov (MEA);
- Ekonomika ekosystémov a biodiverzity (TEEB);
- Spoločná medzinárodná klasifikácia ekosystémových služieb (CICES);

Vo svojej podstate sa do značnej miery navzájom prekrývajú, všetky rozlišujú produkčné (zásobovacie) služby, regulačné a kultúrne služby⁷⁵ (prehľadné porovnanie základných klasifikačných systémov ES je uvedené v tabuľke 1⁷⁶).

Tab. 1: Hlavné klasifikačné systémy ekosystémových služieb⁷⁷

Skupina ES	COSTANZA et al. 1997	Kategórie podľa MEA 2005	Kategórie podľa TEEB 2010	Kategórie podľa CICES 2018	
Produkčné služby	Produkcia potravín	Potrava	Potrava	Biomasa pre potraviny Sladkovodné a morské rastliny a živočíchy pre potraviny	
	Zásoby vody	Sladká voda	Voda	Povrchová a podzemná voda na pitie Povrchová a podzemná voda pre ostatné účely	
	Suroviny	Vlákná, drevo	Suroviny	Úžitková biomasa – drevo a iné vlákna	
	Genetické zdroje	Genetické zdroje	Genetické zdroje	Genetické zdroje	Genetické zdroje biotického pôvodu
		Biochemikálie a prírodná medicína		Farmaceutické zdroje	Genetický materiál pre biochemické a farmaceutické procesy
		Ornamentálne zdroje	Ornamentálne zdroje	Ornamentálne zdroje	Materiály biotického pôvodu (ornamentálne zdroje)
				Biomasa – zdroje energie rastlinného a živočíšneho pôvodu	
			Abiotické zdroje		

⁷⁵ MAES et al. (2013)

⁷⁶ Mederly et al. (2019)

⁷⁷ ČERNECKÝ et al. (2019)

Skupina ES	COSTANZA et al. 1997	Kategórie podľa MEA 2005	Kategórie podľa TEEB 2010	Kategórie podľa CICES 2018
Regulačné a podporné služby	Regulácia plynov	Regulácia kvality ovzdušia	Čistenie vzduchu	Regulácia plyných a vzdušných tokov
	Nakladanie s odpadmi	Čistenie vody, nakladanie s odpadom	Úprava odpadov (čistenie vody)	Regulácia odpadov, toxických látok a iných škodlivín
	Regulácia disturbancií (ochrana pred búrkami a kontrola záplav)	Regulácia prírodných rizík	Zmierňovanie extrémnych javov	Regulácia vzdušných a kvapalných tokov
	Regulácia vody (zavlažovanie, prevencia pred suchom)	Regulácia vody	Regulácia tokov vody	Regulácia kvapalných tokov
	Regulácia erózie a retencia sedimentov	Regulácia erózie	Prevenca erózie	Regulácia (usmerňovanie) pevných tokov
	Regulácia klímy	Regulácia klímy	Regulácia klímy	Zloženie atmosféry a globálna regulácia klímy
	Tvorba pôdy	Tvorba pôdy (podporná služba)	Podpora pôdnej úrodnosti	Podpora tvorby a zloženia pôdy
	Opelovanie	Opelovanie	Opelovanie	Podpora životných cyklov (vrátane opelovania)
	Refúgia (hniezdne a migračné habitaty)	Biodiverzita	Podpora životných cyklov (hniezdenie) Ochrana genofondu	Podpora životných cyklov a habitatov, ochrana genofondu
	Biologická kontrola	Regulácia škodcov a chorôb	Biologická kontrola	Podpora kontroly škodcov a chorôb
	Cyklus živín	Cyklus živín a fotosyntéza, primárna produkcia		
Kultúrne služby	Rekreácia (vrát. ekoturizmu, vonkajšie aktivity)	Rekreácia a ekoturizmus	Rekreácia a ekoturizmus	Fyzické a zážitkové vzťahy (rekreácia, turistika)
	Kultúra (vrát. estetiky, umenia, duchovna, vzdelávania a vedy)	Estetické hodnoty	Estetické informácie	Zážitkové vzťahy
		Kultúrna diverzita	Inšpirácia pre kultúru a umenie	Reprezentatívne vzťahy (propagácia, umenie)
		Duchovné a náboženské hodnoty	Duchovné zážitky	Duchovné a symbolické vzťahy (kultúrne dedičstvo...)
	Poznávací systém a vzdelávacie hodnoty	Informácie pre poznávanie	Intelektuálne vzťahy (ochota chrániť prírodu, morálne aspekty)	

Základné metódy pre hodnotenie ekosystémových služieb

Pre hodnotenie ES je v princípe vhodných množstvo metód – je ich možné zhrnúť do troch základných skupín podľa hlavného princípu hodnotenia a vyjadrenia výsledkov biofyzikálne metódy, nepenažné / socio-kultúrne metódy a

peňažné / monetárne / ekonomické metódy. Okrem toho existujú prierezné (integrované) metódy, ktoré využívajú viac postupov a často kombinujú viaceré metódy⁷⁸. Autorský kolektív⁷⁹ spracoval prehľad výskumu a metód oceňovania ES v Českej republike a v tejto práci je tiež možné nájsť jeden z možných postupov hodnotenia ES.

Nepeňažné / Socio-kultúrne metódy

Kolektív autorov⁸⁰ uvádza, že nepeňažné prístupy sa môžu uplatňovať v rôznych fázach ekosystémového hodnotenia, napr. pri identifikácii problémov, ale aj pri samotnom mapovaní, oceňovaní ES. Nepeňažné metódy skúmajú dôležitosť, preferencie, potreby a požiadavky ľudí voči prírode a vyjadrujú možné hodnoty prostredníctvom kvalitatívnych a kvantitatívnych opatrení – iných ako peňažných.

Nepeňažné hodnotenie (Non-monetary valuation – NMV) má v niektorých oblastiach tvorby environmentálnej politiky dlhoročnú tradíciu (napr. vymedzenie chránených území) a v poslednom desaťročí rôzne medzinárodné iniciatívy potvrdili / uznali dôležitú úlohu v oceňovaní ES (napr. MEA, TEEB, IPBES).

Najčastejšie využívané socio-kultúrne metódy podľa⁸¹:

- Hodnotenie preferencií (Preference assessment) – konzultačná metóda na analýzu vnímania, poznania a hodnotenia potreby alebo využívania ES;
- Metódy využívajúce čas (Time use methods) – zisťovanie ochoty respondentov venovať čas na zmenu kvality alebo kvantity ES;
- Prieskum pomocou fotografií (Photo-elicitation survey) – prieskum hodnoty určitého miesta z hľadiska poskytovania ES na základe vnímania a pocitov respondentov;
- Naratívne metódy (Narrative methods) – metódy využívajúce opis, konkrétny príbeh na vyjadrenie hodnoty ekosystémov / krajiny z hľadiska ES;
- Participatívne mapovanie (Participatory mapping) – hodnotenie ES za účasti a s využitím znalostí rôznych zainteresovaných skupín spoločnosti (stakeholdrov);
- Plánovanie scenárov (Scenario planning) – vytváranie scenárov možných budúcností a hodnotenie ich vzťahu s využívaním ES (zvyčajne participatívnymi metódami);
- Deliberatívne metódy (Deliberative methods) – hodnotenie a rozhodovanie (aj o problematike ES) formou otvorenej diskusie zástupcov zainteresovaných skupín.

Biofyzikálne metódy

V systéme environmentálneho ekonomického účtovníctva “SEEA” reprezentuje kvantifikáciu toku posudzovaných služieb hodnota v biofyzikálnych jednotkách, kde sú ES vyjadrené ako toky materiálov a energie. Gomez-Baggethun & de Groot⁸² uvádzajú nasledovné biofyzikálne metódy pre hodnotenie ES:

- Ekologická stopa (Ecological Footprint) – vyjadruje rozlohu biologicky produktívnej plochy, ktorú spoločnosť využíva na svoju spotrebu – vstupy aj výstupy (obdobné sú aj napr. uhlíková alebo vodná stopa);
- Analýza zmien krajiny pokrývky, resp. využitia územia (Land Cover Flow) – využíva sa na monitorovanie zmien v kvalite prírodného kapitálu a multifunkcionality pôdy;
- Analýza materiálových tokov (Material Flow Analysis) – sleduje environmentálne vstupy a výstupy v rámci metabolizmu socioekonomických systémov;
- Analýza životného cyklu (Life Cycle Analysis) – sleduje proces určitej aktivity, činnosti, výroby od jej vzniku až po ukončenie (likvidáciu, zánik);
- Metódy využívajúce energiu (Energy / Exergy methods) – zameriavajú sa na kvantifikovanie množstva energie, ktorá musí byť vložená do výkonu daného (napr. ekonomického) procesu.

Prehľad nástrojov (vrátane štatistických softwarov, GIS nástrojov) hodnotenia ES založených najmä na biofyzikálnom hodnotení a modelovaní ukazuje tabuľka 2.

⁷⁸ ČERNECKÝ et al. (2019)

⁷⁹ FRÉLICOVÁ et al. (2014)

⁸⁰ CHAN et al. (2012)

⁸¹ SANTOS-MARTÍN et al. (2017)

⁸² in Mederly, ČERNECKÝ et al. (2019)

Tab. 2: Prehľad nástrojov na hodnotenie ES

Názov nástroja a akronym	Zdroj na internete
Nástroje písané „krok po kroku“	
Ecosystem Services Toolkit – EST	publications.gc.ca/site/eng/9.829253/publication.html
Protected Areas Benefits Assessment Tool – PA-BAT	wwf.panda.org
Toolkit for Ecosystem Service Site-based Assessment v.2.0 – TESSA	http://tessa.tools
Nástroje založené na počítačových modeloch	
Artificial Intelligence for Ecosystem Services – ARIES	aries.integratedmodelling.org
Co\$ting Nature v.3 – C\$N	www.policysupport.org/costingnature
Integrated Valuation of Ecosystem Services and Tradeoffs 3.4.2 – InVEST	https://naturalcapitalproject.stanford.edu/software/invest
Multiscale Integrated Models of Ecosystem Services – MIMES	www.afordablefutures.com
Social Values for Ecosystem Services – SoIVES	www.usgs.gov
WaterWorld v.2 – WW	www.policysupport.org/waterworld

V praxi sú často používané aj biofyzikálne metódy vychádzajúce z mapových podkladov (geografických informačných systémov), ktoré umožňujú priestorové vyjadrenie hodnoty, resp. zásoby jednotlivých ES a ich komponentov. Tzv. „maticová metóda”⁸³ môže byť využitá na vyjadrenie kapacity a dopytu po vybraných ES na Slovensku. Príťažlivosť maticového modelu vychádza z jeho flexibility týkajúcej sa detailnosti a úrovne abstrakcie – z pomerne jednoduchého až po vysoko komplexný. Maticový model má potenciál integrovať všetky druhy údajov od expertných výsledkov po štatistické, údaje z rozhovorov (interview data), meraní či detailné výstupy, ktoré ho robia aplikovateľným v prostredí, v rámci ktorého je málo údajov alebo naopak v prostredí bohatom na údaje. V neposlednom rade, výsledky založené na flexibilnom systéme hodnotenia a prepojenie na geofyzikálne priestorové jednotky (ako napr. krajinná pokrývka, biotopy, vegetácia, spoločenská hodnota živočíchov, pôdne typy) v ES mapách poskytujú širokú škálu aplikácie vo vede a aj v posudzovaní aktuálneho stavu s možnosťou modelovania predpokladaného budúceho vývoja.

Peňažné / Monetárne metódy

Napriek tomu, že dôležitú úlohu ekosystémov pre spoločnosť možno vyjadriť rôznymi metódami (ekologické, socio-kultúrne, ekonomické), vyjadrenie v monetárnych jednotkách je dôležitý nástroj na zvýšenie povedomia a prenos tohto významu ekosystémov a biodiverzity do politického rozhodovania / do politiky. Informácie o monetárnych hodnotách umožňujú zefektívniť využívanie limitovaných finančných prostriedkov prostredníctvom identifikácie toho, kde je ochrana a obnova ekosystémov / biodiverzity ekonomicky najviac potrebná a kde môže byť poskytnutá za najnižšie náklady a zároveň je možné vyjadriť hodnotu aktuálneho stavu, prípadne vyčíslieť hodnotu vzniknutej EŠ.

Z hľadiska prezentácie EŠ sú dôležité mapové prezentácie a zobrazenia, ktoré sú významným nástrojom aplikovania výsledkov do praktickej roviny. Mapy môžu efektívne prezentovať komplexnú priestorovú informáciu a mapy sa vo všeobecnosti preferujú viac v porovnaní s textovými hodnoteniami. Vytvorenie komplexnej ekosystémovej mapy⁸⁴ a geodatabázy stavu biotopov je dôležitým podkladom pre hodnotenie EŠ na Slovensku a podobné podklady pre komplexné hodnotenie ES sú nevyhnutné.

⁸³ BURKHARD et al. (2009; 2014)

⁸⁴ ČERNECKÝ et al. (2019)

Informačný systém prevencie a nápravy environmentálnych škôd (IS PaNEŠ)

Pomôckou pre hodnotenie a posúdenie environmentálnej škody je aj Informačný systém prevencie a nápravy environmentálnych škôd⁸⁵. Systém obsahuje dôležité základné informácie o zákone o EŠ, umožňuje podanie podnetu a oznámenia o environmentálnej škode alebo o bezprostrednej hrozbe environmentálnej škody. Zhromažďujú sa tu tiež informácie o uzavretých a prebiehajúcich konaniach podľa zákona o EŠ. Systém umožňuje aj vypočítať a zobrazovať zónu zasiahnutia, ako aj analyzovať jej prekryv s územiaми sústavy Natura 2000.

Zóna zasiahnutia

Pri posúdení environmentálnej škody je veľmi dôležitým krokom určenie zóny zasiahnutia. Predstavuje oblasť, v ktorej môže dôjsť k zhoršeniu stavu životného prostredia.

Vymedzenie zóny zasiahnutia veľmi závisí od spôsobu, akým došlo k poškodeniu životného prostredia. Ak ide o zasiahnutie toxickou látkou, je potrebné využiť metódy na modelovanie šírenia takýchto toxických látok v prostredí (voda, pôda, vzduch). Výpočtové nástroje na podobné modelovanie ponúka aj IS PaNEŠ⁸⁶. Umožňujú orientačné vymedzenie zóny zasiahnutia v rôznych prostrediach. Pre posúdenie zasiahnutia chránených biotopov a druhov je však potrebné poznať aj charakter uniknutej toxickéj látky, jej toxicitu vzhľadom na rôzne organizmy, ale aj perzistenciu v prostredí.

Obr. 6: Biotopy tetraova hlucháňa (*Tetrao urogallus*) v horských lesoch sú v súčasnosti ohrozené hlavne lesohospodárskou činnosťou, foto: Peter Bačkor

hydrogeologické posudky, merania chemických veličín, rozptylové štúdie). Popri takýchto podkladoch sa však dá využiť aj fytoindikácia, t. j. posudzovanie vlastností prostredia na základe ekologických preferencií prítomných rastlinných druhov. Napríklad poškodenie prostredia únikom hnojív je možné indikovať prostredníctvom prítomnosti druhov viazaných na eutrofné stanovišťa. Disturbanciu zase indikuje zvýšená prítomnosť ruderalných taxónov, čo sa však prejaví s určitým časovým oneskorením.

Environmentálne škody nemusia ale vzniknúť iba v dôsledku úniku toxických látok. Pri mokradových biotopoch škody často vznikajú v dôsledku zmien kvality a kvantity podzemných a povrchových vôd. V takýchto prípadoch môžu pomôcť hydrologické alebo hydrogeologické posudky, ktoré presnejšie kvantifikujú zmeny, ku ktorým došlo v dôsledku zásahu. Podrobnou analýzou, monitoringom v území a následným hodnotením vymedzia aj zónu zasiahnutia. Pri terestrických biotopoch škody často vznikajú v dôsledku zmien vo využití krajiny (napr. umiestnenie stavieb, výrub drevín) alebo v dôsledku väčších disturbancií (napr. orba, porušenie vrchnej vrstvy pôdy). V takýchto prípadoch sa dá zóna zasiahnutia zvyčajne určiť na základe zamerania pomocou GPS prístroja v teréne v kombinácii s jeho vymedzením v prostredí geografických informačných systémov.

Pri vymedzovaní zóny zasiahnutia je veľmi žiadúce využívanie čiastkových podkladov nebiologických disciplín (napr.

⁸⁵ <http://enviskody.enviroportal.sk>

⁸⁶ <https://enviskody.enviroportal.sk/riziko>

6. PROCES HODNOTENIA (POSTUP)

6.1 OPIS UDALOSTI A ČINNOSTI

Opis zasiahnutých chránených biotopov a druhov

Hodnotenie závažnosti EŠ sa v zmysle tejto metodiky odvíja najmä od ekologickej ujmy na chránených biotopoch alebo druhoch, ktoré sú zasiahnuté škodou, alebo môžu byť zasiahnuté v prípade bezprostrednej hrozby. V zmysle zákona o OPaK a Trestného zákona sa pre výpočet ekologickej ujmy chránených biotopov a druhov využíva ich spoločenská hodnota.

V zmysle vykonávacej vyhlášky zákona o OPaK spoločenská hodnota chránených biotopov závisí od ich výmery a jednotkovej spoločenskej hodnoty (suma v €/m²). Ak dôjde k poškodeniu alebo zničeniu chráneného biotopu, spoločenská hodnota sa zvýši dvojnásobne, pokiaľ biotop leží v chránenom území. Naopak, ak je biotop v nepriaznivom stave zachovania, môže sa jeho spoločenská hodnota znížiť až o polovicu, v tomto prípade ju ale musí určovať znalec. Ak došlo k poškodeniu biotopu, vzniknutá ekologická škoda sa počíta ako rozdiel spoločenskej hodnoty biotopu pred udalosťou a po udalosti. Pri zničení biotopu stačí vyrátať spoločenskú hodnotu pred zásahom, lebo spoločenská hodnota po zásahu je v tomto prípade vždy rovná nule.

Pri chránených druhoch sa spoločenská hodnota odvíja od počtu jedincov, prípadne od plochy výskytu (machorasty). Ak ide o výskyt v chránenom území, spoločenská hodnota chránených rastlín a živočíchov sa zvýši trojnásobne (pri chránených rastlinách a živočíchoch iba v prípade chránených území s 2. až 5. stupňom ochrany).

Je teda zjavné, že pre posúdenie závažnosti EŠ týkajúcej sa chránených biotopov je rozhodujúce získať informácie o tom, aké biotopy sa vyskytujú v zasiahnutej oblasti, na akej výmere a v akom stave zachovania. Pre výpočet spoločenskej hodnoty je tiež potrebné identifikovať stupeň ochrany v dotknutom území.

Ak ide o EŠ na chránených druhoch je potrebné získať informácie o ich početnosti, význame a tiež o lokalizácii vzhľadom na chránené územia. V novej vykonávacej vyhláške sa modifikovali niektoré postupy výpočtu spoločenskej hodnoty chránených biotopov a druhov. Spoločenská hodnota chráneného biotopu sa už nezvyšuje v prípade, že v rámci biotopu sa vyskytujú chránené druhy. V prípade EŠ je z dikcie vyhlášky (č. 170/2021) zjavné, že sa škoda v takomto prípade počíta paralelne, zvlášť pre biotopy a zvlášť pre druhy a výsledná škoda je súčtom oboch hodnôt.

Pri BHEŠ sa vždy hodnotí iba momentálny stav v potenciálne zasiahnutej zóne. Najmä ak ide o akútne prípady (napr. havárie cisterien s jedovatými látkami), posúdenie sa musí vykonať extrémne rýchlo len na základe dostupných informácií.

Pri EŠ sa naopak vždy porovnáva stav pred udalosťou a po udalosti. Ekologická ujma (škoda), ktorá je podkladom pre vyhodnotenie závažnosti, je rozdielom spoločenských hodnôt pred udalosťou a po udalosti. Postupy ako rekonštruovať stav pred udalosťou uvádzame v kapitole 5.

Opis činnosti

Podobne, ako je potrebné opísať stav chránených biotopov a druhov na predmetnej lokalite, je nutné popísať čo najpresnejšie aj činnosť, ktorá viedla k udalosti, resp. k bezprostrednej hrozbe a jej pôvodcu. Je ideálne, ak sa podarí presne vymedziť zasiahnutú zónu a to v podobe zasiahnutej plochy, prípadne zasiahnutého úseku (vodné toky). V špecifických prípadoch sa zóna zasiahnutia nedá vymedziť, ale pri opise sa podrobne dokumentuje nesúlad činnosti so záväznými dokumentmi (napr. úhyn chránených živočíchov pri zatepľovaní bytového domu v dôsledku nerešpektovania projektovej dokumentácie schválenej v stavebnom povolení). Najčastejšie prípady EŠ so spôsobom opisu činností sú v tabuľke 3.

Tab. 3: Najčastejšie typy možných prípadov EŠ, spôsob opisu činnosti a metódy vymedzenia zasiahnutej zóny

Príklad činnosti	Zasiahnuté územie	Metódy vymedzenia zasiahnutej zóny
Poškodenie vegetačného krytu (rozoranie, prejazd techniky, priame odbagrovanie...)	Zasiahnutá plocha	GPS meranie alebo geodetické zameranie, vymedzenie na základe porovnania chronologického sledu ortofotomáp v prostredí geografických informačných systémov
Nevhodná aplikácia hnojív	Ovplyvnená plocha	Fytoindikácia na základe prítomnosti druhov eutrofných stanovišť kombinovaná s GPS meraním, odbery pôdných vzoriek
Únik jedovatých látok do pôdy	Ovplyvnená plocha	Odbery pôdných vzoriek, fytoindikácia
Ovplyvnenie kvality povrchových alebo podzemných vôd	Ovplyvnená plocha, ovplyvnený úsek	Odbery vzoriek vody, spočítanie uhynutých jedincov chránených druhov
Ovplyvnenie kvantitatívneho režimu povrchovej alebo podzemnej vody	Ovplyvnená plocha, ovplyvnený úsek	Merania výšky hladiny podzemnej vody, meranie vodného stavu v toku a meranie prietoku
Nelegálny výrub na lesnej pôde	Ovplyvnená plocha, uhynuté jedince chránených druhov živočíchov	GPS meranie alebo geodetické zameranie, porovnanie vyťaženého množstva dreva s programom starostlivosti o les
Nelegálna stavebná činnosť	Ovplyvnená plocha, uhynuté jedince chránených druhov	GPS meranie alebo geodetické zameranie, porovnanie reálneho stavu s projektovou dokumentáciou
Zásahy do morfológie vodných tokov	Ovplyvnená plocha, ovplyvnený úsek	GPS meranie alebo geodetické zameranie, vymedzenie na základe porovnania chronologického sledu ortofotomáp v prostredí geografických informačných systémov

6.2 PRÍČINNÁ SÚVISLOSŤ A JEJ PREUKAZOVANIE

6.2.1 Zabezpečenie dôkazového materiálu po vzniku environmentálnej škody

Preukazovanie príčinnej súvislosti medzi činnosťou prevádzkovateľa a vznikom environmentálnej škody nemusí byť vždy jednoznačné. Je potrebné počítať s tým, že prevádzkovatelia budú spochybňovať svoju zodpovednosť a budú sa snažiť, aby sa jej vyhli. Preto odporúčame, aby sa oprávnený orgán ešte v štádiu bezprostrednej hrozby environmentálnej škody, prípadne tesne po jej vzniku obrátil na Slovenskú inšpekciu životného prostredia alebo na Štátnu ochranu prírody SR alebo na znalca z odboru Ochrana životného prostredia, odvetvie Ochrana prírody a krajiny. Pracovníci SIŽP, ŠOP SR alebo znalci môžu zabezpečiť odborné posúdenie prípadu a môžu sa vyjadriť aj ku kauzalite medzi činnosťou prevádzkovateľa a vzniknutou škodou.

Veľmi dôležitým faktorom pri zaisťovaní dôkazov a podkladov o environmentálnej škode je časové hľadisko. Čím kratší je odstup od samotného činu, tým je vyššia pravdepodobnosť, že sa podarí udalosť na poškodenom mieste, t.j. vzniknutú škodu vhodne zadokumentovať a zabezpečiť dostatočný dôkazový materiál. Pokiaľ to situácia dovoľí, **je ideálne, ak sa prvotnej obhliadky poškodeného miesta môže zúčastniť aj kompetentný pracovník ŠOP SR, prípadne pracovník SIŽP a najlepšie aj znalec** z daného odboru. Môže tak dohliadať na to, aby sa zadokumentovali všetky potrebné informácie, ktoré poslúžia na preukázanie kauzálnej súvislosti medzi prevádzkovateľom a environmentálnou škodou ako aj na posúdenie závažnosti environmentálnej škody. Ide najmä o zameranie rozsahu poškodenej alebo zničenej plochy chráneného biotopu, množstvo a veľkosť populácií chránených druhov rastlín alebo živočíchov, odbery vzoriek pôdy a vody. Dôležité sú však aj výpovede svedkov, či rôzne úradné dokumenty.

Pri dokumentovaní environmentálnej škody je potrebné vyhotoviť čo najpodrobnejšiu **fotodokumentáciu** dopadov udalosti, ktorá zahŕňa aj drobné detaily, napr. poškodený vegetačný kryt, poškodené alebo uhynuté jedince druhov rastlín a živočíchov bez ohľadu na to, či ide o chránené druhy alebo nie (druhy môžu mať indikačný význam z pohľadu

určenia zasiahnutého biotopu). **Fotodokumentácia môže byť jedným z kľúčových podkladov** pre rekonštrukciu stavu poškodeného miesta pred zásahom. V tejto súvislosti môže významne napomôcť aj fotodokumentácia, ktorú poskytne oznamovateľ. Samotné zdokumentovanie poškodenia, či zničenia môže veľmi významne napomôcť aj pri preukazovaní zodpovednosti konkrétneho prevádzkovateľa.

Okrem fotodokumentácie je potrebné čo najpresnejšie **zadokumentovať rozsah poškodenia**. Ak ide o plošné odstránenie alebo poškodenie vegetačného krytu, je veľmi vhodné zamerať jeho rozsah pomocou GPS prístroja. Je možné zamerať priamo plochu, ale v prípade jasne ohraničeného poškodenia postačí aj zameranie lomových bodov a následné vymedzenie zasiahnutej plochy pomocou vhodného softwaru (napr. geografické informačné systémy alebo aplikácia Google Earth®).

Ak environmentálnu škodu spôsobil únik chemickej látky, prípadne iných potenciálne škodlivých látok ako sú napr. tekuté hnojivá, kaly, digestát, je veľmi vhodné vykonať aj **odber vzoriek vody, či pôdy** a tie dať následne analyzovať. Odber by sa mal vykonať najmä v poškodenom mieste a pokiaľ je to možné, je vhodné odobrať aj kontrolnú vzorku mimo miesta poškodenia. V prípadoch, keď nie je možné presne stanoviť zónu zasiahnutia na základe obhliadky v teréne, môžu pomôcť aj rozptylové štúdie. Jednoduchý návod na výpočet rozptylových štúdií ponúka napr. príručka na hodnotenie rizík pre posúdenie environmentálnej škody⁸⁷. Ak je to možné, odporúčame zveriť výpočet rozptylovej štúdie odborníkovi. Následne v interakcii s ním môžu špecialisti - biológovia posúdiť veľkosť a rozsah vplyvov na chránené biotopy a druhy.

Pri dokumentovaní environmentálnej škody je často potrebné vstúpiť na súkromné pozemky alebo odobrať vzorky priamo v prevádzke, ktorá mohla spôsobiť environmentálnu škodu. Zákon o EŠ udeľuje orgánu štátnej správy právomoc vstupovať na nehnuteľnosti prevádzkovateľa, do jeho prevádzkových priestorov, stavieb, zariadení a iných priestorov a zabezpečiť tam fotodokumentáciu, zvukové záznamy alebo odber potrebných vzoriek⁸⁸.

Pri preukazovaní príčinnej súvislosti medzi činnosťou prevádzkovateľa a environmentálnou škodou a pri preukazovaní zavinenia môže byť veľmi dôležitá aj analýza listinných dôkazov, ako sú napr. rozhodnutia orgánov štátnej správy v životnom prostredí, prevádzkové a manipulačné poriadky, programy starostlivosti o les, zmluvy a podobne. Porovnanie vymedzených pravidiel činnosti s realitou môže odpovedať na otázku, či prebiehala činnosť v súlade so zákonmi alebo v súlade s rozhodnutiami štátnej správy v životnom prostredí.

Čiastočne môžu pomôcť aj stanoviská ŠOP SR, odborníkov alebo posudky znalcov, ktorí môžu odpovedať na otázky, či predmetná činnosť prevádzkovateľa mohla spôsobiť poškodenie alebo zničenie biotopu alebo úhyn jedincov chráneného druhu. Je však treba mať na pamäti fakt, že znalci nie sú oprávnení vyjadrovať sa k právnym otázkam alebo otázkam typu, kto môže byť zodpovedný páchatel'. V posudku môžu teda iba nepriamo posúdiť, či existuje súvislosť medzi činnosťou prevádzkovateľa a zhoršením stavu biotopu alebo druhu.

Výhodou je, ak vo veci prebieha policajné vyšetrovanie. Je úlohou vyšetrovateľa, aby zhromaždil všetky dôkazy (znalecké posudky, odborné stanoviská, protokol o obhliadke miesta činu, fotodokumentácia vyhotovená policajným technikom, listinné dôkazy, výpovede svedkov). Na základe porovnania všetkých zhromaždených dôkazov môže obviniť konkrétneho páchatela. Samozrejme obvinenie musí posúdiť nezávislý súd, ktorý potvrdí, či bola kauzalita medzi činnosťou prevádzkovateľa a zhoršením stavu biotopov a druhov dostatočne preukázaná.

Pri prevádzkovateľoch s objektívnou zodpovednosťou stačí na základe usmernenia Európskej komisie iba dôvodný predpoklad o príčinnej súvislosti medzi EŠ a činnosťou prevádzkovateľa.

Trestné konanie a konanie o EŠ môžu bežať paralelne a sú nezávislé. Procesné skúsenosti s doterajšími prípadmi EŠ ukazujú, že pri konaní o EŠ je možné využiť dôkazné materiály, ktoré zabezpečí Policajný zbor SR, napr. znalecké posudky.

6.2.2 Postup pri bezprostrednej hrozbe environmentálnej škody (BHEŠ) a prevencia vzniku environmentálnej škody

Výhodou BHEŠ je fakt, že chránené biotopy a druhy neboli ešte zničené, či poškodené a ich stav môžeme vo vhodnom ročnom období aj priamo zadokumentovať. Ak to však nie je možné, je potrebné využiť dostupné zdroje. Pre takéto situácie je ideálne, ak prevádzkovateľ v predstihu vykonal „screening“, pri ktorom si zmapoval riziká vo svojich

⁸⁷ ORAVEC & FIC (2014)

⁸⁸ Zákon o EŠ, § 21 ods. 4 písm. d)

vlastných prevádzkach, čím získal informácie aj o možných následkoch na chránených biotopoch a druhoch v prípade nepredvídaných udalostí.

Prevádzkovatelia s tzv. objektívnou zodpovednosťou (zodpovedajú aj za škodu spôsobenú nezavineným konaním) majú zvyčajne spracovanú analýzu rizík. Pri nej si zmapovali všetky riziká v ich prevádzke, vymedzili si možné zóny zasiahnutia a identifikovali si tiež chránené biotopy alebo druhy, ktoré môžu byť zasiahnuté. V prípade BHEŠ je potom možné rýchlo prijať zodpovedajúce preventívne opatrenia, aby sa environmentálnej škode predišlo.

Pre prevádzkovateľov, ktorí zodpovedajú za environmentálnu škodu spôsobenú zavineným konaním, sú kľúčové najmä posilňovanie právneho povedomia a informovanosť o povinnostiach vyplývajúcich z environmentálnych zákonov. V zákone o OPaK sú detailne popísané činnosti, na ktoré sa vyžaduje súhlas (napr. všeobecná ochrana prírody a krajiny § 6 a § 7, ďalej činnosti v rámci územnej ochrany v rámci stupňov ochrany § 13 až § 16). V prípade správneho konania o súhlase na činnosť, správny orgán upozorní žiadateľa na prítomnosť chránených biotopov alebo druhov na jeho pozemkoch a v rozhodnutí o povolení činnosti stanoví podmienky, pre jej vykonávanie. Za zavinené konanie sa pritom pokladá aj porušenie podmienok rozhodnutí udelených štátnou správou na úseku ochrany prírody a krajiny.

Sektory poľnohospodárstva a lesného hospodárstva nie sú prevažne zaradené medzi činnosti, pri ktorých platí objektívna zodpovednosť (okrem činností definovaných v § 1 ods. 2 písm. g) zákona o EŠ) za environmentálnu škodu. Riziko je však v ich prípade pomerne vysoké, lebo aktivity realizujú často priamo na chránených biotopoch, prípadne v ich tesnej blízkosti. Účinným nástrojom na predchádzanie environmentálnym škodám môže byť využívanie geografických informačných systémov. Do takýchto systémov sa dajú zaniest informácie o lokalizácii chránených biotopov alebo druhov a dajú sa tam vytvárať ochranné pásma s obmedzenými aktivitami. Prevádzkovatelia tak získajú lepší prehľad o tom, kde hrozí environmentálna škoda. Čiastočné informácie o biotopoch na poľnohospodárskej pôde je možné získať aj na stránkach Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR⁸⁹. Stránky síce uvádzajú iba rozčlenenie udávané v agro environmentálnom programe, veľkú väčšinu vyznačených biotopov však tvoria chránené biotopy európskeho významu. V prípade lesných biotopov môžu pomôcť údaje z mapovania lesov s vysokou prírodnou hodnotou⁹⁰. Toto mapovanie je súčasťou certifikácie podľa štandardu FSC (Forest Stewardship Council).

6.3 PODROBNÉ PRESKÚMANIE OKOLNOSTÍ PRÍPADU

Pri riešení prípadu je vždy potrebné v prvom rade stanoviť rozsah poškodenia a závažnosť vplyvov na priaznivý stav druhu, populácie, biotopu a posúdiť či ide o BHEŠ alebo o environmentálnu škodu. Základom pre takéto posúdenie je vždy porovnanie momentálneho stavu s referenčným stavom predtým, ako na biotop/druh začala negatívne vplyvať činnosť prevádzkovateľa. Definícia referenčného stavu patrí k najťažším úlohám v celom procese, postupy a zdroje informácií pre definovanie referenčného stavu sú opísané v kapitole 5.

Ak chránené biotopy alebo populácie chránených druhov ešte neboli poškodené alebo zničené, ale dochádza k ich ohrozeniu činnosťou prevádzkovateľa, ide o ohrozenie chránených biotopov alebo druhov a teda o prípad bezprostrednej hrozby environmentálnej škody.

Ak sa už zistila negatívna zmena v stave biotopu alebo druhu v porovnaní s referenčným stavom, ide o poškodenie alebo zničenie chráneného biotopu, resp. populácie chráneného druhu. Vykonávacía vyhláška MŽP SR č. 170/2021 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon o OPaK definuje **poškodenie** chráneného biotopu ako „narušenie špecifickej štruktúry biotopu, obmedzenie jeho funkcie, ako aj obmedzenie existenčných podmienok jeho typických druhov, pričom ešte je možná jeho obnova“. Za **zničenie** chráneného biotopu sa považuje „úplný zánik špecifickej štruktúry biotopu, jeho funkcie, ako aj existenčných podmienok jeho typických druhov; jeho obnova už nie je možná.“

V praxi však niekedy nie je jednoduché rozhodnúť, či ide o poškodenie alebo zničenie chráneného biotopu. Významným faktorom pri rozhodovaní je časové hľadisko, reziliencia (pružnosť) daného biotopu, rozsah zásahu, dostupnosť diaspór druhov typických pre biotop v okolí, zmena abiotických podmienok nevyhnutných pre dlhodobú existenciu biotopu, ale aj spontánnosť novej obnovy biotopu. Napríklad odstránenie vegetačného krytu pri trávnom biotope je možné pokladať za poškodenie, ak sú v okolí zdrojové plochy diaspór a plocha sa následne vhodne využíva (kosenie,

⁸⁹ <https://gsaa.mpsr.sk>

⁹⁰ PAVLÍK et al. (2010)

prípadne pastva). Ak je však po odstránení vegetačného krytu plocha zasypaná štrkom, alebo je zničená celá plocha izolovaného travinného biotopu obklopeného ornou pôdou, ide o zničenie biotopu. Obnova by bola možná iba vtedy, ak by sa odstránila navážka štrku alebo keby sa aplikovali niektoré metódy prenosu diaspór (výsev, transfer sena, prenos drnov). Spontánna obnova je však nereálna. Rozdiely vysvetľuje tabuľka 4.

Tab. 4: Rozlišovacie kritériá medzi poškodením a zničením biotopu

Vlastnosť/Typ zásahu	Poškodenie biotopu	Zničenie biotopu
Časové hľadisko	Spontánna obnova biotopu je možná v horizonte 2 – 3 rokov	Spontánna obnova je reálna iba za niekoľko desiatok rokov (cca viac ako 30 rokov) prípadne až stoviek rokov, v niektorých prípadoch je možná iba v horizonte tisícok rokov
Pružnosť (reziliencia) zasiahnutého biotopu	Biotop má vysokú pružnosť a je schopný sa rýchlo vrátiť (do 3 rokov) do východiskového stavu	Biotop má nízku pružnosť a nie je schopný sa rýchlo vrátiť do východiskového stavu
Dostupnosť diaspór typických druhov biotopu v bezprostrednom okolí zásahu	Diaspóry sú dostupné v bezprostrednom okolí v dostatočnom množstve	Diaspóry nie sú dostupné v bezprostrednom okolí alebo ich množstvo a kvalita sú nízke
Rozsah zásahu	Zasiahnutá bola menšia časť biotopu (napr. 1/3) na lokalite	Zasiahnutá bola väčšina biotopu alebo jeho celá výmera na lokalite
Zmena abiotických podmienok	Abiotické podmienky pre existenciu biotopu sú len mierne narušené a majú potenciál samovoľne sa regenerovať	Abiotické podmienky pre existenciu biotopu sú vážne narušené až zničené, nie je predpoklad ich samovoľnej regenerácie
Požiadavky na obnovu	Biotop je možné obnoviť s prevahou spontánnej obnovy v kombinácii s metódami bežného využívania (napr. kosenie, pastva, výchova lesných porastov)	Biotop je možné obnoviť iba s využitím umelého vytvorenia podmienok pre jeho existenciu (vytvorenie biotopu „de novo“), spontánna obnova sa dá využívať iba v malom rozsahu, prípadne vôbec

6.4 SUMARIZÁCIA ODBORNÝCH STANOVÍSK (ŠPECIALISTOV A DOTKNUTÝCH ORGÁNOV)

V zmysle Zákona o EŠ je v rámci konania o environmentálnej škode potrebné vyžiadať si stanoviská dotknutých orgánov. Zákon vymedzuje, že ide o orgány zodpovedné za štátnu správu v oblasti ochrany prírody a krajiny a ochrany vôd (okresný úrad, odbor starostlivosti o životné prostredie), v oblasti ochrany pôdneho fondu a lesného hospodárstva (okresný úrad, pozemkový a lesný odbor) a v oblasti verejného zdravotníctva (úrad verejného zdravotníctva). Orgán, ktorý vedie konanie (Okresný úrad alebo Slovenská inšpekcia životného prostredia) je následne zodpovedný za to, aby v rámci konania bral tieto stanoviská do úvahy pri rozhodovaní a v rámci rozhodovania musí tiež odstrániť akékoľvek rozpory medzi podanými stanoviskami.

Popri orgánoch štátnej správy sú v tomto procese veľmi dôležité aj stanoviská, posudky či vyjadrenia odborných autorít. V prvom rade by si konajúci orgán mal vyžiadať stanovisko ŠOP SR, najmä pri riešení udalostí s potenciálnou EŠ na biodiverzite, ktorá má odborné kapacity na posúdenie škody aj na vyjadrenie k návrhu preventívnych alebo nápravných opatrení. V mnohých prípadoch však z procesného hľadiska nemusí byť stanovisko ŠOP SR dostačujúce a sú potrebné ďalšie podklady. V zmysle vykonávacej vyhlášky sa v prípade biotopov v nepriaznivom stave zachovania (znížený stupeň zachovania štruktúry a funkcií biotopu) môže spoločenská hodnota biotopu (podklad pre výpočet ekologickej škody podľa Trestného zákona) znížiť až o 50 %. V takomto prípade sa však musí v zmysle tejto vyhlášky určiť znaleckým posudkom znalca z odboru Ochrana životného prostredia, odvetvia Ochrana prírody a krajiny. ŠOP SR ako inštitúcia nie je zapísaná v zozname znaleckých organizácií, ktoré vedie Ministerstvo spravodlivosti SR, podľa osobitého predpisu.

Znalecký posudok alebo stanovisko ŠOP SR by však nemali byť obmedzené iba na výpočet ekologickej škody podľa Trestného zákona, ktorá je podkladom pre prvotné posudzovanie závažnosti EŠ. Znalec alebo odborní pracovníci

Obr. 7: Malé vodné elektrárne a kaskádovité stupne aj na menších vodných tokoch predstavujú priečnu bariéru pre ryby európskeho významu, napr. hlaváč bieloplutvý (*Cottus gobio*), foto: Peter Bačkor

taktiež predpokladať, že niektoré stanoviská môžu zabezpečiť aj iní účastníci konania ako prevádzkovateľ alebo občianske združenia, ktoré sa prihlásili do konania.

6.5 POSÚDENIE UDALOSTI VZNIKU BHEŠ/ EŠ A STANOVENIE ZÁVAŽNOSTI

Po sumarizácii všetkých odborných stanovísk a stanovísk dotknutých orgánov je orgán zodpovedný za vedenie konania o uložení preventívnych opatrení alebo nápravných opatrení povinný posúdiť, či došlo alebo nedošlo k závažnej EŠ alebo k BHEŠ. Na základe toho volí ďalší postup. Ak škodu nevyhodnotí ako závažnú, konanie ukončí. Ak ju posúdi ako závažnú, pokračuje v konaní (detaily sú v kap. 4).

Hlavným kritériom pre rozhodovanie správneho orgánu o tom, či došlo k závažnej EŠ alebo BHEŠ je najmä odborné stanovisko ŠOP SR alebo znalecký posudok (pozri kapitolu 6.4). V stanovisku alebo posudku sa vymedzia zasiahnuté chránené biotopy alebo druhy a **odhadne sa ekologická ujma (škoda) podľa Trestného zákona. Porovnaním tejto škody s referenčnými prahovými hodnotami (pozri kapitolu 3.2) je možné jednoznačne zistiť, či je škodu možné pokladať za závažnú alebo nie. V prípade BHEŠ sa vychádza z možných predpokladaných dopadov na stav potenciálne zasiahnutých biotopov a druhov a do úvahy sa môže brať aj spoločenská hodnota chránených biotopov a druhov.** Ak došlo k ohrozeniu chránených biotopov alebo druhov, príklad sa môže pokladať za BHEŠ a je potrebné prijať preventívne opatrenia.

Rozhodovanie o EŠ však nevychádza iba z porovnania s prahovými hodnotami, ale správny orgán musí tiež posúdiť, či sú splnené ďalšie kritéria pre závažnú EŠ. Ich prehľad v podobe kontrolného zoznamu je uvedený v prílohe B.

V prvom rade musí správny orgán jednoznačne **preukázať kauzalitu medzi činnosťou prevádzkovateľa a vznikom EŠ alebo BHEŠ (pri prevádzkovateľoch s objektívnou zodpovednosťou stačí aj dôvodný predpoklad o kauzalite)**. Pri tom môže využiť najmä odborné stanovisko ŠOP SR alebo znalecký posudok, v ktorom by malo byť podrobne popísané, akým spôsobom došlo k poškodeniu alebo zničeniu chránených biotopov, ich funkcií a/alebo populácií chránených druhov. Pri prevádzkovateľoch, ktorí nemajú objektívnu zodpovednosť, je tiež potrebné v rámci procesu šetrenia **preukázať, že ich činnosť bola v rozpore s právnymi predpismi**. V tomto prípade opäť môžu pomôcť stanoviská dotknutých orgánov, keďže prevádzkovateľ mohol porušiť aj iné typy predpisov, nielen ustanovenia zákona o OPAK. Ak vznikla EŠ v dôsledku nedodržania podmienok rozhodnutia správneho orgánu, je potrebné presne určiť, aké

ŠOP SR sa môžu vyjadriť aj k viacerým ďalším odborným otázkam súvisiacim s prípadom (napr. veľkosť a kvalita zasiahnutých populácií či biotopov, ich ekologické nároky a podobne). Výrazne tým správne orgánu napomôžu pri konaní a postavia jeho rozhodovanie na argumentačne silný odborný základ. V prílohe A uvádzame vzor zadania pre znalca alebo ŠOP SR, ktorý je možné využiť pri zabezpečovaní odborného stanoviska alebo znaleckého posudku.

Stanovisko ŠOP SR alebo znalecký posudok však nie sú jedinými podkladmi od odborníkov, ktoré sa využijú pri konaní. Správne orgánu môžu v rozhodovaní pomôcť aj stanoviská ďalších odborných inštitúcií (výskumné organizácie alebo jednotliví odborníci – špecialisti). Konzultácie s expertom (vrátane písomného vyjadrenia) na jednotlivé biotopy/ druhy európskeho významu môžu vo výraznej miere pomôcť zorientovať sa v konkrétnej situácii a v odborných podkladoch. Je možné

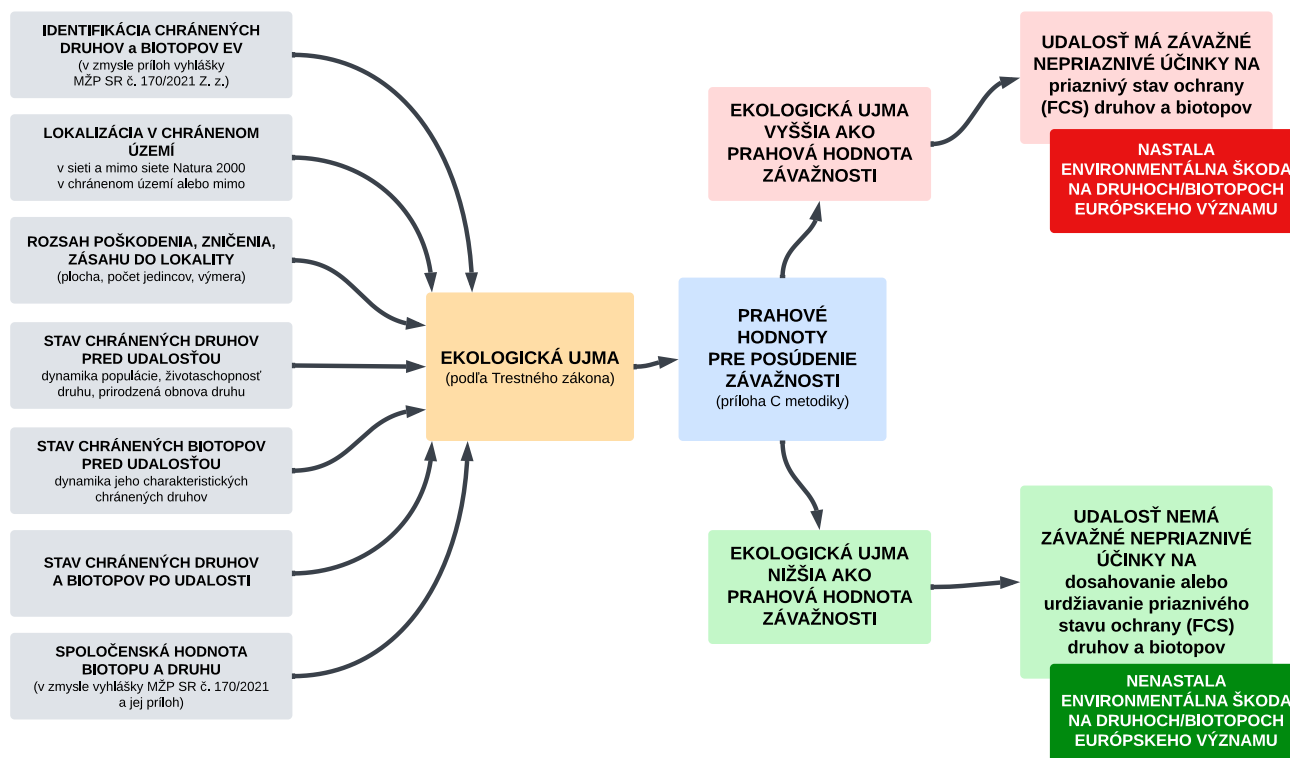
podmienky boli porušené a akým spôsobom.

V niektorých prípadoch sa môžu prevádzkovatelia odvolávať na vyššiu moc, napr. v prípade EŠ, ktoré vznikli ako následok živelných pohrôm alebo v rôznych krízových situáciách. Tu je na správnom orgáne, aby posúdil, či si prevádzkovateľ splnil svoje zákonné povinnosti a či je EŠ skutočne dôsledkom živelnej pohromy alebo skôr výsledkom nedbalej a nedôslednej prípravy na možnú živelnú pohromu. Posúdená by mala byť aj dostatočnosť aplikovaných preventívnych opatrení prevádzkovateľom. V prípade akýchkoľvek odborných pochybností je vhodné tieto aspekty zahrnúť do požiadavky na odborné stanovisko ŠOP SR alebo znalecký posudok.

Za závažnú škodu sa považuje aj každá EŠ, ktorá má negatívny vplyv na ľudské zdravie. Pre posúdenie tohto aspektu je kľúčové najmä stanovisko úradu verejného zdravotníctva alebo odborne spôsobilej osoby podľa zákona č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia.

Správny orgán tiež musí preveriť, či sa pri predmetnej činnosti nejednalo o implementáciu dokumentácie ochrany prírody (napr. výrub náletových drevín, kosenie, mulčovanie, odnos biomasy a pod., resp. aktivity plánované v dokumentácii ochrany prírody). V takom prípade sa nejedná o EŠ, keďže sa jedná o zásah v súlade s touto dokumentáciou.

Schéma posúdenia udalosti, ktorou boli poškodené alebo zničené biotopy a druhy európskeho významu v sieti i mimo siete Natura 2000

6.6 STANOVENIE PREVENTÍVNYCH A NÁPRAVNÝCH OPATRENÍ

Preventívne opatrenia by mali byť jedným z hlavných nástrojov pri riešení problematiky environmentálnych škôd. Práve dostatočnou prevenciou je možné v mnohých prípadoch zabrániť vzniku závažných škôd na biotopoch a druhoch európskeho významu a práve na túto oblasť by mali subjekty, prevádzkovatelia, sústrediť najväčšiu pozornosť. Vhodná aplikácia preventívnych opatrení je jednoznačne výhodnejšia aj z ekonomického hľadiska v porovnaní s prípadným riešením environmentálnej škody a jej dôsledkov. Preventívne opatrenia by mali byť zamerané predovšetkým na nasledovné oblasti:

- organizačné, riadiace, personálne, výchovné, technické, technologické a materiálne opatrenia na zabránenie vzniku udalostí s potenciálom spôsobiť BHEŠ a environmentálnu škodu;

- využívanie takých technických riešení a technologických postupov, ktoré v čo najväčšej miere redukovávajú možnosť vzniku environmentálnej škody;
- prechod zo zastaraných na moderné technológie, ktoré sú bezpečnejšie a účinnejšie z hľadiska ochrany životného prostredia;
- budovanie environmentálneho povedomia prostredníctvom získavania informácií o rozšírení biotopov a druhov európskeho významu, vrátane monitoringu prírodných zdrojov a ich výskyt v okolí prevádzok alebo na obhospodarovaných plochách a pozemkoch, ktoré sú potenciálne ohrozené činnosťou prevádzkovateľa;
- budovanie personálnych kapacít v podobe riadiacich pracovníkov so znalosťami v environmentálnej oblasti;
- zapojenie sa do školení a vzdelávania v oblasti ochrany životného prostredia.

V princípe by malo byť snahou každého subjektu/prevádzkovateľa už vo fáze projektovania svojho zámeru prihliadať (predikovať) na možné riziko vzniku environmentálnej škody a jej následky a využiť čo najviac existujúce prostriedky, ktoré by pôsobili preventívne. Budovanie environmentálneho povedomia môže prebiehať spôsobom zapojenia expertov na biotopy a druhy európskeho významu formou konzultácií alebo formou získavania dostupných informácií o rozšírení biotopov a druhov európskeho významu, napr. www.biomonitoring.sk, maps.sopsr.sk, rôznych publikovaných zdrojov, prípadne iných relevantných zdrojov o tejto problematike. Väčší prevádzkovatelia majú možnosť financovať aj terénne prieskumy na zistenie dôležitých informácií v okolí samotnej prevádzky a podľa týchto zistení následne nastaviť preventívne opatrenia. Dôležitú úlohu v tomto procese zohrávajú aj mimovládne organizácie zaoberajúce sa ochranou prírody v spolupráci so ŠOP SR, ktorých úlohou je pracovať na osвете v tejto problematike prostredníctvom prípravy a zverejňovania podkladov o výskyte biotopov a druhov európskeho významu a budovanie environmentálneho povedomia o tejto problematike.

Hlavným cieľom preventívnych opatrení je teda predchádzanie vzniku environmentálnej škody alebo minimalizácia dopadov prostredníctvom uplatnenia konaní o BHEŠ.

Špecifickým typom preventívnych opatrení sú aktivity reagujúce na priemyselné alebo dopravné havárie (spôsobené prepravou nebezpečných chemických látok alebo prepravou nebezpečného tovaru – t.j. v režime ADR (Európska dohoda o medzinárodnej cestnej preprave nebezpečných vecí) alebo prevádzkové havárie. Napr. pri havárii cisterny s nebezpečnou látkou sa uplatnili preventívne opatrenia (výstavba bariér na zamedzenie šírenia znečistenia, aby sa zabránilo úniku jedovatej látky do prostredia a možným škodám na chránených biotopoch).

Ak environmentálna škoda predsa len vznikne, vykonávajú sa tzv. nápravné opatrenia. Ich cieľom je predovšetkým obnova poškodených prírodných zdrojov alebo ich zhoršených funkcií (vrátane poskytovaných ekosystémových služieb) do pôvodného stavu alebo zabezpečenie rovnocennej náhrady a to v prípade vody, pôdy, biotopov a druhov európskeho významu.

Pri definovaní nápravných opatrení sa zohľadňujú nasledovné kritériá⁹¹:

- účinok na zdravie a bezpečnosť ľudí;
- náklady na realizáciu;
- pravdepodobnosť úspechu;
- rozsah, v akom sa zabráni budúcim environmentálnym škodám a predíde vedľajším škodám, ako následku realizácie danej možnosti;
- rozsah prospechu pre všetky zložky prírodného zdroja alebo jeho funkcie (vrátane ekosystémových služieb);
- rozsah zohľadnenia spoločenských, ekonomických a kultúrnych záujmov a ostatných faktorov špecifických pre dané miesto;
- čas potrebný na to, aby náprava environmentálnej škody bola účinná;
- rozsah obnovenia miesta, na ktorom k environmentálnej škode došlo;
- geografické prepojenie s poškodeným miestom.

Náprava environmentálnej škody má definované 3 základné typy, primárnu, doplnkovú a kompenzačnú. Ich definície sú uvedené v úvodných kapitolách tejto metodiky.

⁹¹ Zákon o EŠ, § 6 ods. 2

6.7 URČENIE ROZSAHU NÁPRAVY

Obnovou sa v prípade biotopov a druhov rozumie návrat poškodených prírodných zdrojov alebo ich zhoršených funkcií (ekosystémových služieb) do pôvodného stavu (do stavu pred poškodením, prípadne do priaznivého stavu).

Smernica o ELD aj zákon o EŠ dôsledne uplatňujú princíp „znečisťovateľ platí“. Prevádzkovateľ činnosti, ktorého činnosťou vznikla bezprostredná hrozba environmentálnej škody alebo environmentálna škoda, je povinný kryť náklady spojené so sanáciou. Netýka sa to iba samotných nákladov na obnovu, ale aj nákladov s tým spojených, napr. na odborné posúdenie, projektovanie, prieskum, následný monitoring a podobne.

Tak ako bolo uvedené v predchádzajúcej kapitole zákon o EŠ pozná 3 typy nápravy:

- **primárna:** obnova biotopu/populácie druhu a jeho biotopu priamo na mieste poškodenia;
- **doplnková:** sú nápravné opatrenia, ktorými sa podporí rýchlejší návrat poškodeného biotopu alebo druhu do priaznivého stavu. Môže byť vykonaná aj na istom mieste, ak primárnou nápravou nie je možné dosiahnuť pôvodný stav, avšak vybrané miesto nápravy by malo byť čo najviac totožné s pôvodnou lokalitou, geograficky a aj charakterom;
- **kompenzačná náprava:** rovnako ako doplnková náprava môže byť vykonaná aj na inom mieste, ale prihliadnutím na geografické umiestnenie a charakter pôvodnej lokality. Kompenzačná náprava kompenzuje dočasné straty na populácii, jej dynamike rozvoja, rozlohe a funkciách (poskytovaných ekosystémových službách) poškodených biotopov a druhov, kým nedôjde primárnou nápravou k obnove biotopu/druhu do stavu, v akom sa nachádzal pred zásahom.

Pokiaľ je to možné, cieľom nápravných opatrení by v prvom rade vždy mala byť primárna náprava v mieste poškodenia. Je však potrebné zvážiť, či je to ešte reálne a do akej miery sa dá využiť spontánna obnova.

Prirodzená regenerácia sa môže považovať za opatrenie primárnej obnovy. Prirodzená regenerácia však zvyčajne ešte neznamená, že sa nevykonajú žiadne opatrenia. Často obsahuje ďalšie administratívne opatrenia, ako je monitorovanie alebo časové limity a obmedzovanie využívania predmetnej oblasti.

Ak je potrebné využiť riadenú obnovu, náklady na obnovu sú niekoľkonásobne vyššie. Schopnosť spontánnej obnovy biotopu do značnej miery súvisí s jeho reziliencou. Vlastnosťou každého biotopu (ekosystému) je istá miera dynamickej ekologickej stability⁹². Tá ma dve zložky – rezistenciu a rezilienciu. **Rezistencia** je schopnosť udržiavať bez výraznejšej zmeny vlastnosti biotopu aj pri silnom pôsobení vonkajších činiteľov. Ak sa prekročí hranica pufranej schopnosti biotopu, dochádza k jeho rýchlej degradácii až zániku. Typickým predstaviteľom takéhoto typu stability sú, napr. prírodné lesy a pralesy, skalné spoločenstvá a pod. Naopak **reziliencia** predstavuje plastičnosť biotopu – schopnosť vrátiť sa do pôvodného stavu po odznení vonkajšieho vplyvu. Typickými rezilientnými biotopmi sú, napr. aluviálne lúky alebo lužné lesy. Práve rezilientné typy biotopov majú lepšie predpoklady pre úspešnú primárnu obnovu, lebo dokážu pružnejšie a rýchlejšie reagovať na odstránenie zdroja poškodenia, prípadne dokážu rýchlejšie reagovať na opatrenia riadenej ekologickej obnovy.

Významným faktorom, ktorý môže limitovať obnovu **poškodených biotopov** je dostupnosť vhodných typických druhov biotopu v bezprostrednom okolí. Ak je biotop zničený, resp. poškodený na celej svojej ploche a v blízkosti nie sú žiadne zdrojové plochy, je potrebné zabezpečiť doplnenie diaspór jeho typických druhov z iných vhodných plôch. Pri obnove biotopov je to veľmi časté, pretože v mnohých typoch biotopov (napr. v lúčnych biotopoch) dominujú klonálne rastliny, ktoré majú veľmi obmedzenú schopnosť šírenia. V týchto prípadoch sa musí využiť niektorá zo štandardizovaných metód transferu rastlinného materiálu zo zdrojových plôch – vytvorenie vlastnej semennej zmesi, prenos sena a pod.⁹³ Takéto metódy však bývajú pomerne náročné na realizáciu, nákladné a môže byť preto jednoduchšie obnoviť lokality s rovnakým typom biotopu na inom mieste, na ktorom sa tieto biotopy nachádzajú v lepšom stave a postačujú jednoduchšie a menej nákladné metódy (napr. odstránenie náletu, kosenie).

Pri **populáciách chránených druhov** je dôležitá najmä prítomnosť zdrojových populácií v okolí poškodenej plochy, ich vzdialenosť od nej a dôležitá je tiež schopnosť druhu spätne kolonizovať poškodenú plochu (čo je osobitne významné pri druhoch vytvárajúcich metapopulácie). Ak došlo k úplnému zániku populácie chráneného druhu na lokalite, je

⁹² MÍCHAL (1994)

⁹³ SCOTTON et al. (2011)

možná jeho reštitúcia. Pomôckou môže byť príručka pre reštitúcie druhov pripravená IUCN⁹⁴. Reštitúcia by sa však mala veľmi kriticky zvažovať a je potrebné zvážiť množstvo faktorov jej predpokladanej úspešnosti⁹⁵.

Rozsah nápravy je potrebné určiť čo najpresnejšie, predovšetkým čo sa týka vymedzenia hraníc, ktoré sú určené na základe podkladov o environmentálnej škode zistených predovšetkým terénnym prieskumom, prípadne ďalšími metódami na zistenie rozsahu poškodenia. V rámci definovania rozsahu nápravy je nevyhnutné identifikovať všetky poškodené zložky ekosystémov, vrátane ich funkcií, ekosystémových služieb, identifikovať konkrétne poškodené biotopy a druhy európskeho významu a kategorizovať ich v zmysle aktuálne platných zoznamov, katalógov, registrov. Pre každý spomenutý typ škody je potrebné vyčleniť priestorové hranice poškodenia zvlášť, ideálne v prostredí geografických informačných systémov (GIS). Úroveň poškodenia je taktiež potrebné kategorizovať z hľadiska intenzity poškodenia a v závislosti od výmery poškodenia, intenzity poškodenia a pomocou identifikovaných zložiek poškodenia je možné následne pripraviť celkový rozsah nápravy.

6.8 STANOVENIE NÁPRAVY PODĽA TYPU ŠKODY

Náprava by mala byť definovaná osobitne pre každý typ škody, vrátane výpočtu odhadu nákladov a v prípade potreby aj samostatne pre každý poškodený biotop a druh európskeho významu. Odhad nákladov sa odvíja predovšetkým od toho, či sa jedná o nápravu primárnu, doplnkovú alebo kompenzačnú. V princípe náklady sú najmenšie v prípade primárnej nápravy prostredníctvom prirodzenej obnovy priamo v mieste vzniknutej environmentálnej škody. V prípade doplnkovej a kompenzačnej nápravy náklady významne stúpajú, predovšetkým z dôvodu potreby realizácie množstva proaktívnych opatrení a to aj na miestach mimo vzniknutej environmentálnej škody. Pri opise poškodenia by sa mal zohľadňovať jeho priestorový a časový rozsah, ako aj miera poškodenia⁹⁶.

V úvode procesu stanovenia nákladov nápravy je potrebné mať podrobné podklady o jednotlivých poškodených zložkách, jasné určenie poškodených biotopov a druhov európskeho významu. Pre komplexné stanovenie rozsahu nápravy a nákladov s tým spojených je nevyhnutné definovať separátne východiskový stav (pôvodný) pred vznikom škody, definovať a kategorizovať konkrétne aké biotopy, druhy európskeho významu sa na danom mieste nachádzali a v akej kvalite. Následne je potrebné určiť samostatne to isté pre stav po environmentálnej škode. Rozdiel medzi pôvodným stavom a stavom po environmentálnej škode je základom pre stanovenie rozsahu nápravy a aj nákladov potrebných pre navrátenie do pôvodného stavu.

Pri kategorizácii poškodených zložiek je potrebné vychádzať predovšetkým z nasledovných podkladov:

- príloha č. 1. vykonávacej vyhlášky zákona o OPaK, časť A. Zoznam biotopov európskeho významu a ich spoločenská hodnota;
- v prípade biotopov európskeho významu aktuálne používaný katalóg biotopov Slovenska⁹⁷;
- v prípade druhov európskeho významu aktuálne platné charakteristiky druhov a taxonomické delenie v odbornej literatúre ako sú napr. atlas druhov európskeho významu na Slovensku⁹⁸ alebo iné aktuálne relevantné zdroje s informáciami o druhoch európskeho významu;
- pre kategorizáciu funkcií ekosystémov využiť aktuálny katalóg ekosystémových služieb⁹⁹;
- je potrebné zaoberať sa aj ďalšími faktormi (len ak sú relevantné), ako napr. povaha uvoľňovaných chemických znečisťujúcich látok a ich správanie v prostredí alebo povaha fyzikálneho stresora, ak nehoda súvisí s fyzikálnym narušením životného prostredia, koncentrácie a množstvá chemikálií v pôde, povrchovej vode, podzemnej vode, biote a ovzduší, porovnanie základných a nameraných koncentrácií predmetných znečisťujúcich látok.

Po určení jednotlivých poškodených zložiek a ich jasnej kategorizácii je potrebné definovať stav biotopov a druhov európskeho významu pred a po vzniku environmentálnej škody. Kvalita určená prostredníctvom stavu biotopov a druhov európskeho významu v mieste vzniku environmentálnej škody je významným faktorom a určuje aj výšku potrebných nákladov na aktivity potrebné pre navrátenie tejto lokality v požadovanej kvalite alebo do pôvodného stavu.

⁹⁴ IUCN/SSC (2013)

⁹⁵ GALVÁNEK & JANÁK (2016)

⁹⁶ ANONYMUS (2013)

⁹⁷ STANOVÁ & VALACHOVIČ (2002)

⁹⁸ AMBRÓZ et al. (2011)

⁹⁹ MEDERLY & ČERNECKÝ et al. (2019)

Pre účely hodnotenia stavu, kvality týchto prírodných zložiek je potrebné vychádzať predovšetkým z nasledovných podkladov:

- v prípade biotopov a druhov európskeho významu je to najmä príručka metód monitoringu biotopov a druhov európskeho významu¹⁰⁰, aktuálny reporting v zmysle článku 17 smernice o biotopoch¹⁰¹, aktuálny reporting v zmysle článku 12 smernice o vtákoch¹⁰² alebo iný aktuálne používaný podklad pre hodnotenie stavu biotopov a druhov európskeho významu;
- overiť existenciu trvalých monitorovacích lokalít biotopov a druhov európskeho významu (www.biomonitring.sk) a v prípade ich existencie použiť všetky dostupné údaje hodnotenia stavu biotopov a druhov európskeho významu v danom mieste;
- v prípade kvality funkcií ekosystémov je možné vychádzať napr. z hodnotenia kvality poskytovaných ekosystémových služieb v publikáciách katalógu ES na Slovensku a hodnoty ekosystémov a ich služieb na Slovensku¹⁰³ alebo iných ekvivalentných metodických postupov dostupných v danom čase.

Po určení pôvodného stavu, kvality zložiek a stave po vzniku environmentálnej škody je možné na základe tohto rozdielu pristúpiť k výpočtu nákladov potrebných pre nápravu.

Pri výpočte nákladov nápravy je potrebné vychádzať predovšetkým z nákladov na realizáciu aktívnych revitalizačných opatrení. Je možné využiť skúsenosti už realizovaných projektov (napr. projektov LIFE, projektov zo štrukturálnych fondov a podobne). Je však potrebné brať do úvahy indexáciu cien v časoch a nárast nákladov. Je preto veľmi vhodné využiť napr. aj štandardné cenníky stavebných, poľnohospodárskych, lesníckych alebo záhradníckych prác.

Pri výpočte nákladov sa však nezohľadňujú iba priame náklady na nápravu, prípadne súvisiace činnosti ako projektovanie a monitoring, ale k tomu je potrebné pripočítať aj stratu funkcií zložiek životného prostredia prostredníctvom ušlých ekosystémových služieb v čase po jednotlivých rokoch až do doby, kým sa situácia nenavráti do stavu pred environmentálnou škodou, alebo kým sa v tej istej hodnote nezrealizujú doplnkové (pre skoršie dosiahnutie nápravy) a kompenzačné opatrenia za náhradu dočasných strát, prípadne, ak je potrebné, realizovať ich na inom mieste.

Určenie rozsahu nápravy a odhadu nákladov je náročným procesom, ktorý vyžaduje rozsiahle znalosti v tejto oblasti a preto je nevyhnutné, aby boli do tohto procesu zapojení experti odborne spôsobilí na túto špecifickú činnosť.

6.9 NÁVRH ŠTRUKTÚRY PROJEKTU NÁPRAVY A REALIZÁCIA OPATRENÍ

Pri príprave projektu nápravy je potrebné postupovať tým spôsobom, že pri jeho návrhu je vždy čo najväčšia snaha navrhnuť opatrenia priamo v mieste vzniknutej škody na tých biotopoch a druhoch európskeho významu (vrátane biotopov druhov), ktoré boli environmentálnou škodou zasiahnuté. Až keď sa vyhodnotí, že nápravné opatrenia v danom mieste nie je možné plnohodnotne realizovať tým spôsobom, že sa obnovia pôvodné typy biotopov a populácie druhov do stavu, v akom boli pred zásahom (vrátane pôvodnej výmery a početnosti), potom je následne možné začať projektovať doplnkové opatrenia v kombinácii so snahou na obnovu v mieste poškodenia. Až v poslednom kroku, ak sa vyhodnotí, že vzniknutú škodu nie je možné vôbec riešiť v danom mieste, môže sa uvažovať o návrhu kompenzačných opatrení. V tomto prípade však opäť navrhované kompenzačné opatrenia by mali byť situované čo najbližšie k pôvodnému výskytu poškodených biotopov a druhov európskeho významu a mali by byť navrhnuté v čo najväčšej miere pre tie isté typy biotopov a druhov, na ktorých pôvodne škoda vznikla.

Pri výbere miest pre doplnkové, prípadne kompenzačné opatrenia je možné čerpať napr. z plôch, ktoré eviduje ŠOP SR pre takéto účely a samotné miesto a opatrenia je vhodné prediskutovať práve s touto organizáciou.

Štruktúra projektu nápravy a realizácie opatrení by mala mať základ v logickej nadväznosti jednotlivých krokov. Po opise samotnej vzniknutej environmentálnej škody by malo nasledovať hodnotenie pôvodného stavu pred vznikom škody nasledované hodnotením a porovnaním stavu po tom ako už environmentálna škoda vznikla. Zamerať

¹⁰⁰ SAXA et al. (2015)

¹⁰¹ ČERNECKÝ et al. (2020a)

¹⁰² ČERNECKÝ et al. (2020b)

¹⁰³ MEDERLY & ČERNECKÝ et al. (2019), ČERNECKÝ et al. (2020c)

sa je potrebné predovšetkým na biotopy a druhy európskeho významu a hodnotenie ekosystémových služieb. V nadväznosti na celú túto analytickú časť by mali nadväzovať jednotlivé opatrenia, ktoré je vhodné uvádzať formou logického rámca. Všetky opatrenia by taktiež mali spĺňať požiadavky tzv. „SMART“ prístupu a teda všetky opatrenia je potrebné definovať špecificky, merateľne, dosiahnuteľne, realisticky a všetky majú mať jasný časový rámec, v rámci ktorého je ich potrebné realizovať.

Projekt nápravy a realizácie opatrení by mal obsahovať nasledovné časti:

1. Všeobecný opis situácie a východiská

- a) Popis vzniknutej environmentálnej škody (súčasťou je slovný opis situácie, všeobecný popis zasiahnutých biotopov a druhov v mieste environmentálnej škody, opis ako k udalosti došlo a v akom termíne atď.);
- b) Pravdepodobný pôvodca environmentálnej škody –prevádzkovateľ (názov, obchodné meno), činnosť ktorou spôsobil EŠ/BHEŠ, porušenie právnych predpisov;
- c) Rozsah environmentálnej škody (charakter, kvantita poškodenia druhu, populácie, výmera biotopu, územia, vrátane geografického členenia);
- d) Identifikácia dotknutých vlastníkov a užívateľov a zoznam zasiahnutých parciel environmentálnou škodou;

2. Pôvodný stav

- a) Zoznam vyskytujúcich sa biotopov a druhov európskeho významu, typ pôdy, prítomnosť vody (povrchovej a podzemnej) v mieste pred škodou (vrátane GIS vyčlenenia);
- b) Hodnotenie priaznivého stavu biotopov a druhov európskeho významu pred vzniknutou škodou. V prípade, že doteraz v danom mieste nebolo uskutočnené hodnotenie priaznivého stavu biotopov a druhov, je potrebné pripraviť prostredníctvom expertov na dané biotopy a druhy predpokladaný stav pred vznikom škody prostredníctvom expertného odhadu, modelovania pri využití dostupných údajov vrátane satelitných snímok a pod. Podrobnejšie postupy v týchto prípadoch a zdroje údajov sú popísané v predošlých kapitolách;
- c) Hodnotenie funkcií ekosystémov (ekosystémových služieb) pred vzniknutou škodou. Aj v prípade, že až do vzniku environmentálnej škody nebolo v danom mieste vykonané podrobné hodnotenie ekosystémových služieb je potrebné a vhodné využiť údaje z už pripraveného celonárodného hodnotenia, ktoré je zdrojom pre celé územie SR. Tieto údaje sú publikované v prácach zameraných na hodnotenie ekosystémových služieb;¹⁰⁴

3. Stav po vzniknutí environmentálnej škody

- a) Zoznam vyskytujúcich sa biotopov a druhov európskeho významu, pôdy a vody po vzniku škody (vrátane GIS vyčlenenia);
- b) Hodnotenie priaznivého stavu biotopov a druhov európskeho významu po vzniku škody;
- c) Hodnotenie funkcií ekosystémov (ekosystémových služieb) po vzniknutej škode;

4. Analytické porovnanie stavu pred a po vzniku škody a určenie rozdielov;

5. Rozsah nápravy a kalkulácia hodnoty vzniknutej škody;

6. Návrh opatrení (vrátane kvalifikovaného odhadu nákladov na jednotlivé opatrenia, časového rámca realizácie, lokalizácie nápravných opatrení);

Projekt nápravy by sa mal ďalej zaoberať aj nasledovnými časťami:

- celkovými cieľmi projektu;
- očakávanými prínosmi a predpokladaným časom dosiahnutia prínosov;
- prebiehajúcimi prevádzkovými opatreniami a opatreniami udržiavania, ktoré sú potrebné na udržanie projektu;
- približnými nákladmi potrebnými nielen na realizáciu, ale aj na prebiehajúcu prevádzku a údržbu;

¹⁰⁴ Mederly & Černecký et al. (2019) a Černecký et al. (2020d)

- požiadavkami na povolenia;
- možnými administratívnymi (alebo inými) prekážkami;
- možnými sekundárnymi/vedľajšími prínosmi alebo škodami súvisiacimi s projektom a plánom monitorovania a hodnotenia.

Opatrenia by mali byť v súlade s ekologickými požiadavkami jednotlivých prírodných zložiek s cieľom zabezpečiť ich priaznivý stav. Pri primárnej obnove by sa mali opierať o skúsenosti z realizovaných projektov zameraných na revitalizáciu (napr. projekty LIFE). V prípade doplnkovej a kompenzačnej obnovy by mali vychádzať z existujúcich manažmentových modelov pre jednotlivé biotopy a druhy európskeho významu a pod.

6.10 MONITOROVACIE SPRÁVY O VÝSLEDKU NÁPRAVY

Správa o výsledku nápravy by mala byť zameraná predovšetkým na meranie nasledovných oblastí:

- stav biotopov a druhov európskeho významu v mieste vzniku environmentálnej škody;
- merateľné vyhodnotenie realizovaných opatrení.

Správa by sa mala sústrediť vždy na porovnanie aktuálneho stavu so stavom pôvodným, resp. s návrhom v projekte nápravy.

Obsah monitorovacej správy:

1. Aktuálny stav v mieste environmentálnej škody
 - a. Stav biotopov a druhov európskeho významu;
 - b. Aktuálny stav funkcií ekosystémov a ich služieb;
2. Hodnotenie progresu v primárnej/doplnkovej/kompenzačnej náprave vo vzťahu k cieľovému stavu;
3. Hodnotenie trendu na určenie spôsobu zmien podmienok v čase;
4. Celkové vyhodnotenie a návrh ďalších potrebných krokov.

V prípade potreby sa monitoring môže týkať aj ďalších parametrov, ako sú napr. monitorovanie chemického stavu ekologických prvkov (voda, vzduch, pôda, sedimenty).

Monitorovacie správy by mali byť vypracované ideálne v ročných intervaloch a mali by byť pripravované minimálne po dobu realizácie opatrení v projekte nápravy. Odporúčaná je však realizovať monitoring ešte minimálne po dobu ďalších 5 rokov od ukončenia realizácie projektu nápravy, pretože viaceré zložky ŽP reagujú na vykonané opatrenia s oneskorením.

7. ZHRNUTIE

Predkladaná metodická príručka vysvetľuje základné pojmy, legislatívu, východiská a postupy pri riešení prípadov environmentálnej škody na biotopoch a druhoch európskeho významu v územiach Natura 2000 ale aj mimo území Natura 2000. Uvádza taktiež praktické príklady a situácie, ktoré môžu vzniknúť v tomto procese. Detaily definuje zákon o EŠ, ktorý vychádza z Európskej Smernice 2004/35/ES z 21. apríla 2004 o environmentálnej zodpovednosti pri prevencii a odstraňovaní environmentálnych škôd. Zákon o EŠ sa vzťahuje na 2 skupiny prevádzkovateľov. Prvá skupina sú prevádzkovatelia s tzv. objektívnou zodpovednosťou, ktorí za environmentálnu škodu zodpovedajú bez ohľadu na zavinenie. Zákon definuje pracovné činnosti, ktoré sú považované za rizikové voči ŽP (napr. veľké chemické podniky). Druhú skupinu tvoria akékoľvek iné právne subjekty ako aj fyzické osoby – podnikatelia, ktorí za škodu zodpovedajú v prípade, ak sa jedná o zavinené konanie (t.j. dôjde k porušeniu právnych predpisov alebo nedodržaniu podmienok rozhodnutí orgánov štátnej správy) – subjektívna zodpovednosť. Zákon sa vzťahuje na škody na celom území Slovenska a nielen na udalosti (škody) v územiach sústavy Natura 2000, ale aj na škody spôsobené na druhoch a biotopoch európskeho významu vyskytujúcich sa vo voľnej krajine.

Za závažné environmentálne škody sa pokladajú tie, pri ktorých pri úvodnom posúdení ekologická škoda (ujma) podľa Trestného zákona prekročí prahové hodnoty definované v kapitole 3.2. Tie sú nastavené podľa vzácnosti a zraniteľnosti chránených biotopov a druhov na tri úrovne: 1. úroveň 2660,- Eur; 2. úroveň 13 300,- Eur a 3. úroveň 26 600,- Eur. Za BHEŠ sa dá poklať každý prípad, pri ktorom dochádza k ohrozeniu chránených biotopov alebo populácií chránených druhov.

Prípady BHEŠ a EŠ sa riešia buď priamo z iniciatívy prevádzkovateľa, z iniciatívy príslušného orgánu (okresný úrad, MŽP SR, SIŽP) alebo na základe oznámenia podľa § 26. Vykonanie preventívnych, zmierňujúcich alebo nápravných opatrení je primárnou zodpovednosťou prevádzkovateľa. Príslušné orgány iba dohliadajú na plnenie týchto povinností a schvalujú návrh nápravných opatrení. Realizáciu samotných opatrení zabezpečujú iba v prípadoch ak z rôznych dôvodov prevádzkovateľ nekoná.

Základom pre vyhodnotenie environmentálnej škody je dostatočné zistenie stavu zasiahnutých biotopov a druhov pred udalosťou. Na základe dostupných dát z informačných systémov (napr. Komplexný informačný a monitorovací systém), z analýzy historických ortofotomáp alebo zo satelitných snímok je potrebné rekonštruovať stav pred zásahom a porovnať ho so stavom po zásahu a určiť rozsah zasiahnutých biotopov alebo druhov. Preskúmajú sa tiež podrobne všetky okolnosti prípadu.

Odborné posúdenie prípadu by mala vykonať ŠOP SR, resp. príslušná Správa chráneného územia alebo znalec v odvetví Ochrana prírody a krajiny. Na základe tohto posúdenia s prihliadnutím na všetky stanoviská dotknutých orgánov a účastníkov konania, môže konať ako prevádzkovateľ, tak aj správny orgán. Ak nekoná prevádzkovateľ, správny orgán rozhodne o uložení povinnosti prijať a vykonať preventívne opatrenia prevádzkovateľovi – pôvodcovi hrozby alebo environmentálnej škody. Ak prevádzkovateľ spôsobí environmentálnu škodu, príslušný orgán uloží prevádzkovateľovi povinnosť vykonať nápravné opatrenia. Zodpovedný prevádzkovateľ pripraví projekt nápravných opatrení (návrh nápravných opatrení predloží príslušnému orgánu na schválenie), ktoré sa prednostne realizujú v mieste zásahu a majú zabezpečiť návrat do stavu pred zásahom. Okrem obnovy zasiahnutých biotopov alebo populácií druhov, je prevádzkovateľ povinný kompenzovať aj straty na verejnoprospešných funkciách biotopov a druhov prostredníctvom kompenzačnej nápravy. Po schválení projektu nápravy správnym orgánom je prevádzkovateľ povinný zabezpečiť realizáciu nápravných opatrení pod dozorom správneho orgánu. Súčasťou nápravných opatrení musí byť aj vhodný monitoring, ktorý sleduje ich úspešnosť.

8. RIEŠENIE MODELOVÝCH PRÍPADOV ENVIRONMENTÁLNEJ ŠKODY V PODMIENKACH SLOVENSKEJ REPUBLIKY

V nasledovných prípadových štúdiách prezentujeme 3 prípady environmentálnej škody, ktoré sčasti vychádzajú z reálnych prípadov z praxe, sú však anonymizované a čiastočne upravené kvôli lepšej zrozumiteľnosti. Štúdie prezentujú rôzne postupy, ktoré smerujú k popisu EŠ a projektovaniu nápravných opatrení.

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA 1: Nepovolená aplikácia hnojovice na pieskovú dunu v území európskeho významu

Reálny opis prípadu (ako sa postupovalo v reálnej praxi)

Poľnohospodársky podnik aplikoval hnojovicu na pieskovú dunu v území európskeho významu, v ktorom aktuálne platí 4. stupeň ochrany v zmysle zákona o OPaK. Svojou činnosťou spôsobil poškodenie biotopu európskeho významu Tr4 Panónske travinno-bylinné porasty na pieskoch (6260). Prípado vyšetřovala kriminálna polícia, trestnoprávna zodpovednosť bola vyvodená voči zodpovednému vedúcemu pracovníkovi poľnohospodárskeho podniku. Prípado sa udial už v čase platnosti zákona o EŠ (teda po 1.9.2007), ale zákon sa aj napriek tomu v tomto prípade neaplikoval a poškodená plocha nebola aktívne obnovená. Navyše, neskôr sa stala miestom, z ktorého sa na lokalitu začal rozširovať expanzívny druh *Calamagrostis epigejos*, ktorý negatívne vplýva na biotopy, ktoré sú predmetom ochrany daného územia európskeho významu.

Tab. 5: Multikriteriálne bodové ohodnotenie ekosystémových služieb pre biotop Tr4 v rôznych stavoch zachovania (biotop E1.2f2 v EUNIS klasifikácii) a pre ruderálny biotop (biotop X25 použitý ako proxy pre ruderálny biotop) (hodnoty sú uvedené v škále 0 – 5, pričom 0 znamená nevýznamné poskytovanie ES a 5 značí vysoké poskytovanie danej ES) (FV značí biotop v priaznivom stave, U1 – stav nepriaznivý nevyhovujúci, U2 – stav nepriaznivý zlý)

Biotopy - EUNIS	Globálna regulácia klímy	Regulácia miestnych klimatických pomerov	Regulácia kvality ovzdušia	Regulácia odtokových pomerov	Čistenie vody	Regulácia živín	Regulácia erózie	Regulácia povodní a prírodných katastrof	Opelovanie	Regulácia šírenia škodcov a ochorení	Regulácia odpadov a škodlivých látok	Produkcija plodín	Produkcija biomasy pre energiu	Produkcija krmiva pre voľne žijúcu zver	Produkcija voľne chovanej dobytky	Produkcija prírodných vlákien	Produkcija dreva	Produkcija palivového dreva	Produkcija rýb	Divo rastúce plodiny a voľne žijúca zver	Biomedicina	Produkcija povrchovej vody	Nerastné suroviny	Abiotické zdroje energie	Rekreácia a turizmus	Krajinný ráz, estetika	Vzdelávanie a veda	Duchovná inšpirácia	Kultúrne dedičstvo	Prírodné dedičstvo	Spolu bodové hodnotenie
E1.2F2-Pannonic open sand steppes (FV)	5	2	0	1	3	4	5	1	1	1	2	0	1	2	3	0	0	0	0	5	1	0	0	2	3	4	5	1	3	3	58
E1.2F2-Pannonic open sand steppes (U1)	4	1	0	0	2	3	4	0	0	0	1	0	0	1	2	0	0	0	0	4	0	0	0	1	2	3	4	0	2	2	36
E1.2F2-Pannonic open sand steppes (U2)	3	0	0	0	1	2	3	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	3	0	0	0	0	1	2	3	0	1	1	21
X25-Domestic gardens of villages and urban peripheries	0	0	0	0	0	0	1	0	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	3	2	2	2	2	2	0	16

Typ zodpovednosti: Subjektívna

Vzorové riešenie prípadu (ako sa malo postupovať správne)

Na základe podnetu od občanov začala kriminálna polícia vyšetrovať prípad aplikácie kvapalného odpadu (hnojovice) na pieskovej dune v lokalite, ktorá je zaradená do územia európskeho významu a na lokalite platí 4. stupeň ochrany v zmysle zákona o OPaK. Kriminálna polícia vyšetrovaním zistila, že hnojovicu aplikoval v území poľnohospodársky podnik, ktorý obhospodaruje pôdu v okolí územia európskeho významu. Kriminálna polícia požiadala o stanovisko Štátnu ochranu prírody SR aj znalca v odvetví Ochrana prírody a krajiny. Na základe ich stanoviska a posudku polícia konštatovala, že došlo k poškodeniu biotopu Tr4 Panónske travinné-bylinné porasty na pieskoch na ploche 3015 m². Znalec vyčíslil ekologickú škodu v zmysle Trestného zákona ako násobok výmery biotopu a jeho spoločenskej hodnoty. Jednotková spoločenská hodnota biotopu Tr4 je 150 €. $150 \times 3015 = 452\,250$ €. Išlo o výskyt v chránenom území, takže spoločenská hodnota sa následne zvýšila dvojnásobne a predstavuje 904 500 €. Stav biotopu pred zásahom bol priaznivý, preto ako základný stav sa zobrala plná spoločenská hodnota poškodeného biotopu. Biotop po zásahu dočasne zanikol, preto bola jeho spoločenská hodnota po zásahu nulová.

Aj keď sa na lokalite vyskytovali chránené druhy rastlín aj živočíchov, neboli hodnoverné dôkazy o ich početnosti na ploche zasiahnutej aplikáciou hnojovice. Preto sa neuvažovala aj škoda na chránených druhoch rastlín a živočíchov.

Majiteľ pozemku (obec), na ktorom došlo k aplikácii hnojovice podal oznámenie podľa § 26 na príslušný okresný úrad, odbor starostlivosti o životné prostredie a ten začal vo veci konať. Požiadal o vyjadrenie príslušný poľnohospodársky podnik. Ten priznal, že hnojovicu aplikoval v rámci svojej bežnej činnosti, pričom argumentoval tým, že nemal vedomosť o existencii územia európskeho významu. Navyše argumentoval tým, že v dôsledku extrémne daždivého počasia hrozilo v podniku preliatie nádrže na skladovanie hnojovice a piesková duna bola jediným miestom, na ktoré bolo možné hnojovicu vyviezť (zvyšné pozemky boli silno podmáčané).

Úrad vlastným šetrením zistil, že podnik mohol hnojovicu vyviezť aj na iné vyššie položené parcely, ktoré neboli natoľko podmáčané. Nejde preto o prípad tzv. vyššej moci. Zároveň zistil, že poľnohospodársky podnik bol v minulosti pozvaný na prerokovanie vyhlásenia územia európskeho významu, ale nezúčastnil sa ho a ani si v konaní neuplatnil žiadne námietky voči vyhlásenému územiu.

Úrad ďalej skonštatoval, že v zmysle zákona o OPaK je v 4. stupni ochrany zakázané aplikovať chemické látky a hnojivá. Išlo teda zjavne o zavinené konanie prevádzkovateľa a porušenie ustanovení zákona o OPaK. Úrad ako zástupca poškodeného (poškodeným je v tomto prípade štát) nahliadol do spisu vedeného kriminálnou políciou. Na základe posudku znalca, ktorý zabezpečila kriminálna polícia, konštatoval, že odhadovaná ekologická škoda v zmysle Trestného zákona vysoko prevyšuje prahovú hodnotu pre biotop Tr4, ktorá je stanovená vo výške 2660 €. Úrad zároveň zistil, že k udalosti došlo po 1.9.2007. Úrad si následne vyžiadala stanoviská dotknutých orgánov ako aj odborné stanovisko ŠOP SR, v ktorom sa táto organizácia vyjadrila k predpokladanej spontánnej regenerácii poškodeného biotopu. Konštatovala, že regenerácia si vyžaduje výrazne dlhšie obdobie (odhadla ho na 15 - 20 rokov). Na základe tohto vyjadrenia úrad dospel k záveru, že environmentálnu škodu v tomto prípade je možné pokladať za závažnú.

Úrad vyzval prevádzkovateľa na vypracovanie nápravných opatrení. Zodpovedný prevádzkovateľ si následne najal špecialistu ekológa, ktorý pripravil uvedený projekt. V projekte ako primárnu nápravu navrhol strhnúť pôdny kryt v mieste poškodenia do hĺbky 10 cm a následne lokalitu pravidelne kosiť 2-krát ročne po dobu 20 rokov. Nenavrhol aktívny prenos diaspór cieľových druhov, keďže poškodená plocha má predĺžený oválny tvar a je možné predpokladať spontánne prenikanie cieľových druhov z okolia do poškodenej plochy. Špecialista tiež konštatoval, že doplnková náprava nie je potrebná, pretože poškodený biotop sa dá obnoviť v pôvodnom rozsahu.

Priamo na lokalite však už nebol priestor na ďalšiu kompenzačnú nápravu. Preto sa zvažovala kompenzačná náprava na inej lokalite. Špecialista stanovil kompenzačnú nápravu v zmysle straty na funkciách ekosystémov na základe analýzy ušlých ekosystémových služieb poškodeného biotopu. V rámci kompenzačnej nápravy navrhol na inej lokalite zlepšiť stav biotopu Tr4 pomocou obnovy pastvy.

Pri výpočte kompenzačnej nápravy využil multikriteriálne bodové hodnotenie ekosystémových služieb. Spočítal ušlé ekosystémové služby za obdobie 20 rokov až do doby, po ktorej sa poškodený biotop vráti do stavu pred zásahom. Ušlé ekosystémové služby vyjadril ako súčet bodov vyjadrujúcich kvalitu poskytovaných ES, spočítaných pre biotop Tr4 v priaznivom stave za obdobie 20 rokov. Obdobie 20 rokov návratu potom rozdelil na časové obdobia, v ktorých

sa bude postupne zlepšovať stav biotopu v mieste primárnej nápravy. Následne vyrátal, aké ekosystémové služby zabezpečí postupne sa obnovujúci biotop a prepočítal rozdiel.

Potom na základe odhadu, že pastvou sa môže dosiahnuť priaznivý stav biotopu Tr4 za 15 rokov, vykalkuloval, aké ekosystémové služby by sa zabezpečili obnovnou pastvou na rovnakej výmere, ako bola výmera poškodeného biotopu. Porovnaním dvoch parametrov potreba kompenzácie (690 bodov)/schopnosť kompenzácie (465 bodov) dospel ku koeficientu 1,48. Keďže k poškodeniu došlo na ploche 3015 m², obnovu pastvy ako kompenzačnú nápravu navrhol expert na ploche 4462 m².

Tab. 6: Výpočet potreby kompenzácie ekosystémových služieb v biotope Tr4 Panónske trávinnobylinné porasty na pieskoch (6260 v klasifikácii biotopov európskeho významu) s výpočtom potenciálu poskytovaných ekosystémových služieb v mieste kompenzačnej nápravy (FV značí biotop v priaznivom stave, U1 – stav nepriaznivý nevyhovujúci, U2 – stav nepriaznivý zlý)

Obnova na mieste

Stav	Počet rokov	Bodová hodnota	Počet rokov x bodová hodnota	Hodnota ES pre priaznivý stav	Strata, ktorú je potrebné kompenzovať
ruderálny biotop	5	16	80	290	210
6260_U2	10	21	210	580	370
6260_U1	5	36	180	290	110
Suma					690

Kompenzačná náhrada (obnova pastvy v biotope 6260 so stavom U2)

Stav	Počet rokov	Bodová hodnota	Výška náhrady	Pomer potreba/náhrada 1,48
6260_U2	5	21	105	
6260_U1	10	36	360	
Suma			465	

Záver:

Úrad schválil predložený projekt nápravných opatrení (v konaní podľa § 28) a prevádzkovateľ zabezpečil jeho implementáciu. Na základe zmluvy o spolupráci po dobu 15 rokov podporoval finančne mimovládnu organizáciu, ktorá zabezpečovala obnovnú pastvu, ktorá sa pokladá za kompenzačnú náhradu. Financoval pritom podiel nákladov zodpovedajúci vypočítanej výmere v rámci kompenzačnej náhrady. Prevádzkovateľ si tiež najal špecialistu-ekológa, ktorý zabezpečoval vegetačný monitoring obnovy biotopu na mieste poškodenia ako aj na mieste, kde sa realizovali kompenzačné opatrenia.

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA 2: Príklad EŠ na malej vodnej elektrárni vo vzťahu k chráneným druhom živočíchov

Opis prípadu: Malé vodné elektrárne (ďalej len „MVE“) vo všeobecnosti pôsobia ako priečne bariéry na vodných tokoch a ich vplyv na vodné ekosystémy a organizmy je značný. V zmysle zákona o OPaK úrad ŽP dostal oznámenie od združenia, ktoré si uplatňuje rybárske právo v zmysle § 4 zákona č. 216/2018 Z. z. o rybárstve a o doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov, že má podozrenie, že pravdepodobne došlo k nepriaznivému účinku MVE pre druhy chránené zákonom. Jednalo sa o úhyn rýb, ktorý bol pravdepodobne zapríčinený mechanickým poškodením a technologickými prvkami MVE (turbína a jej komponenty). Týmito účinkami došlo k poškodeniu samotného tela rýb (preseknutie, povrchové poranenia kože a pod.). Ako ďalší významný argument združenia bolo zníženie možností migrácie, resp. značné zabránenie migrácie chránených druhov európskeho významu, konkrétne druhu plž severný (*Cobitis taenia*). Pravdepodobne výstavbou a prevádzkou

boli tak isto poškodené aj okolité biotopy, ktoré sa nachádzali v bezprostrednej blízkosti MVE. Jednalo sa o biotop Ls1.1 Vŕbovo-topolové lužné lesy, ktorého spoločenská hodnota je podľa vykonávacej vyhlášky 70,- Eur za 1 m². Celková plocha poškodených biotopov bola približne 2570 m².

Typ zodpovednosti: Objektívna (elektráreň vykonáva odber a vzdúvanie vody)

Vzorové riešenie prípadu (ako sa malo postupovať správne)

Na základe podnetu od miestneho rybárskeho združenia orgán ochrany prírody a krajiny začal konanie vo veci všeobecnej ochrany rastlín a živočíchov podľa § 4 ods. 6, resp. vo veci poškodzovania chráneného živočícha § 35, a vo veci zásahu do územia Natura 2000 v zmysle § 28. Paralelne rybárske združenie podalo podnet na políciu, pravdepodobne pre naplnenie skutkovej podstaty trestného činu pre porušovanie ochrany rastlín a živočíchov podľa § 305 ods.1 písm. c), ods. 5 písm. b) Trestného zákona. Polícia začala trestné stíhanie a v priebehu dokazovania si dala vypracovať znalecký posudok, ktorý pojednával o výške škody, ktorá bola spôsobená na životnom prostredí.

Vstupné údaje:

Kvantitatívne údaje o uhynutých druhoch európskeho významu: plž severný (*Cobitis taenia*) – 15 ks.

Dotknutá lokalita sa nenachádza v území európskeho významu (= chránené územie) čiže sa neuplatní postup v zmysle § 39 ods. 2 vykonávacej vyhlášky zákona o OPaK, a to zvýšenie hodnoty chráneného živočícha trojnásobne.

Znalec na základe dostupných údajov od územne príslušnej správy ŠOP SR, z informačného systému ŠOP SR aj s využitím historických ortofotomáp (TUZVO resp. GOOGLE EARTH) konštatoval, že dotknutý biotop bol pred poškodením v nevyhovujúcom stave zachovania (kategória U1). Po poklese podzemných vôd v dôsledku prevádzky MVE došlo k zničeniu biotopu Ls1.1 na lokalite. Vyschli dominantné dreviny typické pre tento typ biotopu a druhové zloženie bylinného poschodia sa zmenilo natoľko, že nezodpovedalo typickému druhovému zloženiu pre tento typ biotopu.

Výpočet ekologickej škody (ujmy):

- Ekologická ujma:
Druh európskeho významu – 15 x 200 = 3000 €
Biotop – 2570 x 0,5 x 70 = 89 950 €, v zmysle § 43 ods. 3 sa hodnota biotopu európskeho významu zníži až o polovicu, ak sa poškodí alebo zničí biotop so zníženým stupňom zachovania jeho štruktúry a funkcií, čo v tomto prípade bolo zistené.
Spolu: 3000 + 89 950 = 92 950 €. Ekologická ujma v danom prípade je teda **92 950 €**.

Prahová hodnota pre závažnú EŠ stanovená pre panónsky biogeografický región pri druhu *Cobitis taenia* je 2660 € a v prípade biotopu Ls1.1. je stanovená na 13 300 €. Do úvahy sa v zmysle metodiky berie nižšia prahová hodnota teda 2660 €. Ekologická škoda (ujma) v tomto prípade bola zjavne vyššia ako táto hodnota a znalec preto upozornil políciu v posudku na to, že pravdepodobne došlo k závažnej EŠ. Polícia následne upovedomila o tomto fakte príslušný okresný úrad.

Záver:

Úrad ako zástupca poškodeného (štátu) nahliadol do vyšetrovacieho spisu a na základe zistených informácií dospel k záveru, že došlo k závažnej EŠ. Následne vyzval prevádzkovateľa MVE, aby predložil návrh nápravných opatrení. Prevádzkovateľ si ho dal vypracovať znalcovi, ktorý posudzoval prípad a predložil ho úradu. Úrad predložený projekt nápravných opatrení schválil. Vzhľadom k tomu, že išlo o objektívnu zodpovednosť, prevádzkovateľ mal uzatvorené poistenie pre prípad vzniku nepredvídateľnej EŠ, z ktorej boli nápravné opatrenia financované. Projekt nápravných opatrení sa zamerával na primárnu nápravu v mieste poškodenia biotopu Ls1.1. Primárna náprava zahŕňala zlepšenie stavu dotknutého biotopu európskeho významu v podobe obnovenia vodného režimu v okolí MVE a vysadením pôvodných druhov drevín. Uvedené opatrenia viedli k pomerne rýchlej revitalizácii uvedeného biotopu. Rýchla revitalizácia bola predpokladaná aj v projekte nápravných opatrení, v ktorom sa odhadovalo, že revitalizácia spôsobí zlepšenie stavu biotopu na vyššiu úroveň, ako bola pred vznikom EŠ. Neuvažovalo sa preto s kompenzačnou nápravou, lebo ušlé ekosystémové služby biotopu boli vplyvom revitalizácie vykompenzované zvýšením ich kvality nad pôvodnú úroveň. Obnova populácie druhu *Cobitis taenia* sa neuvažovala, keďže sa predpokladala spontánna rekolonizácia úseku nad MVE z vodného toku. Jediným opatrením bolo nastavenie ichtyologického monitoringu,

aby sa potvrdila/vyvrátila predpokladaná rekolonizácia úseku nad MVE. Monitoring následne vykonával každoročne odborník – ichtyológ po dobu najmenej 5 rokov. Prevádzkovateľ si tiež najal špecialistu – vegetačného ekológa, ktorý zabezpečoval monitoring stavu dotknutého biotopu a dopad revitalizačných opatrení. Monitoring sa vykonával po dobu 15 rokov od revitalizácie. Znalec v projekte nápravných opatrení tiež upozornil na fakt, že technologické parametre nasávacieho potrubia a rybovodu na MVE sú nevyhovujúce a stále dochádza k ohrozeniu populácie európsky významných druhov rýb v toku, teda ide o stav BHEŠ. Na základe tohto upozornenia prevádzkovateľ vykonal preventívne opatrenia. Tie spočívali v zmene technologických parametrov nasávacieho potrubia tak, aby bol zamedzený prístup pre ryby priamo k lopatkám turbín. Tak isto bol prehodnotený súčasný rybovod, na ktorom vylepšili a zväčšili priečne komory, ktoré zabezpečujú plynulejší prechod rýb v smere proti prúdu.

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA 3: Nepovolená výstavba skladovacích priestorov v území európskeho významu

Reálny opis prípadu (ako sa postupovalo v reálnej praxi)

Uvedená prípadová štúdia vychádza z reálneho prípadu z praxe, kde došlo k terénnym úpravám a výstavbe skladovacích priestorov v území európskeho významu bez stavebného povolenia. Aby sa zachovala väčšia pestrosť prípadových štúdií, viaceré okolnosti prípadu sme pozmenili a modifikovali. Prípad je zatiaľ iba v štádiu šetrenia, zatiaľ sa nepostupovalo podľa zákona o EŠ.

Typ zodpovednosti: Subjektívna

Vzorové riešenie prípadu (ako sa malo postupovať správne)

Na základe podnetov od občanov aj od SIŽP začala kriminálna polícia vyšetrovať uvedený prípad. Miestnym šetrením zistila, že v území európskeho významu došlo k terénnym úpravám a k výstavbe 2 skladovacích hál, ktoré slúžia ako sklady súkromnej firmy. Ustanovený znalec konštatoval, že došlo k zničeniu 2 biotopov európskeho významu a to Lk1 Nížinné a podhorské kosné lúky na ploche 2485 m² a Tr1 Suchomilné travinno-bylinné a krovinné porasty na vápniťom podlaží na ploche 610 m². Biotopy rekonštruoval na základe dostupných údajov z informačného systému Štátnej ochrany prírody SR aj s využitím historických ortofotomáp. Konštatoval tiež, že oba biotopy boli pred zásahom v nevyhovujúcom stave zachovania (kategória U1).

Spoločenská hodnota biotopu Lk1 je 20 €/m². Znalec ju zvýšil dvojnásobne, keďže biotop sa nachádzal v chránenom území a znížil ju o 25% vzhľadom na nepriaznivý stav zachovania biotopu pred zásahom. $20 \times 2 \times 0,75 \times 2485 = 74\,550$ €.

Spoločenská hodnota biotopu Tr1 je 25€/m². Podobne ako pri biotope Lk1 ju znalec zvýšil dvojnásobne a znížil o 25 % vzhľadom na nepriaznivý stav biotopu pred zásahom. $25 \times 2 \times 0,75 \times 610 = 22\,875$ €.

Keďže v danom prípade došlo k úplnému zničeniu oboch biotopov európskeho významu, ekologická škoda sa rovná súčtu vyčíslených spoločenských hodnôt oboch biotopov. $74\,550 + 22\,875 = 97\,425$ €. Ekologickú škodu znalec v danom prípade vyčíslil na 97 425 €. Prahová hodnota pre oba zničené biotopy v alpskom biogeografickom bioregiónu (v tomto bioregiónu došlo k prípadu) je 26 600 €. Bolo teda zjavné, že prahová hodnota bola prekročená. Znalec na to v posudku upozornil a polícia na základe toho informovala príslušný okresný úrad.

Okresný úrad na základe informácií z vyšetrovacieho spisu a na základe vlastného šetrenia zistil, že skladovacie priestory aj okolitý areál sa využívali na podnikateľskú činnosť. Vyžiadal si stanoviská všetkých dotknutých orgánov, okrem iného aj stavebného úradu. Ten potvrdil, že na stavbu nebolo vydané stavebné povolenie, hoci charakter stavby si ho vyžadoval. Na základe uvedených informácií okresný úrad usúdil, že došlo k závažnej EŠ a vyzval prevádzkovateľa – obchodnú spoločnosť, aby pripravil návrh nápravných opatrení.

Prevádzkovateľ si dal vypracovať návrh u autorizovanej osoby na spracovanie primeraného posúdenia vplyvov na územia sústavy Natura 2000. Keďže primárna náprava by bola veľmi komplikovaná a nákladná, spracovateľ navrhol doplnkovú nápravu. Tá spočívala v obnove komplexu biotopov Lk1 a Tr1 zarastených náletom v blízkosti nelegálnej stavby na výmere 6095 m² a v ich pravidelnom kosení po dobu minimálne 15 rokov. Keďže doplnkovou nápravou sa dotknuté biotopy dostanú v priebehu 2 – 3 rokov do priaznivého stavu, t. j. stavu lepšieho ako bol základný stav a tento priaznivý stav sa bude následne udržiavať ďalších minimálne 12 – 13 rokov, kompenzačná náprava nebola navrhnutá, lebo realizácia doplnkovej nápravy bude predstavovať dostatočnú kompenzáciu ušlých ekosystémových služieb zničených biotopov.

Záver:

Úrad sa stotožnil s predloženým návrhom a schválil predložený projekt nápravných opatrení (v konaní podľa § 28 zákona o OPaK) a prevádzkovateľ zabezpečil jeho implementáciu. Najal si externú firmu, ktorá zabezpečila čistenie od náletu a následne prevádzkovateľ vlastnými prostriedkami zabezpečil pravidelné kosenie lokality a odstránenie pokosenej biomasy. Prevádzkovateľ si tiež najal špecialistu-ekológa, ktorý zabezpečoval vegetačný monitoring na obnovenej ploche a špecialistu entomológa, ktorý tam monitoroval zmeny v spoločenstve motýľov.

9. ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

Literatúra je citovaná priebežne ako odkaz pod čiarou, hlavne pokiaľ sa jedná o priame odvolávky na zákonné normy a internetové zdroje. Zvyšné literárne zdroje sú citované tak isto ako odkaz pod čiarou ale formou mena a roku publikovania diela. Formát celého odkazu sa nachádza v zozname použitej literatúry.

Ambróz, L. (ed). Atlas druhov európskeho významu pre územia Natura 2000 na Slovensku. Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva. Liptovský Mikuláš, 520 pp.

Burkhard, B., Kandziora, M., Hou, Y., Müller, F. 2014. Ecosystem Service Potentials, Flows and Demands – Concepts for Spatial Localisation, Indication and Quantification. In: Landscape Online 34, pp. 1–32. ISSN 1865-1542.

Burkhard, B., Kroll, F., Muller, F., Windhorst, W. 2009. Landscapes' Capacities to Provide Ecosystem Services – a Concept for Land-Cover Based Assessments. In: Landscape Online, 15, pp. 1–22. DOI:10.3097/LO.200915.

Černecký, J., Čuláková, J., Ďuricová, V., Saxa, A., Andráš, P., Ulrych, L., Šuvada, R., Galvánková, J., Lešová, A., Havranová, I. 2020a. Správa o stave biotopov a druhov európskeho významu za obdobie rokov 2013 – 2018 v Slovenskej republike. ŠOP SR. Banská Bystrica. 109 pp. + prílohy 2470 pp.

Černecký, J., Lešo, P., Ridzoň, J., Krištín, A., Karaska, D., Darolová, A., Fulín, M., Chavko, J., Bohuš, M., Krajniak, D., Ďuricová, V., Lešová, A., Čuláková, J., Saxa, A., Durkošová, J., Andráš, P. 2020b. Stav ochrany vtáctva na Slovensku v rokoch 2013 – 2018. ŠOP SR. Banská Bystrica. 105 pp. + prílohy 1111 pp.

Černecký J, Gajdoš P, Ďuricová V, Špulerová J, Černecká L, Švajda J, Andráš P, Ulrych L, Rybanič R, Považan R. 2020cd. Hodnota ekosystémov a ich služieb na Slovensku. ŠOP SR. Banská Bystrica. 166 pp.

Černecký J, Gajdoš P, Špulerová, J, Halada L, Mederly P, Ulrych L, Ďuricová V, Švajda J, Černecká L, Andráš P, Rybanič R. 2019. Ecosystems in Slovakia. Journal of Maps. 17p.

De Groot, R.S., Wilson, M.A., Boumans, R.M. 2002. A typology for the classification, description and valuation of ecosystem functions, goods and services. In: Ecological economics, 41 (3)393–408.

EEA 2019: The European environment — state and odelin 2020. Europe Environmental Agency, Kodaň.

Európska komisia 2013. Smernica o environmentálnej zodpovednosti: príručka a sprievodné snímky. Brusel.

Ellenberg H., Weber H. E., Düll R., Wirth V., Werner W. & Paulißen D. 1991: Zeigerwerte von Pflanzen in Mitteleuropa. Scr. Geobot. 18: 1–248.

Frélichová, J., Vačkář, D., Pártl, A., Loučková, B., Harmáčková, Z.V., Lorencová, E. 2014. Integrated assessment of ecosystem services in the Czech Republic. In: Ecosystem services [online]. Vol. 8: 110–117. Integrated assessment of ecosystem services in the Czech Republic – ScienceDirect [<https://doi.org/10.1016/j.ecoser.2014.03.001>]

Chan K, Balvanera P, Benessaiah K, et al. 2016. Why Protect Nature? Rethinking Values and the Environment. In: PNAS, 113, pp. 1462–1465.

Galvánek D. & Janák M., 2016: Hodnotenie environmentálnych škôd na biotopoch a druhoch európskeho významu (Natura 2000). Užívateľský manuál pre postup pri riešení environmentálnych škôd na chránených druhoch a chránených biotopoch európskeho významu v zmysle smernice 2004/35/ES a zákona č. 359/2007 Z. z. DAPHNE – Inštitút aplikovanej ekológie, Bratislava. 37 pp.

Gómez-Baggethun, E. Barton, D. 2013. Classifying and valuing ecosystem services for odel planning, In: Ecological Economics, 86: 235–245.

Kern M., 2019: Environmentálna kriminalita v Slovenskej republike. Prezídium PZ v SR. Bratislava. Powerpointová prezentácia. 10 pp.

Maes, J., Teller, A., Erhard, M., Liqueste, C., Braat, L., Berry, P., Egoh, B., Puydarrieux, P., Fiorina, C., Santos, F., Paracchini, M.L., Keune, H., Wittmer, H., Hauck, J., Fiala, I., Verburg, P.H., Condé, S., Schägner, J.P., San Miguel, J., Estreguil, C., Ostermann,

O., Barredo, J.I., Pereira, H.M., Stott, A., Laporte, V., Meiner, A., Olah, B., Royo Gelabert, E., Spyropoulou, R., Petersen, J.E., Maguire, C., Zal, N., Achilleos, E., Rubin, A., Ledoux, L., Brown, C., Raes, C., Jacobs, S., Vandewalle, M., Connor, D., Bidoglio, G. 2013. Mapping and Assessment of Ecosystems and their Services. An analytical framework for ecosystem assessments under action 5 of the EU biodiversity strategy to 2020. Publications Office of the European Union, Luxembourg. [https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/ecosystem_assessment/index_en.htm]

Mederly P., Černecký J., (eds.) 2019: Katalóg ekosystémových služieb Slovenska. ŠOP SR, UKF v Nitre, ÚKE SAV, Banská Bystrica. 215 pp.

Míchal I. 1994: Ekologická stabilita. Veronica, Brno.

Neugarten, R.A., Langhammer, P.F., Osipova, E., Bagstad, K.J., Bhagabati, N., Butchart, S.H.M., Dudley, N., Elliott, V., Gerber, L.R., Gutierrez Arrellano, C., Ivanić, K.Z., Kettunen, M., Mandle, L., Merriman, J.C., Mulligan, M., Peh, K.S.-H., Raudsepp-Hearne, C., Semmens, D.J., Stolton, S., Willcock, S. 2018. Tools for measuring, modeling, and valuing ecosystem services: Guidance for Key Biodiversity Areas, natural World Heritage Sites and protected areas. Gland: IUCN. [<https://portals.iucn.org/library/node/47778>]

Oravec M. & Fic M. 2014: Systém hodnotenia rizík pre posúdenie environmentálnej škody podľa zákona č. 359/2007 Z. z., Slovenská agentúra životného prostredia, Banská Bystrica. 54 pp.

Pavlík J., Tužinský J., Vysoký J., Boroš M., Čaboun V., Dula R., Jasík M., Polák P., Rizman I. & Urbančík M. 2010: Lesy s veľkým spoločenským významom – príručka pre identifikáciu, obhospodarovanie a monitoring. A-projekt, Liptovský Hrádok. 132 pp.

Šatková J. 2012: Vyššia moc podľa dohovoru OSN o zmluvách o medzinárodnej kúpe tovaru – analýza právnej úpravy a premietnutie do konkrétnej zmluvy. (bakalárska práca). Právnická fakulta Masarykovej univerzity, Brno. 42 pp.

Polák P. & Saxa A. (eds.) 2005: Priaznivý stav biotopov a druhov európskeho významu. ŠOP SR, Banská Bystrica. 735 pp.

Saxa A., Černecký J., Galvánková J., Mútnanová M., Balážová A. & Gubková Miháliková (eds.) 2015: Príručka metód monitoringu biotopov a druhov európskeho významu. Štátna ochrana prírody SR, Banská Bystrica. 148 pp.

Santos-Martín, F., Kelemen, E., García-Liorente, M., Jacobs, S., Oteros-Rozas, E., Barton, D.N., Palomo, P., Hevia, V., Martín-López, B. 2017. Socio-cultural valuation approaches. In: Mapping Ecosystem Services. 1. vyd. Sofia. Pensoft Publishers.

Scotton M., Kirmer A. & Krautzer B. (eds.) 2011: Praktická metodika pre zber semien a ekologickú obnovu druhovo bohatých trávnych porastov. CVRV, Piešťany, VÚTPHP, Banská Bystrica.

Stanová, V., Valachovič, M., (eds.) 2002: Katalóg biotopov Slovenska. DAPHNE Inštitút aplikovanej ekológie, Bratislava. 225 pp.

ŠOP SR 2013: Mapovanie lesných biotopov (metodický pokyn). Štátna ochrana prírody SR, Banská Bystrica. [http://www.sopsr.sk/dokumenty/Methodika_mapovania_lesnych_biotopov.pdf]

ŠOP SR 2014: Metodika mapovania nelesných biotopov. Štátna ochrana prírody SR, Banská Bystrica. [http://www.sopsr.sk/dokumenty/Methodika_mapovania_nelesnych_biotopov.pdf]

Žiačiková R., Saxa A., Čumová D., Adamec M., Černecký J., 2016: Metodika hodnotenia významnosti vplyvov plánov a projektov na územia sústavy NATURA 2000 v Slovenskej republike. – aktualizované znenie. ŠOP SR, Banská Bystrica. 36 pp.

IUCN/SSC 2013: Guidelines for Reintroductions and Other Conservation Translocations. IUCN Species Survival Commission, Gland. [<https://www.iucn.org>]

O AUTOROCH

BAČKOR Peter, RNDr., PhD. – od roku 1999 aktívne pôsobí v ochrane prírody na Slovensku na rôznych pracovných a dobrovoľných pozíciách. Je členom dobrovoľnej stráže prírody, členom Spoločnosti pre ochranu netopierov na Slovensku, členom Ochrany dravcov na Slovensku, členom Slovenskej ornitologickej spoločnosti/BirdLife Slovensko a členom Slovenskej zoolologickej spoločnosti pri SAV. Do roku 2007 pracoval v ŠOP SR na Správe Národného parku Nízke Tatry a do roku 2014 na Katedre biológie a ekológie, FPV UMB. V súčasnosti vedie súkromnú spoločnosť, ktorej hlavným predmetom podnikania je environmentálny dozor na líniových stavbách, ďalej pri rekonštrukcii a zatepľovaní bytových domov, ale aj základný a aplikovaný ekologický prieskum, výskum a monitoring životného prostredia so zameraním na živočíchy, najmä stavovce. Je držiteľom odbornej spôsobilosti na vypracovanie dokumentácie ochrany prírody a krajiny, ďalej spôsobilosti v rámci procesu EIA pre oblasť biológie, ochrany prírody, environmentalistiky a líniových stavieb. Od roku 2014 je zapísaný v zozname znalcov Slovenskej republiky v odvetví ochrana prírody a krajiny. Je autorom a spoluautorom desiatok vedeckých a odborných publikácií so zameraním na rozšírenie, ekológiu a etológiu stavovcov a spracovateľom zoologických bibliografií vybraných skupín živočíchov.

GALVÁNEK Dobromil, Mgr., PhD. – od roku 1998 sa profesionálne venuje ochrane prírody a ekologickému výskumu so zameraním na nelesnú vegetáciu. Do roku 2011 pôsobil v DAPHNE-Inštitúte aplikovanej ekológie, kde sa podieľal na organizácii mapovania trávnej vegetácie a rašelinísk a pracoval na mnohých projektoch zameraných najmä na ochranu a obnovu nelesných biotopov. Od roku 2012 je nezávislým konzultantom v oblasti ochrany prírody a od roku 2013 pôsobí aj ako vedecký pracovník Centra biológie rastlín a biodiverzity SAV (Botanický ústav, oddelenie biodiverzity a ekológie). Od roku 2007 je zapísaný ako znalec v odvetví Ochrana prírody a krajiny a je tiež v zozname osôb oprávnených na vypracovanie dokumentácie ochrany prírody. Je spoluautorom desiatok vedeckých a odborných publikácií zameraných na ekológiu, manažment a obnovu nelesných aj lesných typov biotopov.

ČERNECKÝ Ján, Mgr. – pôsobí aktívne v oblasti ochrany prírody a krajiny od detstva a profesionálne od roku 2007 ako pracovník v Štátnej ochrane prírody Slovenskej republiky. Jeho hlavným zameraním je príprava a podávanie správ najmä na základe medzinárodných záväzkov Slovenska. Je vedúcim koordinačných skupín expertov zabezpečujúcich národný konsenzus pre potreby prípravy správy podľa čl. 12 smernice o vtákoch a čl. 17 smernice o biotopoch. Významne sa podieľa na koordinácii a samotnej realizácii monitoringu vybraných skupín biotopov a druhov európskeho významu. Zameriava sa aj na prípravu a vyhlasovanie lokalít siete chránených území Natura 2000, príprave programov starostlivosti o tieto územia. Aktívne sa podieľa na príprave dokumentácie legislatívnej ochrany prírody pre lokality sústavy Natura 2000. Je členom viacerých národných a medzinárodných expertných skupín v oblasti biodiverzity vrátane členstva a koordinačnej funkcie v národnej skupine pre hodnotenie ekosystémových služieb (MAES) zriadenou Ministerstvom životného prostredia Slovenskej republiky (MŽP SR). Je spoluautorom mnohých odborných a vedeckých publikácií zameraných predovšetkým na problematiku súvisiacu s ochranou a monitoringom biotopov a druhov európskeho významu, v oblasti hodnotenia ekosystémových služieb a taktiež zoologicky zameraných publikácií.

PRÍLOHY

Príloha A

Vzorové zadanie vo forme otázok a úloh pre znalca v odbore Ochrana životného prostredia, odvetvie Ochrana prírody a krajiny alebo pre ŠOP SR slúžiace najmä na posúdenie závažnosti škody.

- Došlo v dôsledku predmetnej činnosti k poškodeniu alebo zničeniu chránených biotopov a ich funkcií, k poškodeniu alebo zničeniu jedincov chránených druhov rastlín alebo k usmrteniu jedincov chránených druhov živočíchov?
- Ktoré chránené biotopy a druhy boli zasiahnuté a v akom rozsahu (výmera, počet jedincov, plocha výskytu)?
- Akým spôsobom došlo k zničeniu, poškodeniu chránených biotopov a ich funkcií, k poškodeniu, zničeniu alebo usmrteniu chránených druhov rastlín alebo živočíchov? Presne popíšte.
- Aká je výška ekologickej škody (ujmy) podľa Trestného zákona č. 300/2005 Z. z.?
- Dá sa predpokladať spontánna regenerácia zasiahnutých biotopov/druhov do stavu pred zásahom? V akom časovom horizonte?
- Ak nie je možné obnoviť chránený biotop alebo populáciu chráneného druhu v zasiahnutom mieste pomocou aktívnych nápravných opatrení, aké opatrenia navrhujete?

Popri týchto základných otázkach je možné pridať aj ďalšie špecifické otázky týkajúce sa napr. vyššej moci, doby vzniku zásahu, súladu s dokumentáciou ochrany prírody, prípadne príčinnej súvislosti medzi činnosťou prevádzkovateľa alebo viacerých prevádzkovateľov. V prípade znalcov je potrebné prihliadať na to, že znalec by nemal riešiť právne otázky a nemal by byť nútený robiť priame závery o zavinení (napr. konštatovať, že za škodu je zodpovedný prevádzkovateľ XY).

PRÍLOHA B

Kontrolný zoznam pre určenie závažnosti environmentálnej škody

Tento kontrolný zoznam slúži na rýchle posúdenie, či sa jedná o závažnú environmentálnu škodu.

- 1) Ide o činnosť uvedenú v kapitole 1.2 alebo o zavinenú činnosť neuvedenú v kapitole 1.2, ktorú vykonáva právnická osoba alebo fyzická osoba – podnikateľ? **ÁNO** NIE
- 2) Došlo k udalosti počas vojny alebo vojnového stavu? **ÁNO** **NIE**
- 3) Ide o prírodný jav výnimočnej, neovplyvniteľnej a neodvrátiteľnej povahy? **ÁNO** **NIE**
- 4) Ide o činnosť s jadrovým rizikom, na ktorú sa vzťahuje osobitný predpis ako aj udalosť alebo činnosť, pri ktorej sa na zodpovednosť alebo náhradu škody vzťahujú ustanovenia medzinárodnej zmluvy, ktorou je Slovenská republika viazaná? **ÁNO** **NIE**
- 5) Ide o znečistenie difúzneho charakteru, pri ktorom nie je možné určiť príčinnú súvislosť medzi environmentálnou škodou a pracovnou činnosťou jednotlivých prevádzkovateľov? **ÁNO** **NIE**
- 6) Je hlavným účelom prevádzkovej činnosti slúžiť obrane štátu alebo medzinárodnej bezpečnosti? **ÁNO** **NIE**
- 7) Výlučným účelom činnosti je ochrana pred živelnými pohromami? **ÁNO** **NIE**
- 8) Ide o škodu spôsobenú emisiou, udalosťou alebo haváriou, ktorá vznikla pred dňom účinnosti tohto zákona (1.9.2007)? **ÁNO** **NIE**
- 9) Ide o škodu spôsobenú emisiou, udalosťou alebo haváriou, ktorá síce vznikla po dni účinnosti tohto zákona (1.9.2007), ale bola spôsobená konkrétnou činnosťou, ktorá bola vykonaná a skončená pred dňom účinnosti tohto zákona? **ÁNO** **NIE**
- 10) Boli zasiahnuté biotopy európskeho významu (pozri tab. C1) alebo druhy európskeho významu (pozri tab. C2, C3 alebo C4) a sťahovavé vtáky (pozri tab. C4) alebo druhy európskeho významu z príloh (pozri tab. C2, C3 alebo C4) alebo miesta na rozmnožovanie a oddych druhov európskeho významu? **ÁNO** NIE
- 11) Prekročila celková výška zistenej ekologickej ujmy (škody) podľa Trestného zákona v danom prípade niektorú z prahových hodnôt pre dotknuté biotopy a druhy definované v tabuľkách (tab. C1, C2, C3 alebo C4)?
ÁNO NIE
- 12) Ide o zásahy v dôsledku realizácie schválenej dokumentácie ochrany prírody a krajiny? **ÁNO** **NIE**

Ak sa odpovede na kontrolné otázky zhodujú s tučne označenými odpoveďami, dá sa predpokladať, že došlo k hrozbe alebo ku vzniku environmentálnej škody. Takisto za závažnú environmentálnu škodu sa pokladá každá škoda, ktorá má preukázateľný negatívny vplyv na ľudské zdravie.

PRÍLOHA C
Tab. C1: Prahové hodnoty v Eurách pre posúdenie závažnosti environmentálnej škody v prípade chránených biotopov

Biotop	Kód biotopu	PH pre ALP	PH pre PAN
SI1 Vnútrozemské slaniská a slané lúky	1340*	-	2660 €
SI2 Karpatské travertínové slaniská	1340*	2660 €	-
SI3 Panónske slané stepi a slaniská	1530*	-	2660 €
Pi1 Vnútrozemské panónske pieskové duny	2340*	-	2660 €
Pi2 Suchomilné travinnobylinné porasty na vápnných pieskoch	6120*	-	2660 €
Pi4 Pionierske spoločenstvá plytkých silikátových pôd	8230	2660 €	2660 €
Pi5 Pionierske porasty zväzu <i>Alyso-Sedion albi</i> na plytkých karbonátových a bázických substrátoch	6110*	2660 €	2660 €
Vo1 Oligotrofné až mezotrofné stojaté vody s vegetáciou tried <i>Littorelletea uniflorae</i> a/alebo <i>Isoëto-Nanojuncetea</i>	3130	2660 €	2660 €
Vo2 Prírodné eutrofné a mezotrofné stojaté vody s vegetáciou plávajúcich a/alebo ponorených cievnatých rastlín typu <i>Magnopotamion</i> alebo <i>Hydrocharition</i>	3150	2660 €	13 300 €
Vo3 Prírodné dystrofné stojaté vody	3160	2660 €	2660 €
Vo4 Nížinné až horské vodné toky s vegetáciou zväzu <i>Ranunculion fluitantis</i> a <i>Callitricho-Batrachion</i>	3260	2660 €	2660 €
Vo5 Oligotrofné až mezotrofné vody s bentickou vegetáciou chár	3140	2660 €	2660 €
Br2 Horské vodné toky a bylinné porasty pozdĺž ich brehov	3220	2660 €	-
Br3 Horské vodné toky a ich drevinová vegetácia s myrikovkou nemeckou (<i>Myricaria germanica</i>)	3230	2660 €	-
Br4 Horské vodné toky a ich drevinová vegetácia s vrúbou sivou (<i>Salix elaeagnos</i>)	3240	13 300 €	-
Br5 Rieky s bahňitými až piesočnatými brehmi s vegetáciou zväzov <i>Chenopodion rubri</i> p.p. a <i>Bidention</i> p.p.	3270	2660 €	13 300 €
Br6 Brehové porasty devätsilov	6430	13 300 €	-
Br7 Bylinné lemové spoločenstvá nížinných riek	6430	13 300 €	13 300 €
Kr1 Vresoviská	4030	2660 €	2660 €
Kr2 Porasty borievky obyčajnej	5130	26 600 €	13 300 €
Kr4 Spoločenstvá subalpínskych krovín	4080	2660 €	-
Kr5 Nízke subalpínske kroviny	4080	2660 €	-
Kr6 Xerotermné kroviny	40A0*	13 300 €	13 300 €
Kr10 Kosodrevina	4070*	26 600 €	-
AI1 Alpínske travinnobylinné porasty na silikátovom podklade	6150	13 300 €	-
AI2 Alpínske snehové výležíská na silikátovom podklade	6150	2660 €	-
AI3 Alpínske a subalpínske vápnomilné travinnobylinné porasty	6170	13 300 €	-
AI4 Alpínske snehové výležíská na vápnnom podklade	6170	2660 €	-
AI5 Vysokobylinné spoločenstvá alpínskeho stupňa	6430	2660 €	-

Biotop	Kód biotopu	PH pre ALP	PH pre PAN
A19 Vresoviská a spoločenstvá kríčkov v subalpínskom a alpínskom stupni	4060	13 300 €	-
Tr1 Suchomilné travinnobylinné a krovinové porasty na vápnitom substráte	6210	26 600 €	26 600 €
Tr1.1 Suchomilné travinnobylinné a krovinové porasty na vápnitom substráte s významným výskytom druhov čeľade <i>Orchidaceae</i>	6210*	13 300 €	13 300 €
Tr2 Subpanónske travinnobylinné porasty	6240*	13 300 €	13 300 €
Tr3 Panónske travinnobylinné porasty na spraši	6250*	-	2660 €
Tr4 Panónske travinnobylinné porasty na pieskoch	6260*	-	2660 €
Tr5 Suché a dealpínske travinnobylinné porasty	6190	13 300 €	2660 €
Tr8 Kvetnaté vysokohorské a horské psicové porasty na silikátovom substráte	6230*	26 600 €	-
Lk1 Nížinné a podhorské kosné lúky	6510	26 600 €	26 600 €
Lk2 Horské kosné lúky	6520	13 300 €	-
Lk4 Bezkolencové lúky	6410	2660 €	2660 €
Lk5 Vysokobylinné spoločenstvá na vlhkých lúkach	6430	26 600 €	2660 €
Lk8 Aluviálne lúky zväzu <i>Cnidion venosi</i>	6440	-	26 600 €
Ra1 Aktívne vrchoviská	7110*	2660 €	-
Ra2 Degradované vrchoviská schopné prirodzenej obnovy	7120	2660 €	-
Ra3 Prechodné rašeliniská a trasoviská	7140	2660 €	2660 €
Ra5 Vápnité slatiny s maricou pílkatou a druhmi zväzu <i>Caricion davallianae</i>	7210*	2660 €	-
Ra6 Slatiny s vysokým obsahom báz	7230	2660 €	2660 €
Pr3 Penovcové prameniská	7220*	2660 €	-
Sk1 Karbonátové skalné steny so štrbinovou vegetáciou	8210	26 600 €	2660 €
Sk2 Silikátové skalné steny so štrbinovou vegetáciou	8220	26 600 €	2660 €
Sk3 Silikátové sutiny v montánnom až alpínskom stupni	8110	13 300 €	-
Sk4 Karbonátové sutiny v montánnom až alpínskom stupni	8120	13 300 €	-
Sk5 Nespevnené silikátové sutiny v kolínnom stupni	8150	2660 €	2660 €
Sk6 Nespevnené karbonátové skalné sutiny v montánnom až kolínnom stupni	8160*	2660 €	2660 €
Sk8 Nesprístupnené jaskynné útvary	8310	26 600 €	26 600 €
Ls1.1 Vrbovo-topolové nížinné lužné lesy	91E0*	-	13 300 €
Ls1.2 Dubovo-brestovo-jaseňové nížinné lužné lesy	91F0	13 300 €	26 600 €
Ls1.3 Jaseňovo-jelšové podhorské lužné lesy	91E0*	26 600 €	2660 €
Ls1.4 Horské jelšové lužné lesy	91E0*	13 300 €	-
Ls2.2 Dubovo-hrabové lesy panónske	91G0*	26 600 €	26 600 €
Ls2.3.1-časť A Dubovo-hrabové lesy lipové	9170	2660 €	-
Ls2.3.3-časť C Dubovo-hrabové lesy lipové	9410	2660 €	-
Ls3.1 Teplomilné submediteránne dubové lesy	91H0*	26 600 €	26 600 €
Ls3.2 Teplomilné ponticko-panónske dubové lesy na spraši a piesku	91I0*	-	13 300 €
Ls3.3 Dubové nátržníkové lesy	91I0*	13 300 €	13 300 €
Ls3.4 Dubovo-cerové lesy	91M0	26 600 €	26 600 €

Biotop	Kód biotopu	PH pre ALP	PH pre PAN
Ls3.5.2 časť B Sucho a kyslomilné dubové lesy	9110*	13 300 €	-
Ls3.6 Vlhko- a kyslomilné brezovo-dubové lesy	9190	-	2660 €
Ls4 Lipovo-javorové sutinové lesy	9180*	26 600 €	13 300 €
Ls5.1. Bukové a jedľovo-bukové kvetnaté lesy	9130	26 600 €	26 600 €
Ls5.2 Kyslomilné bukové lesy	9110	26 600 €	13 300 €
Ls5.3 Javorovo-bukové horské lesy	9140	26 600 €	-
Ls5.4 Vápnomilné bukové lesy	9150	26 600 €	13 300 €
Ls6.2 Reliktné vápencové borovicové a smrekovcové lesy	91Q0	13 300 €	-
Ls6.4 Lišajníkové borovicové lesy	91T0	-	2660 €
Ls7.1 Rašeliniskové brezové lesíky	91D0*	13 300 €	-
Ls7.2 Rašeliniskové borovicové lesy	91D0*	2660 €	-
Ls7.3 Rašeliniskové smrekové lesy	91D0*	13 300 €	-
Ls9.1 Smrekové lesy čučoriedkové	9410	26 600 €	-
Ls9.2 Smrekové lesy vysokobylinné	9410	26 600 €	-
Ls9.3 Podmáčané smrekové lesy	9410	26 600 €	-
Ls9.4 Smrekovcovo-límbové lesy	9420	2660 €	-
Ls10 Panónske topoľové lesy s borievkou	91 NO*	-	2660 €

Vysvetlivky: kód biotopu Natura 2000, ALP – Alpský bioregión, PAN – Panónsky bioregión, * - prioritné biotopy z pohľadu ochrany prírody

Tab. C2: Prahové hodnoty (ďalej len „PH“) v Eurách pre posúdenie významnosti environmentálnej škody v prípade chránených druhov machorastov

Meno taxónu	PH pre ALP	PH pre PAN
<i>Buxbaumia viridis</i> (kyjanôčka zelená)	26 600 €	-
<i>Dicranum viride</i> (dvojhrot zelený)	2660 €	-
<i>Hamatocaulis vernicosus</i> (kosáček plavúňovitý)	26 600 €	-
<i>Mannia triandra</i> (grimaldia trojtyčinková)	13 300 €	-
<i>Ochyraea tatrensis</i> (ochyrea tatranská)	2660 €	-
<i>Scapania massolongi</i> (syn. <i>S. carinthiaca</i>) (korýtkovec)	2660 €	-
<i>Tortella rigens</i> (závitovka)	2660 €	-

Vysvetlivky: kód biotopu Natura 2000, ALP – Alpský bioregión, PAN – Panónsky bioregión

Tab. C3: Prahové hodnoty v Eurách pre posúdenie významnosti environmentálnej škody v prípade chránených druhov cievnatých rastlín

Meno taxónu	PH pre ALP	PH pre PAN
<i>Aconitum firmum</i> subsp. <i>moravicum</i> (prilbica tuhá moravská)	2660 €	-
<i>Adenophora liliifolia</i> (zvonovec ľaliolistý)	13 300 €	2660 €
<i>Apium repens</i> (zeler plazivý)	-	2660 €
<i>Artemisia eriantha</i> (palina skalná)	2660 €	-
<i>Asplenium adulterinum</i> (slezinník nepravý)	2660 €	-
<i>Campanula serrata</i> (zvonček hrubokoreňový)	26 600 €	-
<i>Cirsium brachycephalum</i> (pichliač úzkolistý)	-	13 300 €
<i>Cochlearia tatrae</i> (lyžičník tatranský)	2660 €	-
<i>Colchicum arenarium</i> (jesienka piesočná)	-	2660 €
<i>Crambe tataria</i> (katran tatársky)	-	2660 €
<i>Cyclamen fatrense</i> (cyklámen fatranský)	2660 €	-
<i>Cypripedium calceolus</i> (črievičník papučkový)	13 300 €	2660 €
<i>Daphne arbuscula</i> (lykovec muránsky)	2660 €	-
<i>Dianthus nitidus</i> (klinček lesklý)	13 300 €	-
<i>Dianthus praecox</i> subsp. <i>lumnitzeri</i> (klinček včasný Lumnitzerov)	13 300 €	2660 €
<i>Dracocephalum austriacum</i> (včelník rakúsky)	2660 €	2660 €
<i>Echium russicum</i> (syn. <i>Pontechium maculatum</i>) (hadinec červený)	2660 €	13 300 €
<i>Eleocharis carniolica</i> (bahnička kranská)	2660 €	-
<i>Ferula sadleriana</i> (ferula Sadlerova)	2660 €	-
<i>Gladiolus palustris</i> (mečík močiarny)	-	2660 €
<i>Himantoglossum adriaticum</i> (jazýčkovec jadranský)	2660 €	2660 €
<i>Himantoglossum calcaratum</i> subsp. <i>jankae</i> (syn. <i>H. caprinum</i>) (jazýčkovec východný)	2660 €	2660 €
<i>Iris aphylla</i> subsp. <i>hungarica</i> (kosatec bezlistý uhorský)	2660 €	2660 €
<i>Iris arenaria</i> (kosatec piesočný)	-	2660 €
<i>Ligularia sibirica</i> (jazyčník sibírsky)	2660 €	-
<i>Lindernia procumbens</i> (lindernia pluzgierkatá)	-	2660 €
<i>Liparis loeselii</i> (hlúzovec Loeselov)	2660 €	2660 €
<i>Marsilea quadrifolia</i> (marsilea štvorlistá)	-	2660 €
<i>Onosma viridis</i> (syn. <i>Onosma tornensis</i>) (rumenica svieža)	2660 €	2660 €
<i>Pulsatilla grandis</i> (ponikleč veľkokvetý)	26 600 €	26 600 €
<i>Pulsatilla patens</i> (ponikleč otvorený)	2660 €	2660 €
<i>Pulsatilla pratensis</i> subsp. <i>hungarica</i> (ponikleč lúčny maďarský)	-	2660 €
<i>Pulsatilla slavica</i> (ponikleč slovenský)	26 600 €	-
<i>Pulsatilla subslavica</i> (ponikleč prostredný)	26 600 €	-
<i>Serratula lycopifolia</i> (syn. <i>Klasea lycopifolia</i>) (kosienka karbincolistá)	2660 €	-
<i>Tephrosieris longifolia</i> subsp. <i>moravica</i> (popolavec dlholistý moravský)	2660 €	-
<i>Thlaspi jankae</i> (peniažtek slovenský)	2660 €	2660 €
<i>Tozzia carpathica</i> (vrchovka karpatská)	2660 €	-

Vysvetlivky: kód biotopu Natura 2000, ALP – Alpský bioregión, PAN – Panónsky bioregión, * - prioritný druh z pohľadu ochrany prírody

Tab. C4: Prahové hodnoty v Eurách pre posúdenie významnosti environmentálnej škody v prípade chránených druhov živočíchov

Meno taxónu	PH pre ALP	PH pre PAN
Obrúčkavce		
<i>Hirudo medicinalis</i> (pijavica lekárska)	2660 €	2600 €
Mäkkýše		
<i>Anisus vorticulus</i> (kotúľka štíhla)		2660 €
<i>Helix pomatia</i> (slimák záhradný)	26600 €	26600 €
<i>Sadleriana pannonica</i> (syn. <i>Bythinella pannonica</i>) (bytinela panónska)	2660 €	2660 €
<i>Unio crassus</i> (korýtko riečne)	2660 €	2660 €
<i>Vertigo angustior</i> (pimprlík mokradľový)	2660 €	2660 €
<i>Vertigo geyeri</i> (pimprlík močiarny)	2660 €	
<i>Vertigo moulinsiana</i> (pimprlík bruškatý)	2660 €	2660 €
Chrobáky		
<i>Bolbelasmus unicornis</i> (hubár jednorohý)	2660 €	2660 €
<i>Boros schneideri</i> (boros Schneiderov)	2660 €	
<i>Carabus hungaricus</i> (bystruška južná)		2660 €
<i>Carabus variolosus</i> (bystruška potočná)	2660 €	2660 €
<i>Carabus zawadzskii</i> (bystruška Zawadského)	2660 €	
<i>Cerambyx cerdo</i> (fuzáč veľký)	2660 €	2660 €
<i>Cucujus cinnaberinus</i> (plocháč červený)	2660 €	2660 €
<i>Duvalius hungaricus</i> (behúnik maďarský)	2660 €	2660 €
<i>Graphoderus bilineatus</i> (potápnik dvojčiarový)	2660 €	2660 €
<i>Limoniscus violaceus</i> (kováčik fialový)	2660 €	2660 €
<i>Lucanus cervus</i> (roháč obyčajný)	13300 €	13300 €
* <i>Osmoderma eremita</i> (pižmovec hnedý)	2660 €	2660 €
<i>Probaticus subrugosus</i> (potemník pasienkový)		2660 €
* <i>Pseudogauratina excellens</i> (fuzáč karpatský)	2660 €	
<i>Rhysodes sulcatus</i> (drevník ryhovaný)	2660 €	2660 €
* <i>Rosalia alpina</i> (fuzáč alpský)	2660 €	2660 €
Motýle		
* <i>Callimorpha quadripunctaria</i> (spriadač kostihojový)	2660 €	2660 €
<i>Coenonympha hero</i> (očkáň hnedý)	2660 €	
<i>Colias myrmidone</i> (žltáčik zanoväťový)	2660 €	
<i>Dioszeghyana schmidtii</i> (mora Schmidtova)	2660 €	2660 €
<i>Eriogaster catax</i> (priadkovec trnkový)	2660 €	2660 €
<i>Euphydryas aurinia</i> (hnedáčik chrastavcový)	2660 €	
<i>Hypodryas maturna</i> (hnedáčik osikový)	2660 €	2660 €
<i>Leptidea morsei</i> (mlynárik východný)	2660 €	2660 €
<i>Lopinga achine</i> (očkáň mätonohový)	2660 €	2660 €
<i>Lycaena dispar</i> (ohniváčik veľký)	2660 €	2660 €

Meno taxónu	PH pre ALP	PH pre PAN
<i>Maculinea arion</i> (modráčik čiernoškrvnitý)	2660 €	2660 €
<i>Maculinea nausithous</i> (modráčik bahnskóv)	2660 €	2660 €
<i>Maculinea teleius</i> (modráčik krvavcový)	2660 €	2660 €
<i>Parnassius apollo</i> (jasoň červenooký)	2660 €	2660 €
<i>Parnassius mnemosyne</i> (jasoň chochlačkov)	2660 €	2660 €
<i>Proserpinus proserpina</i> (lišaj pupalkov)	2660 €	2660 €
<i>Zerynthia polyxena</i> (pestroň vlkovcov)	2660 €	2660 €
Vážky		
<i>Coenagrion ornatum</i> (šidielko ozdobné)	2660 €	2660 €
<i>Cordulegaster heros</i> (pásikavec)	2660 €	2660 €
<i>Gomphus flavipes</i> (klinovka žltónohá)		2660 €
<i>Leucorrhinia pectoralis</i> (vážka)	2660 €	2660 €
<i>Ophiogomphus cecilia</i> (klinovka hadia)	2660 €	2660 €
<i>Sympecma paedisca</i> (šidlovka)	2660 €	
<i>Leucorrhinia albifrons</i> (vážka)		2660 €
<i>Leucorrhinia caudalis</i> (vážka)	2660 €	2660 €
Rovnokrídlovce		
<i>Isophya stysi</i> (kobyľka Štysova)	13300 €	2660 €
<i>Odontopodisma rubripes</i> (koník východný)	2660 €	2660 €
<i>Paracaloptenus caloptenoides</i> (koník Brunnerov)	2660 €	2660 €
<i>Pholidoptera transsylvanica</i> (kobyľka sedmohradská)	13300 €	
<i>Saga pedo</i> (sága stepná)	2660 €	2660 €
<i>Stenobothrus eurasius</i> (koník slovenský)	13300 €	13300 €
<i>Isophya costata</i> (kobyľka)		2660 €
Kôrovce		
<i>Astacus astacus</i> (rak riečny)	13300 €	2660 €
* <i>Austropotamobius torrentium</i> (rak riavov)	2660 €	
Ryby		
<i>Eudontomyzon danfordi</i> (mihula karpatská)	2660 €	2660 €
<i>Eudontomyzon mariae</i> (mihula ukrajinská)	2660 €	2660 €
<i>Lampetra planeri</i> (mihula potočná)	2660 €	
<i>Aspius aspius</i> (boleň dravý)	13300 €	13300 €
<i>Barbus barbus</i> (mrena severná)	13300 €	13300 €
<i>Barbus meridionalis</i> (mrena karpatská)	13300 €	13300 €
<i>Cobitis taenia</i> (plíž severný)	2660 €	2660 €
<i>Cottus gobio</i> (hlaváč bieloplutv)	2660 €	2660 €
<i>Gobio albipinnatus</i> (hrúz bieloplutv)	2660 €	2660 €
<i>Gobio kessleri</i> (hrúz Kesslerov)	2660 €	2660 €
<i>Gobio uranoscopus</i> (hrúz fúzatý)	2660 €	2660 €

Meno taxónu	PH pre ALP	PH pre PAN
<i>Gymnocephalus baloni</i> (hrebenačka vysoká)	2660 €	2660 €
<i>Gymnocephalus schraetzer</i> (hrebenačka pásavá)	2660 €	2660 €
<i>Hucho hucho</i> (hlavátka podunajská)	2660 €	2660 €
<i>Misgurnus fossilis</i> (čík európsky)	2660 €	2660 €
<i>Pelecus cultratus</i> (šabľa krivočiara)		2660 €
<i>Rhodeus sericeus</i> (lopatka dúhová)	2660 €	2660 €
<i>Rutilus pigus</i> (plotica lesklá)	2660 €	2660 €
<i>Sabanejewia aurata</i> (plž zlatistý)	2660 €	2660 €
<i>Thymallus thymallus</i> (lipeň tympiánový)	13300 €	13300 €
<i>Umbra krameri</i> (blatniak tmavý)		2660 €
<i>Zingel streber</i> (kolok vretenovitý)	2660 €	2660 €
<i>Zingel zingel</i> (kolok veľký)		2660 €
Obojživelníky		
<i>Bombina bombina</i> (kunka červenobruchá)	2660 €	13300 €
<i>Bombina variegata</i> (kunka žltobruchá)	13300 €	2660 €
<i>Bufo viridis</i> (ropucha zelená)	2660 €	2660 €
<i>Hyla arborea</i> (rosnička zelená)	2660 €	2660 €
<i>Pelobates fuscus</i> (hrabavka škvritá)	2660 €	2660 €
<i>Rana arvalis</i> (skokan ostropyský)		2660 €
<i>Rana dalmatina</i> (skokan štíhly)	2660 €	2660 €
<i>Rana esculenta</i> (skokan zelený)	2660 €	2660 €
<i>Rana lessonae</i> (skokan krátkonohý)	2660 €	2660 €
<i>Rana ridibunda</i> (skokan rapotavý)	2660 €	2660 €
<i>Rana temporaria</i> (skokan hnedý)	2660 €	2660 €
<i>Triturus cristatus</i> (mlok hrebenatý)	2660 €	2660 €
<i>Triturus dobrogicus</i> (mlok dunajský)	2660 €	2660 €
<i>Triturus montandoni</i> (mlok karpatský)	2660 €	
Plazy		
<i>Ablepharus kitaibelii</i> (krátonôžka štíhla)	2660 €	2660 €
<i>Coronella austriaca</i> (užovka hladká)	2660 €	2660 €
<i>Elaphe longissima</i> (užovka stromová)	2660 €	2660 €
<i>Emys orbicularis</i> (korytnačka močiarna)		2660 €
<i>Lacerta agilis</i> (jašterica krátkohlavá)	2660 €	2660 €
<i>Lacerta viridis</i> (jašterica zelená)	2660 €	2660 €
<i>Lacerta vivipara</i> (jašterica živorodá)		2660 €
<i>Natrix tessellata</i> (užovka fřkaná)	2660 €	2660 €
<i>Podarcis muralis</i> (jašterica múrová)	2660 €	2660 €
Cicavce - hlodavce		
<i>Castor fiber</i> (bobor euroázijský)	13 300 €	13 300 €
<i>Cricetus cricetus</i> (chrček poľný)	2660 €	13 300 €

Meno taxónu	PH pre ALP	PH pre PAN
<i>Dryomys nitedula</i> (plch lesný)	2660 €	2660 €
* <i>Marmota marmota latirostris</i> (svišť vrchovský tatranský)	2660 €	
* <i>Microtus oeconomus</i> (hraboš severský panónsky)		2660 €
<i>Microtus tatricus</i> (hrabošík tatranský)	2660 €	
<i>Muscardinus avellanarius</i> (plch lieskový)	2660 €	2660 €
<i>Sicista betulina</i> (myšovka horská)	2660 €	
<i>Spermophilus citellus</i> (sysel' obyčajný)	2660 €	2660 €
Cicavce - netopiere		
<i>Barbastella barbastellus</i> (uchaňa čierna)	2660 €	2660 €
<i>Eptesicus nilsoni</i> (večernica severská)	2660 €	2660 €
<i>Eptesicus serotinus</i> (večernica pozdná)	2660 €	2660 €
<i>Hypsugo savii</i> (večernica Saviho)	2660 €	2660 €
<i>Miniopterus schreibersi</i> (lietavec ťahovavý)	2660 €	2660 €
<i>Myotis alcathoe</i> (netopier nymfin)	2660 €	2660 €
<i>Myotis bechsteini</i> (netopier veľkouchý)	2660 €	2660 €
<i>Myotis blythii</i> (netopier ostrouchý)	2660 €	2660 €
<i>Myotis brandtii</i> (netopier Brandov)	2660 €	2660 €
<i>Myotis dasycneme</i> (netopier pobrežný)	2660 €	2660 €
<i>Myotis daubentonii</i> (netopier vodný)	2660 €	2660 €
<i>Myotis emarginatus</i> (netopier brvitý)	2660 €	2660 €
<i>Myotis myotis</i> (netopier veľký)	2660 €	2660 €
<i>Myotis mystacinus</i> (netopier fúzatý)	2660 €	2660 €
<i>Myotis nattereri</i> (netopier riasnatý)	2660 €	2660 €
<i>Nyctalus lasiopterus</i> (raniak obrovský)	2660 €	2660 €
<i>Nyctalus leisleri</i> (raniak malý)	2660 €	2660 €
<i>Nyctalus noctula</i> (raniak hrdzavý)	2660 €	2660 €
<i>Pipistrellus kuhlii</i> (večernica južná)	2660 €	2660 €
<i>Pipistrellus nathusii</i> (večernica parková)	2660 €	2660 €
<i>Pipistrellus pipistrellus</i> (večernica hvízdavá)	2660 €	2660 €
<i>Pipistrellus pygmaeus</i> (večernica Leachova)	2660 €	2660 €
<i>Plecotus auritus</i> (ucháč svetlý)	2660 €	2660 €
<i>Plecotus austriacus</i> (ucháč sivý)	2660 €	2660 €
<i>Rhinolophus euryale</i> (podkovár južný)	2660 €	2660 €
<i>Rhinolophus ferrumequinum</i> (podkovár veľký)	2660 €	2660 €
<i>Rhinolophus hipposideros</i> (podkovár malý)	2660 €	2660 €
<i>Vespertilio murinus</i> (večernica pestrá)	2660 €	2660 €
Cicavce - kopytníky		
* <i>Bison bonasus</i> (zubor hrivnatý)	2660 €	
* <i>Rupicapra rupicapra tatrca</i> (kamzík vrchovský tatranský)	2660 €	
Cicavce - šelmy		
* <i>Canis lupus</i> (vlk dravý)	26 600 €	26 600 €

Meno taxónu	PH pre ALP	PH pre PAN
<i>Felis sylvestris</i> (mačka divá)	2660 €	2660 €
<i>Lutra lutra</i> (vydra riečna)	2660 €	2660 €
<i>Lynx lynx</i> (rys ostrovid)	2660 €	2660 €
<i>Martes martes</i> (kuna skalná)	2660 €	2660 €
<i>Mustela eversmanii</i> (tchor svetlý)	2660 €	2660 €
<i>Mustela putorius</i> (tchor tmavý)	2660 €	2660 €
* <i>Ursus arctos</i> (medveď hnedý)	26 600 €	26 600 €

Meno taxónu	PH
-------------	----

Vtáky

<i>Acrocephalus melanopogon</i> (trsteniarik tamariškový)	2660 €
<i>Acrocephalus paludicola</i> (trsteniarik vodný)	2660 €
<i>Aegolius funereus</i> (pôtik kapcavý)	2660 €
<i>Alcedo atthis</i> (rybárik riečny)	2660 €
<i>Anthus campestris</i> (ľabtuška poľná)	2660 €
<i>Aquila heliaca</i> (orol kráľovský)	2660 €
<i>Aquila chrysaetos</i> (orol skalný)	2660 €
<i>Aquila pomarina</i> (orol krikľavý)	2660 €
<i>Ardea purpurea</i> (volavka purpurová)	2660 €
<i>Asio flammeus</i> (myšiarka močiarna)	2660 €
<i>Aythya nyroca</i> (chochlačka bielooká)	2660 €
<i>Botaurus stellaris</i> (bučiak veľký)	2660 €
<i>Bubo bubo</i> (výr skalný)	2660 €
<i>Burhinus oedicephalus</i> (ležiak úhorový)	2660 €
<i>Calandrella brachydactyla</i> (škovránka krátkoprstá)	2660 €
<i>Caprimulgus europaeus</i> (lelek lesný)	2660 €
<i>Ciconia ciconia</i> (bocian biely)	2660 €
<i>Ciconia nigra</i> (bocian čierny)	2660 €
<i>Circaetus gallicus</i> (hadar krátkoprstý)	2660 €
<i>Circus aeruginosus</i> (kaňa močiarna)	2660 €
<i>Circus cyaneus</i> (kaňa sivá)	2660 €
<i>Circus pygargus</i> (kaňa popolavá)	2660 €
<i>Coracias garrulus</i> (krakľa belasá)	2600 €
<i>Crex crex</i> (chrapkáč poľný)	2660 €
<i>Cygnus cygnus</i> (labuť spevavá)	2660 €
<i>Dendrocopos leucotos</i> (ďateľ bielochrbtý)	2660 €
<i>Dendrocopos medius</i> (ďateľ prostredný)	2660 €
<i>Dendrocopos syriacus</i> (ďateľ hnedkavý)	2660 €
<i>Dryocopus martius</i> (tesár čierny)	26 600 €
<i>Egretta alba</i> (volavka biela)	2660 €
<i>Egretta garzetta</i> (beluša malá)	2660 €
<i>Falco columbarius</i> (sokol kobec)	2660 €

Meno taxónu	PH
<i>Falco cherrug</i> (sokol rároh)	2660 €
<i>Falco peregrinus</i> (sokol sťahovavý)	2660 €
<i>Falco vespertinus</i> (sokol kobcovitý)	2660 €
<i>Ficedula albicollis</i> (muchárik bieločrký)	2660 €
<i>Ficedula parva</i> (muchárik malý)	2660 €
<i>Gallinago media</i> (močiarnica tichá)	2660 €
<i>Gavia arctica</i> (potáplica stredná)	2660 €
<i>Gavia stellata</i> (potáplica malá)	2660 €
<i>Gelochelidon nilotica</i> (rybárka krátkozobá)	2660 €
<i>Glaucidium passerinum</i> (kuvíčok vrabčí)	2660 €
<i>Grus grus</i> (žeriav popolavý)	2660 €
<i>Haliaeetus albicilla</i> (orliakorský)	2660 €
<i>Hydrocoloeus minutus</i> (čajka malá)	2660 €
<i>Chlidonias hybrida</i> (čorík bahenný)	2660 €
<i>Chlidonias niger</i> (čorík čierny)	2660 €
<i>Ichthyaetus melanocephalus</i> (čajka čiernehoľavá)	2660 €
<i>Ixobrychus minutus</i> (bučičik močiarny)	2660 €
<i>Lanius collurio</i> (strakoš obyčajný)	2660 €
<i>Lanius minor</i> (strakoš kolesár)	2660 €
<i>Lullula arborea</i> (škvrník stromový)	2660 €
<i>Luscinia svecica</i> (slávik modrák)	2660 €
<i>Lyrurus tetrix</i> (tetrov hoľniak)	2660 €
<i>Mergellus albellus</i> (potápač malý)	2660 €
<i>Microcarbo pygmeus</i> (kormorán malý)	2660 €
<i>Milvus migrans</i> (haja tmavá)	2660 €
<i>Milvus milvus</i> (haja červená)	2660 €
<i>Nycticorax nycticorax</i> (chavkoš nočný)	2660 €
<i>Otis tarda</i> (drop veľký)	2660 €
<i>Pandion haliaetus</i> (kršiak rybár)	2660 €
<i>Pernis apivorus</i> (včelár lesný)	2660 €
<i>Phalaropus lobatus</i> (lyskonoh úzkozobý)	2660 €
<i>Philomachus pugnax</i> (bojovník bahenný)	2660 €
<i>Picoides tridactylus</i> (ďubník trojprstý)	2660 €
<i>Picus canus</i> (žlna sivá)	2660 €
<i>Platalea leucorodia</i> (lyžičiar biely)	2660 €
<i>Pluvialis apricaria</i> (kulík zlatý)	2660 €
<i>Porzana parva</i> (chriašť malý)	2660 €
<i>Porzana porzana</i> (chriašť bodkovaný)	2660 €
<i>Recurvirostra avosetta</i> (šabliarka modronohá)	2660 €
<i>Sterna caspia</i> (rybár veľkozobý)	2660 €
<i>Sterna hirundo</i> (rybár riečny)	2660 €
<i>Strix uralensis</i> (sova dlhochvostá)	2660 €
<i>Sylvia nisoria</i> (penica jarabá)	2660 €

Meno taxónu	PH
<i>Tetrao urogallus</i> (hlucháň hôrny)	2660 €
<i>Tetrastes bonasia</i> (jariabok hôrny)	2660 €
<i>Tringa glareola</i> (kalužiak močiarny)	2660 €

Vysvetlivky:

kód biotopu Natura 2000, ALP – Alpský bioregión, PAN – Panónsky bioregión,

* – prioritný druh z pohľadu ochrany prírody

9 788082 130648